

Ardından, ölen lezdegerd'in yerine geçen Vararanes, Romalılara karşı sefere çıkmıştır. Doğu eyaleti (Anatoli) strategosu Anatolios, Theodosios tarafından elçi olarak Perslere gönderilince, Pers kralı Vararanes elçiyi kabul etmiş ve bir barış antlaşması yaparak geri çekilmiştir.

Sayfa 140

γ'. Daha sonra Vararanes'in oğlu diğer lezdegerd'in yerine geçen Pers kralı Perozes, Ak Hunlar (Ephthalitai) denilen Hun ulusuna karşı savaşmıştır. Onlara "Ak" (Beyaz) denir; çünkü beyaz tenlilerdir ve yüz hatları çirkin değildir; diğer Hunlara da benzemezler. Göçebe ya da vahşi değildir; bilakis yasal bir düzen içinde yaşarlar ve kendi kralları tarafından yönetilirler. Perslerin kuzey rüzgarı (kuzey) tarafında komşu olarak yaşarlar; bu sebeple Perozes, sınır meseleleri yüzünden Ak Hunlara karşı sefere çıkmıştır. Ancak başlangıçta Ak Hunların tertibiyle engebeli arazilere düşmüş, utanç verici bir şekilde ve güçlkle bir antlaşma yaparak geri çekilmiştir. Zira Ak Hunların kralına efendisiymiş gibi hürmet etmiş (proskynesis yapmış) ve bir daha asla sefere çıkmayacağına dair yemin ederek kurtulabilmiştir.

δ'. Lakin sonradan antlaşmayı bozup tekrar sefere çıkınca, tüm ordusuyla birlikte onursuzca yok edilmiştir. Hazırlanmış olan bazı hendek ve çukurlara düşerek, saltanatının yirmi dördüncü yılında hayatını kaybetmiştir. Bu olay sırasında, Perozes'in sağ kulağında asılı duran o meşhur inci de kaybolup gitmiştir.

Sayfa 141

Ardından Peroz'dan sonra en küçük oğlu Kavad tahta çıkınca, kendi tebaası olan Perslerin onu nasıl "Unutulma Kalesi"ne (Lethe) hapsedtiklerini anlatır. Karısı sayesinde gizlice kaçarak Ak Hunlara (Eftalitler) sığınışını ve orada evlilik bağı kurup Ak Hunlardan ve Perslerden oluşan büyük bir orduyla saldırarak, savaşmaksızın egemenliğini nasıl geri aldığını; kendi yerine tahta geçen kardeşi Blases'i (Balaş) ele geçirip, görme yetisini yok etmek için gözlerine kızgın yağ dökerek "hatırlanmayanlar" arasına nasıl dahil ettiğini aktarır. Kavad, Ak Hun kalabalığını yanına alarak İmparator Anastasius'tan açıkça borç para istemiş, o vermeyince de sebepsiz yere Ermenilerin topraklarına saldırıp yıkıma uğratmış ve Amida'yı kuşatmıştır; ancak sonuç alamayıp geri çekilecekken, muharip kadınların sergilediği edepsiz davranışlar (teşhircilik) geri dönmesine ve kuşatmayı sürdürmesine neden olmuş, Kavad öfkeyle şehri zorla ele geçirmiş ve içindekileri köleleştirmiştir. Daha sonra esirlerin çoğunu bedelsiz serbest bırakmış, Anastasius da onlara büyük yardımlarda bulunmuştur.

Sayfa 142

Amida'nın kuşatıldığını öğrenen Anastasius, Perslere karşı çok büyük bir ordu göndermiş; başına da daha önce Batı'da kısa bir süre imparatorluk yapan Olybrius'un damadı olan Doğu orduları komutanı Areobindus'u, Magister Celer'i, Frigyalı Patricius'u ve Olybrius'un yeğeni Hypatius'u getirmiştir. Bu dört generalin yanında, Anastasius'tan sonra imparator olacak Justinus ve savaş konusunda mahir pek çok kişi de bulunuyordu. Romalıların Perslere karşı daha önce bu kadar büyük

bir ordu toplamadığı söylenir. Ancak gerek harekatta geç kalmaları, gerekse Kavad ile hep birlikte değil de ayrı ayrı savaşmaları nedeniyle, kendi adamlarından çoğunu kaybederek şanssız bir şekilde geri çekildiler. Amida'ya ulaşanlar şehri kuşattılar; içeride zaman kaybeden ve artık çaresiz kalan Persler, Romalılarla barış yapmaya mecbur kaldılar ve Romalılar adına Celer, Persler adına ise bizzat Aspeuedes anlaşmayı imzaladı. Kilikya dağı olan Toros, önce Kapadokya ve Ermenistan'ı, ardından Pers-Ermenistan topraklarını, sonra Arsanoubes ve İberyaya topraklarını ve buralarda yerleşik olan diğer bağımsız ya da Perslere tabi ulusların topraklarını aşar.

Sayfa 143

İberyaya dağlarını geçince, elli stadion boyunca çok dar bir geçit uzanır tehlikeli olan bu geçit, sarp ve tamamen geçilmez bir bölgede sona erer; zira tek bir yol vardır, ancak doğa burada adeta insan eliyle yapılmış sandallar gibi düzlükler meydana getirmiştir ki buraya eskiden beri "Hazar Kapıları" denir. Buradan itibaren iç kısımlardaki ovalar ve araziler pek çok vahşi topluluğa aittir ve buralar Maiotis (Azak) Gölü'ne kadar uzanan, Obriyalı kavimlerin neredeyse tamamının çıktığı geniş, bataklık ve ıssız bir bölgedir. Bunlar ovanın ortasından, daha önce anlatıldığı gibi, Pers ve Roma topraklarına doğru atlarını sürerek akın ederler; sadece sözü edilen elli stadionluk zorlu yolu aşmakta güçlük çekerler ki orası İberyaya dağlarının bitimi gibidir. Diğer taraftan, Pers topraklarına sarkan çok sayıda ve büyük geçitler vardır; bunu Makedonyalı Philippos oğlu Aleksandros (İskender) fark etmiş, sözü edilen bölgede kapılar ve bir garnizon inşa ettirmiştir. Anastasius döneminde buraları, Hun asıllı olan ancak Romalılarla ve Anastasius ile dost olan Arsanoubes tutuyordu ve Anastasius'a buraları teslim etmeyi teklif etmişti. İmparator isteklilik gösterse de garnizonu devralmadı. Kavad ise Anastasius'un ölümünden sonra buraları ele geçirdi.

Sayfa 144

Anastasius de, Kavad ile barış yapıldığında, yirmi sekiz Pers kalesine karşı Dara bölgesinde güçlü bir kale ve bir diğeri inşa ettirmişti; ancak buralar önceden çorak ve zayıf yerlerdi Pers-Ermenistan sınırlarında, daha önce köy iken İmparator Theodosius tarafından şehir mertebesine yükseltilen Theodosiopolis Kilisesi'nin bulunduğu yerlerde girişimlerde bulunuldu. Anastasius ölünce, hanedandan pek çok kişi olmasına rağmen hepsi devre dışı kaldı ve tahta Justinus geçti. Kavad, krallığı en küçük oğlu Husrev'e (Khosrau) bırakmak isteyince, Justinus'a bir mektup yazarak Husrev'i evlat edinmesini rica etti. Justinus bu talebi kabul etmeye meyilliydi, hatta yeğeni Justinianus da krallığın ona geçmesi için bu fikre sıcak bakıyordu. Ancak Quaestor Proclus'un tavsiyeleriyle bu karardan dönüldü ve Husrev, Justinus'un oğlu olarak kabul edilmedi; zira bunun onu babasının tahtının meşru varisi yapacağını söylediler. Kavad'ın oğulları arasında, Zames Pers tahtı için Husrev'e karşı çıktı; burada Pers tarafında Besdas, Roma tarafında ise Rufinus ve Hypatius vardı. Besdas, Zames'i Perslere kötüleyerek öldürtülmesini sağladı, Rufinus ise Hypatius'u imparatora kötüleyerek görevinden alınmasına neden oldu. Bosphoros (Kerç) ile Khersonesos arasında yirmi günlük bir yol vardır; aradaki bölge daha önce bağımsız

olan ancak Justinus döneminde imparatorluğa bağlanan Hun topraklarıdır. Ülke Roma hakimiyetinin başladığı sınırlardır.

Sayfa 145

İberler de liderleri Gurgines ile birlikte, Perslerin baskısı nedeniyle Justinus'a sığındılar; bu yüzden Romalılar ve Persler arasında savaş çıktı. Anastasius döneminden beri süregelen Pers savaşı, amcasının ölümünden sonra tek başına hükümdar olan Justinianus'a miras kaldı. Belisarius ve Sittas, henüz Justinianus'un generali olarak görev yapıyorlardı. Lazika birliklerinin başına Belisarius getirildiğinde, tarihçi Prokopios da onun danışmanı oldu. Justinianus tek başına imparator olduğunda Belisarius'u Doğu komutanı atadı ve onu Perslere karşı sefere memur etti. Pers kralı Kavad ise kendi ordusunun başına Mirranes (Mihran) unvanlı bir Persi getirdi. General, Lazika yakınlarında ordugah kurdu. Belisarius, Perslere hazırlandığını bildirdi ve akşam banyo yapmayı planladığını belirtti. Romalılar savaşa hazırlanırken, Bizanslı Andreas adında, Bizans'ta bir spor eğitmeni ve güreşçi olan biri öne çıktı. Bu kişi, general Bouzes'in yanındaydı; Bouzes banyodayken Belisarius'un bir başka askeriyle birlikte bekleyen bu Andreas, bir Persliyi teke tek dövüşe davet etti herkesin gözü önünde gizlice ikinci kez teke tek dövüşerek galip geldi ve savaşın şiddeti dindi.

Sayfa 146

Ancak her iki taraf tekrar büyük bir savaşa tutuştular; Romalılar ve Persler arasında pek çok çarpışma oldu ve bu savaşın sonucunda kimin üstün geldiği kesinlik kazanmadı; karşılıklı akınlar devam etti. Kavad, Roma Ermenistanı'na başka bir ordu indirdi; bu ordu Pers-Ermenilerinden, Sannilerden ve Sabirlerden oluşuyordu ve başlarında Mermeros vardı. Ermeni generali Ambrosius ve Perslere karşı harekete geçen Sittas, Perslerin bazı bölgelerini ele geçirdiler; ayrıca Perslerin altın çıkardıkları ve krallarına götürdükleri Phrangion denilen yeri de aldılar. Eskiden Sanni denilen Tzanlar, bağımsız yaşayan ve komşularına yağmacılık yapan bir kavimdi; Sittas tarafından mağlup edilerek bizim yönetimimize geçtiler, Hristiyan oldular ve Roma ordusuna katılacak kadar sadık tebalı haline geldiler Kavad ordularının yenilgisi karşısında çaresizlik içindeyken, Romalıların yanındaki Sarazenlerin (Araplar) kralı olan Alamoundaros (Münzir), savaşta mahir ve enerjik biri olarak elli yıl boyunca Roma işlerini zora sokmuştu; Kavad adına, o sırada korumasız olan Antakya'ya ve çevresindeki bölgelere saldırdı.

Sayfa 147

Belisarius bunu öğrenince hızla harekete geçti; Justus'un birlikleri ve Romalıların tarafındaki Sarazen kralı Arethas'ı (Haris) kendi halkıyla birlikte yanına aldı. Alamoundaros ve Azarethes karşı karşıya geldiler; elleri silahlı, zafer arzusıyla dolulardı. Ancak düşman kalabalığı geldiğinde, ilk başta gündüz gözüyle savaşa girmediler. Önce her iki taraftan okçuların atışıyla savaş başladı; ancak Arethas'ın adamları geri çekilince Kavad'ın Persleri baskın geldi. Eğer Belisarius atından inip geride kalanlarla birlikte saf tutmasaydı, herkes yok olacaktı. Pers generali

Azarethes, Kavad'ın yanına döndüğünde zaferle karşılanmadı; zira savaşta kendisi de çok adam kaybetmişti, her ne kadar rakiplerinden çok daha fazlasını yok etmiş olsa da, kayıplar nedeniyle suçlu bulundu.

Sayfa 148

İmparator, Belisarius'u Vandallara karşı savaşması için Bizans'a çağırdı ve Doğu'yu koruması için Sittas'ı gönderdi. Bu sırada Persler Romalıların üzerine yürüdü ve Kavad'ın ölümüyle oğlu Husrev tahta geçti. Rufinus, Alexandros, Thomas ve Hermogenes, barış yapmak üzere Husrev'in yanına gittiler; Justinianus'un hükümdarlığının altıncı yılında barış sağlandı. Romalılar; Pharangion'u ve Kilikya kalesini Perslere teslim ettiler. Persler ise Lazika sınırlarını ve savaşta mahir bir adam olan Lazika kralını serbest bırakmayıp, yerine başka birini gönderdiler. Bundan sonra her iki hükümdar özel bir anlaşma yaptı. Husrev, ödeme karşılığında Kavad'ın yeğeni (Zames'in oğlu) Kavad'ı kral olarak tanımayı bıraktı.

Sayfa 149

Ancak Husrev; kardeşi Zames'i ve diğer kardeşlerini, onlarla birlikte hareket eden soylularla beraber öldürterek isyanı bastırdı. Zames'in oğlu Kavad ise henüz genç ve yakışıklı biriyken, Adergoudounbades'in oğlu Chanaranges'in yardımıyla ölümden kurtuldu. Chanaranges daha sonra bu yüzden Husrev tarafından öldürtüldü. İmparator Justinianus, Anastasius'un yeğeni Hypatius'un kendisine komplo kurduğundan şüpheleniyordu; zira Hipodrom'daki ayaklanma (Nika) sırasında onu imparator ilan etmişlerdi. İmparator Justinianus, generalleri Belisarius ve Mundus'u göndererek Hypatius'u etkisiz hale getirdi ve isyancılardan yaklaşık otuz bin kişiyi kılıçtan geçirdi. Bu sırada imparatora yeğenleri Boraides ve Justus yardım ediyordu. Aynı metinde, Pamfilya asıllı olan ve Quaestorluk makamında bulunan Tribonianus'un para hırsından ve kurnazlığından bahsedilir. Ayrıca Kapadokyalı loannes'in kibirliliği, sarhoşluğu ve kötülüklerinden; Belisarius'un karısı Antonina'nın, loannes'in kızı Euphemia aracılığıyla onu nasıl kandırıp imparatora karşı bir komplocu gibi gösterdiğinden söz edilir.

Sayfa 150

Daha sonra Kyzikos Piskoposu Eusebius'un bir suikasta kurban gitmesi üzerine, loannes'in bu suça ortak olduğundan şüphelenilmiş, vücudu hırpalanmış ve onursuz bir şekilde acı dolu bir sürgüne gönderilmiştir.

μὲν αὐτὸν τὸν Περσικὸν ἔγραψε, ἑταίρῳ δὲ ἀποστολῆς ἔγραψε... ἡ δὲ πόλις ἔστιν ἡμετέρα... ἡ δὲ πόλις ἔστιν ἡμετέρα...

1. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 2. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 3. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς...

τὴν αὐτὴν προσέειπε τὴν ἑλπίδα... ἡ δὲ πόλις ἔστιν ἡμετέρα... ἡ δὲ πόλις ἔστιν ἡμετέρα...

1. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 2. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 3. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς...

καὶ τὴν ἐλπίδα τὴν αὐτὴν προσέειπε... ἡ δὲ πόλις ἔστιν ἡμετέρα... ἡ δὲ πόλις ἔστιν ἡμετέρα...

3. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 4. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 5. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς...

ἐπιπέσει, ἀποκρίσας. ἔπειτα αὐτὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἐπιπέσει... ἡ δὲ πόλις ἔστιν ἡμετέρα...

11. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 12. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 13. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς...

ἀναστρέψας ἐν ταῖς ταῖς ἡμέραις καὶ τὴν ἀναστρέψας... ἡ δὲ πόλις ἔστιν ἡμετέρα...

14. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 15. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 16. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς...

μὲν αὐτὸν ἐπὶ τῆς αὐτῆς ἀναστρέψας... ἡ δὲ πόλις ἔστιν ἡμετέρα...

16. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 17. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 18. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς...

ἴδωσι τὴν ἀναστρέψας... ἡ δὲ πόλις ἔστιν ἡμετέρα... ἡ δὲ πόλις ἔστιν ἡμετέρα...

6. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 7. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 8. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς...

ἴδωσι τὴν ἀναστρέψας... ἡ δὲ πόλις ἔστιν ἡμετέρα... ἡ δὲ πόλις ἔστιν ἡμετέρα...

9. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 10. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς... 11. Ἰσχυροὶ δὲ βασιλεῖς...

SAYFA 151

P 87V 281 H 86

KAISAREIALI PROKOPOSI TARİHLERİN BİRİNCİ TEETRADININ İKİNCİSİ PROKOPIOS II.] Kaisareialı Prokopios'un Tariherinin ikinci (kitabı) A. KAISAREIALI PROKOPIOS'UN KENDİ ZAMANININ TARİHLERİ ÜZERİNE BİRİNCİ TETRADININ II. KİTABI. R.

SAYFA 154

Çok geçmeden Khosroes, Belisarios'un İtalya'yı da İmparator Iustinianus'un hâkimiyetine katmaya başladığını öğrendince, artık niyetini zigzinleyemez oldu; aksine, barış antlaşmasını makul, bir bahaneyle bozabilmek için çareler aramaya koyuldu. Bu meseleyi Alamundaros ile istişare ederek, ondan savaşı çıkarmak için gerekçeler tedarik etmesini istedi. Alamundaros ise, sınır toprakları hususunda kendisine zorluk çıkardığı gerekçesiyle Arethas'ı suçladı; antlaşma kurallarını hiç sayarak onunla çatışmaya girdi ve bu bahaneyle Roma topraklarını yağmalamaya başladı. Kendisine, ne Perslerin ne de Romalıların barış antlaşmasına dahil etmediği biri olması hasebiyle, yapılan akdi bozmadığını ileri sürüyordu. Durum gerçekten de böyleydi; zira Pers ve Roma isimleri altında zikredildikleri için, antlaşmalarda Sarazenlerin adı hiçbir zaman ayrıca geçmemiştir. O dönemde her iki

Sarazen grubu arasında ihtilaf konusu olan bu bölgeye Strata denir; Palmyra şehrinin güneyine düşer, üzerinde ne bir ağaç ne de ekinlerden elde edilen bir mahsul yetişir (zira aşırı derecede güneşten kavrulmuştur), ancak kadim zamanlardan beri koyun otlatılan meralara tahsis edilmiştir. Arethas, hem bölgenin öteden beri herkesçe kullanılan ismini delil göstererek (çünkü Latin dilinde taş döşenmiş yola Strata denir) hem de en yaşlı adamların şahitliklerine başvurarak, bu yerin Romalılara ait olduğunu iddia ediyordu Alamundaros ise isim (mülkiyet) üzerinde hak iddia etmeye asla hakkı olmadığını, ancak oradaki mera hukukuna göre eski zamanlardan beri sürü sahiplerinden ücret aldığını söylüyordu.

SAYFA 155

Bu yüzden İmparator Iustinianus, ihtilafı bölgenin idaresini patrisyen rütbesinde, imparatorluk hazinesinden sorumlu, diğer konularda da zeki ve asil bir adam olan Strategios'a; ayrıca Filistin'deki birliklerin komutanı olan Summus'a devretti. Summus, kısa bir süre önce Aithiopia ve Homeritai (Himyer) krallıklarına elçilik yapmış olan Iulianos'un kardeşi idi. Bu iki adamdan Summus, Romalıların bu bölgeyi kesinlikle bırakmaması gerektiğini savunurken; Strategios ise İmparator'dan değersiz, önemsiz, tamamen verimsiz ve işe yaramaz bir toprak parçası yüzünden Perslere savaş için bahane verip onları kışkırtmamasını rica ediyordu. İmparator Iustinianus bu meseleyi mecliste görüşürken, bölgenin idaresine dair bu süreçte çok zaman geçti.

Pers kralı Khosroes ise, Iustinianus'un antlaşmayı bozduğunu iddia ediyordu; zira kendi evi gibi gördüğü sarayında kendisine karşı bir komplo kurulduğunu, daha yeni müttefiklik kurduğu Alamundaros'un barış zamanında Summus tarafından ayartılmaya çalışıldığını söylüyordu. Sözde hakemlik için oraya gelen Summus'un, büyük paralar vaat ederek Alamundaros'u Romalıların tarafına geçmesi için ikna etmeye çalıştığını ve Iustinianus'un bu konuda yazdığı bir mektubu kendisine gösterdiğini ileri sürüyordu.

SAYFA 156

Ayrıca bazı Hunları da Pers topraklarına girmeleri ve oradaki bölgelere büyük zararlar vermeleri için teşvik eden bir mektup gönderdiğini iddia ediyordu. Hatta bizzat bu Hunların huzuruna çıkarak bu mektubu kendisine teslim ettiklerini söylüyordu. Khosroes bu iddiaları öne sürerek Romalılarla olan antlaşmayı bozmayı tasarlıyordu. Ancak bu iddialarında ne kadar hakikat payı olduğunu söyleyebilecek durumda değilim.

Bu sırada Gotların lideri Vittigis, savaşta zaten yıpranmış olduğundan, Khosroes'e elçi olarak iki kişi gönderdi; amacı onu Romalılara karşı sefere çıkmaya ikna etmektir. Ancak asıl amaçlarının hemen anlaşılıp planlarının bozulmaması için elçi olarak Gotları değil, büyük paralarla kandırılmış Liguryalı rahipleri gönderdi. Bunlardan birincisi (ki daha saygın görünüyordu ve piskopos adını ve giysisini kuşanmıştı, ancak aslında bununla hiçbir alakası yoktu) elçilik heyetine liderlik ediyordu, diğeri ise onun yardımcısı olarak yanındaydı. Trakya bölgelerinden geçerken yanlarına oradan Suriyeli ve Grekçe tercümanlık yapacak birini de aldılar; böylece tüm

Romalılardan gizlenerek Pers topraklarına ulaştılar. Barış zamanı olduğu için sınırlarda nöbet tutanları büyük bir titizlikle geçtiler. Khosroes'in huzuruna çıktıklarında şöyle dediler: "Ey Kral, diğer tüm elçiler kendilerine fayda sağlayacak meseleler için gelirler; ancak biz, Gotların ve İtalyanların kralı Vittigis tarafından senin krallığının selameti için söz söylemek üzere gönderildik ve bizzat kendisinin senin huzurunda olup şu sözleri söylediğini farz et:

SAYFA 157

Ey Kral, eğer biri senin krallığının ve tüm insanların Iustinianus'un eline geçmesine izin verdiğini söylese, doğruyu söylemiş olur. O adam, doğası gereği yenilik meraklısı olduğu ve kendisine ait olmayan her şeye göz diktiği, kurulu düzen içinde durmadığı için, her bir krallığı ayrı ayrı ele geçirmeyi arzulamaktadır. Tek başına Perslere karşı gelmeye gücü yetmediği için (zira Perslerin karşısında kimsenin duramayacağını biliyordu), barış örtüsü altında başkalarını aldatarak krallığının gücüne katmaya çalıştı. Vandal krallığını zaten yıktı, Mağribileri (Mavrusios) boyunduruk altına aldı; biz Gotlar ise müttefiklik adı altında aradan çekilmişken, üzerimize büyük paralar ve ordularla geldi. Şurası aşikârdır ki, eğer biz Gotları tamamen ortadan kaldırmayı başarırca, hem seninle hem de zaten köleleştirilmiş olanlarla birlikte Perslerin üzerine yürüyecektir; ne dostluk isminden ne de edilen yeminlerden utanacaktır. Kurtuluş ümidin hâlâ varken, ne bize bir kötülük yapılmasına ne de kendinin bir zarar görmesine izin ver; bizim başımıza gelenlere bakarak çok geçmeden Perslerin başına gelebilecekleri gör. Unutma ki Romalılar senin krallığına asla dost değillerdir, sadece güçlendikleri anda Perslere karşı besledikleri nefreti göstermek için asla tereddüt etmeyeceklerdir öyleyse fırsat varken gücünü kullan, fırsat elden kaçınca onu arama.

SAYFA 158

Çünkü zamanın en keskin anı bir kez geçince geri gelmez; güvenli bir durumdayken ilerideki tehlikeleri önlemek, her şeyi kaybettikten sonra düşman karşısında en utanç verici duruma düşmekten daha iyidir."

Khosroes bunları duyunca, Vittigis'in tavsiyelerini makul buldu ve barışı bozma fikrine daha da ısındı. Zira Iustinianus'a karşı beslediği kıskançlık nedeniyle, imparatorun düşmanları tarafından söylenen bu sözlerin gerçeği yansıtmadığını düşünmekten ziyade, bunlara inanmayı arzuluyordu. Kısa bir süre sonra Ermeniler ve Lazlar hakkında söyleyeceğim şeyler de bu barışı bozma arzusunu pekiştirdi. Iustinianus hakkında iddia edilen bu suçlamalar aslında onun bir kral olarak krallığını büyütme ve daha şanlı hale getirme gayreti için birer övgü sayılabilirdi; zira bu tür bir çaba Pers kralı Kyros veya Makedonyalı İskender için yapıldığında büyük bir erdem kabul edilirdi. Ancak kıskançlık ile adalet asla bir arada bulunmaz. Bu nedenlerle Khosroes antlaşmayı bozmayı düşünüyordu.

Bu sırada şöyle bir olay daha meydana geldi: Pharangion kalesini Romalılara teslim eden o Symeones, savaşın en şiddetli zamanında Iustinianus'u ikna ederek Ermeni köylerinden bazılarını kendisine bağışlattı daha önce o bölgenin sahibi olanlar ise bu

durumun bir komplo sonucu olduğunu ve kendilerine haksızlık yapıldığını söylüyorlardı.

SAYFA 159

Bu kargaşa sırasında mülk sahiplerinden bazıları Pers topraklarına kaçtılar; bunlar Perozes'in iki oğlu olan iki kardeşti. İmparator bunu duyunca, köyleri Symeones'in damadı Amazaspes'e verdi ve onu Ermenilerin lideri yaptı. Ancak bir süre sonra, Akakios adında bir adam Amazaspes'i Iustinianus'a şikâyet ederek, onun Ermenistan'da kötülükler yaptığını ve Theodosiopolis ile diğer bazı şehirleri Perslere vermeyi tasarladığını iddia etti. İmparatorun emriyle Akakios, Amazaspes'i hileyle öldürdü ve İmparator tarafından Ermenistan valiliğine getirildi. Ancak Akakios kötü niyetli bir adamdı; ruhundaki kötülüğü her fırsatta gösteriyordu. Tebasına karşı insanların en zalimi oldu; zira mallarını hiçbir sebep yokken yağmalıyor ve onlara daha önce görülmemiş derecede, dört yüz kantarlık ağır bir vergi yükleyiyordu. Ermeniler ise buna daha fazla dayanamayarak, aralarında anlaşdılar ve Akakios'u öldürdükten sonra Pharangion'a sığındılar.

Bunun üzerine Bizans İmparatoru, Sittas'ı onların üzerine gönderdi; zira o sırada Sittas, Perslerle barış yapıldığı için orada bulunuyordu. Sittas, Ermenilerin üzerine ilk gittiğinde savaşa girmekten çekiniyor, aksine insanları yatıştırmaya ve eski düzenlerine dönmeleri için ikna etmeye çalışıyordu; İmparator'dan bu yeni vergi yükünü kaldırmasını isteyeceğine dair onlara söz veriyordu.

SAYFA 160

Ancak İmparator, onun bu gecikmesini sert bir dille eleştirince ve Akakios'un oğlu Adolios'un kışkırtmalarıyla hareket edince, Sittas savaşa hazırlanmak zorunda kaldı. Önce birçok iyilik vaat ederek Ermenileri kendi tarafına çekmeye ve diğerlerini daha kolay alt etmeye çalıştı. Oenochalagos denen yerde yaşayan Apetianoi kabilesi, çok kalabalık ve güçlüydü; bunlar teslim olmak istediler. Sittas'a elçiler göndererek, eğer bizzat kendisine güvenebilirlerse ve kendilerine dokunulmayacağına dair bir teminat verilirse, Romalıların tarafına geçeceklerini söylediler. Sittas ise sevinerek onlara istedikleri güvenceyi içeren yazılı bir belge verdi ve imzalı mektubu kendilerine gönderdi. Bu sayede savaşmadan zafer kazanacağına inanarak tüm ordusuyla Ermenilerin ordugah kurduğu Oenochalagos'a doğru yola çıktı. Ancak bir tesadüf eseri, mektubu taşıyanlar başka bir yoldan gittikleri için Apetianoi kabilesine ulaşamadılar. Romalı askerlerden bir grup ise onlarla karşılaştı; ancak yapılan anlaşmadan haberleri olmadığı için onlara düşman gibi saldırdılar. Sittas da bir mağarada onların çocuklarını ve kadınlarını yakalayıp öldürünce, Apetianoi kabilesi öfkeye kapıldı ve yapılan anlaşmaya uymadıklarını düşünerek savaşa devam ettiler.

SAYFA 161

P 92

Öfkeye kapılan her iki taraf, diğer herkesle birlikte savaşa dahil oldu. Arazi şartlarının zorluğu, bölgenin sarp ve uçurumlu olması nedeniyle iki ordu tek bir noktada savaşmıyor, aksine yamaçlara ve vadilere dağılmış halde çarpışıyorlardı.

Tesadüfen, aralarında bir vadi bulunan bir noktada, yanlarında az sayıda adam olan bazı **Ermeniler ile Sittas birbirlerine çok yaklaştılar**. Her iki tarafta da az sayıda süvari vardı. Sittas, yanındakilerin azlığına aldırmadan, vadiyi aşarak düşmanın üzerine sürdü; Ermeniler ise önce geri çekilip durdular, Sittas artık onları takip etmiyor, olduğu yerde bekliyordu. O sırada Roma ordusunda Erul soyundan gelen ve düşmanı kovalamakta olan bir asker, büyük bir hırsla Sittas'ın olduğu yere geldi. Sittas o sırada mızrağını yere saplamış bekliyordu; Erul'un atı hızla çarparak mızrağı kırdı. Bu durum Sittas'ı oldukça öfkelenirdi. O sırada Ermenilerden biri Sittas'ı tanıdı ve yanındakilere onun Sittas olduğunu haykırdı. Sittas'ın başında miğfer olmadığı için tanınması kolay olmuştu. Düşmanlar onun az sayıda adamla orada olduğunu fark ettiler. Sittas, Ermeni'nin söylediklerini duyup kırılan mızrağını da görünce, kılıcını çekip derhal vadiyi geçmeye çalıştı. Ancak düşmanlar büyük bir hızla üzerine atıldılar ve içlerinden biri ona yetişip vadide kılıcıyla başının tam tepesine çaprazlama bir darbe indirdi.

SAYFA 162

V 285 / C

Bu darbe kafatasının bir kısmını kesti ancak kılıç kemiğe tam işlemedi. Sittas daha da ileri atılmaya çalışırken, Artabanes'in oğlu İoannes (Arsakid soyundan), arkadan mızrağıyla saldırarak onu öldürdü. Böylece Sittas, erdemine ve düşmanlarına karşı kazandığı başarılarla hiç yakışmayan bir şekilde, sıradan bir adam gibi hayatını kaybetti. Oysa o, fiziksel olarak çok yakışıklı, savaşta yiğit ve kendi döneminin en iyi generallerinden biriydi. Bazıları ise Sittas'ın Artabanes'in oğlu tarafından değil, Ermeniler arasında pek tanınmayan Salomon adında biri tarafından öldürüldüğünü söyler.

Sittas ölünce, İmparator, o sırada bölgeye yakın bir yerde bulunan Buzes'i Ermenilerin üzerine gönderdi. Buzes, Ermenilerin yanına varınca, onlara elçiler göndererek İmparator ile barışmalarını teklif etti ve bu konuyu görüşmek üzere önde gelen isimleri davet etti. Diğerleri ne Buzes'e ne de sözlerine güvenmediler. Ancak Buzes'in çok yakın dostu olan Arsakid soyundan İoannes (Artabanes'in babası), damadı Bassakes ve birkaç kişiyle birlikte, Buzes'e güvenerek onun yanına gitti. Geceyi geçirdikleri ve ertesi gün Buzes ile buluşacakları yerde, Roma ordusunun kendilerini kuşatmak üzere olduğunu fark ettiler.

SAYFA 163

P 93 / B

Çok... .. İoannes, damadı Bassakes'e kaçması için yalvardı. Ancak Bassakes onu ikna edemeyince, tek başına oradan ayrıldı ve diğerlerinden gizlenerek Romalıların arasından geçip aynı yolla geri döndü. Buzes ise İoannes'i tek başına bulunca öldürdü. **Bu olaydan sonra Ermenilerin Romalılarla bir anlaşma yapma umudu kalmadı**; ne savaşı sürdürebilecek bir kralları vardı ne de kendilerine önderlik edecek biri. **Bu yüzden ilk olarak Pers kralı Khosroes'in huzuruna çıktılar. Aralarından seçilen temsilciler Khosroes'e şöyle dediler: "Ey Efendimiz, bizler Arsakidlerin soyundan geliyoruz; hani şu eskiden Part krallığından bağımsız olan, ancak Pers işleri Partların**

eline geçtiğinde kralları kendi döneminin en şanlısı olan soyun torunlarıyız. Şimdi ise karşında, istemeyerek de olsa Roma boyunduruğu altına girmeye zorlanmış köleler ve kaçaklar olarak bulunuyoruz. Görünüşte Roma hakimiyetindeyiz ama gerçekte, ey Kral, senin iradene sığınıyoruz. Eğer güçlerini başkalarına haksızlık etmek için kullananlarla, bu haksızlığa uğrayanlar kıyaslanırsa, yapılan işlerin sorumluluğu adaletli bir şekilde belirlenebilir. Geçmişte yaşananları kısaca anlatalım ki olan biteni tam olarak anlayabilesin: Atalarımızın son kralı Arsakid, kendi krallığını gönüllü olarak Roma imparatoru Theodosios'a devretmişti; şu şartla ki, kendi soyundan gelecek olanlar sonsuza dek özgürce yaşayacak ve hiçbir şekilde vergiye tabi olmayacaklardı.

SAYFA 164

C / D / H 50

Siz o meşhur antlaşmaları yapana kadar biz bu şartlar altında yaşadık; fakat o antlaşmalar, ortak bir yıkım olarak adlandırılırsa hata edilmiş olmaz. Zira dost ve düşman ayrımı gözetmeksizin herkesi bir kenara itip her şeyi birbirine karıştıran senin o 'dostun'dur ey Kral; sözde dost, özde düşman olan Iustinianus. Bunu sen de yakında anlayacaksın; zira o, Batı dünyasını tamamen ele geçirdiğinde hemen sana yönelecektir. Daha önce var olan düzeni bozmadı mı? Bize daha önce hiç olmayan vergiler yükledi mi? Komşumuz olan özgür Tzan kabilelerini köleleştirmede mi? Zavallı Lazların üzerine bir Roma valisi atamadı mı? Bu yapılanlar ne doğaya uygundur ne de kelimelerle ifade edilebilir. Hunlara boyun eğmiş olan Bosporoslulara ordular gönderip onlara ait olmayan şehri ele geçirmede mi? Aithiopia krallıklarıyla, Romalıların adını bile duymadığı halklarla ittifaklar kurmadı mı? Ayrıca Homeritai (Himyer) bölgesini ve Kızıldeniz'i de Roma hakimiyetine katmadı mı? Libyalıların ve İtalyanların başına gelenleri anlatmaya gerek bile yok; tüm yeryüzü artık bu adama dar geliyor, hepsine birden hükmetmek istiyor. O şimdi gökyüzünü bile gözlüyor ve okyanusun ötesindeki kuytu köşeleri araştırıyor, kendisine başka bir dünya bulmak istiyor.

SAYFA 165

P 94 / B / V 286

Öyleyse ey Kral, daha ne bekliyorsun? Neden diğer herkesi yutan o berbat barışı, o son nefesini veren sessizliği korumaya çalışıyorsun? Eğer Iustinianus'un kendisine boyun eğenlere nasıl davrandığını öğrenmek istersen, işte biz ve zavallı Lazlar senin için en yakın örneğiz. Ya da kendisine hiçbir kötülük yapmamış olanlara neler yaptığını görmek istersen; Vandalları, Gotları ve Mağribileri (Mavrusios) düşün. En önemli meseleyi ise henüz söylemedik: Senin en sadık hizmetkârın olan Alamundaros'u hileyle senden koparmaya çalışmadı mı? Hiç tanımadığı Hunları, senin aleyhine birleştirmeye çabalamadı mı? Oysa bu, dünya tarihinde görülmemiş derecede tuhaf bir harekettir. Sanırım o, Batı'nın fethini tamamladığında artık sizi de dize getirebileceğine inanıyor; zira karşısında tek engel olarak Pers gücü kaldı. Senin tarafında barış zaten çoktan bozuldu; antlaşmaların sonu o ucu bucağı olmayan hırslarla geldi. Barışı bozanlar, silahını ilk çekenler değil, dostluk zamanında

komşusuna karşı komplo kuranlardır. Zira suç, kötülüğü gerçekleştirende değil, ona niyet edendedir ve her nerede olursa olsun savaşın nasıl sonuçlanacağı bellidir.

SAYFA 166

166 / PROCOPII / D

Çünkü savaşa sebep olanlar değil, bu haksızlıklara karşı kendilerini savunanlar düşmanlarına karşı daima galip gelirler. Ayrıca karşıımızdaki mücadele eşit güçler arasında olmayacaktır. Zira Romalıların çoğu ordusu dünyanın en uç köşelerine dağılmış durumdadır; onlara komuta eden en iyi iki generalinden biri olan Sittas'ı öldürerek biz buraya geldik, diğerini yani Belisarios'u ise Iustinianus bir daha asla göremeyecektir (çünkü o Batı'da İtalya'yı elinde tutmakla meşguldür). Dolayısıyla, düşmanın üzerine yürüdüğünde karşıında kimseyi bulamayacaksınız; bizim de sadakatimize ve bölgeyi çok iyi bilmemize sahip olacaksınız, orduna rehberlik edeceğiz."

Khosroes bunları duyunca çok sevindi. Perslerin ileri gelenlerini topladı, hem Vittigis'in mektubunu hem de Ermenilerin söylediklerini onlara anlattı ve ne yapılması gerektiğini tartışmaya açtı. Birçok farklı görüş ortaya atıldı; sonunda ilkbahar başında Romalılara savaş açılmasına karar verildi. O yıl sonbahar mevsimiydi ve Iustinianus'un imparatorluğunun on üçüncü yılıydı. Romalılar ise hiçbir şeyden şüphelenmiyorlardı; Perslerin o 'ebedi' dedikleri barışı asla bozmayacaklarını düşünüyorlardı; Khosroes'in kendi imparatorunu suçlayan ve Batı'daki başarılarından dolayı ona sitem eden sözlerini duymuş olsalar da buna ihtimal vermiyorlardı.

SAYFA 167

DE BELLO PERSICO II. 4 / P 95

O sırada bir de kuyruklu yıldız görüldü. Başlangıçta uzunluğu bir insan boyu kadardı, sonra çok daha büyüdü. Kuyruğunun ucu batıya, başı ise doğuya bakıyordu ve güneşin tam arkasından onu takip ediyordu. Güneş Oğlak burcundayken o Yay burcundaydı. Bazıları ona 'kılıç yıldızı' (xiphias) diyordu, çünkü çok uzundu ve ucu çok sivriydi; bazıları ise 'sakallı yıldız' (pogonias) diyordu. Kırk günden fazla bir süre görüldü. Bu konunun uzmanları olanlar, geleceğe dair birbirleriyle çelişen kehanetlerde bulundular. Ben ise olayların nasıl geliştiğini yazıyorum; sonuçlara göre değerlendirmeyi herkese bırakıyorum. **Hemen ardından büyük bir Hun ordusu İstros (Tuna) nehrini geçerek tüm Avrupa'ya saldırdı.** Daha önce de bu tür saldırılar olmuştu ama bu kadar büyük bir kalabalık ve bu kadar dehşet verici olanı hiç görülmemişti. İon körfezinden Bizans'ın dış mahallelerine kadar her yeri yağmaladılar. İlyria'da otuz iki kale ele geçirdiler, eskiden Potidaia denen Kassandreia şehrini zorla zapt ettiler (ki o zamana kadar orası hiç düşmemişti). Muazzam miktarda hazine ve yüz yirmi bin esir alarak hiçbir engelle karşılaşmadan evlerine döndüler.

SAYFA 168

V 287 / P 96

Daha sonraki zamanlarda bu bölgelere defalarca gelip Romalılara telafisi imkansız zararlar verdiler. Chersonesos'taki surları zorlayıp oradaki savunmacıları püskürttüler; denizin dalgalarının dövdüğü surlardan aşarak 'Kara Körfez' (Melas Kolpos) denen yere ulaştılar. Uzun surların arkasına geçip Chersonesos halkına hiç beklemedikleri bir anda saldırdılar; birçoğunu öldürdüler, neredeyse hepsini köleleştirdiler. Çok azı Sestos ve Abydos arasındaki boğazı geçerek Asya taraflarına kaçabildi, ancak Hunlar geri dönüp kalan her şeyi yağmalayarak ganimetlerle beraber evlerine gittiler. Başka bir saldırıda ise İlyrialıları ve Thessialıları yağmalayıp Thermopylai surlarını aşmaya çalıştılar; ancak oradaki garnizonun sert direnişiyle karşılaşınca dağ yollarını araştırdılar ve tesadüfen oradaki dağa çıkan patikayı buldular. Böylece Peloponnesoslular hariç neredeyse tüm Grekleri kılıçtan geçirip geri çekildiler. **Persler ise çok geçmeden barışı bozup Romalıların doğu topraklarına saldıracaklardı; bunu birazdan anlatacağım.** Belisarios ise Gotların ve İtalyanların kralı Vittigis'i yenmiş, onu canlı olarak Bizans'a getirmişti. Şimdi Pers ordusunun Roma topraklarına nasıl girdiğini anlatmaya geçiyorum.

SAYFA 169

DE BELLO PERSICO II. 4 / B

Khosroes'in savaşa niyetlendiğini anlayan İmparator Iustinianus, onu bu girişiminden vazgeçirmek için nasihatlerde bulunmak istedi. O sırada Bizans'ta bulunan ve Dara şehrinden gelen Anastasios adında, zekasıyla tanınan bir adam vardı; hani şu kısa süre önce Dara'da çıkan bir isyanı (tiranlığı) bastırmış olan adam. Iustinianus, bu Anastasios aracılığıyla Khosroes'e bir mektup gönderdi. Mektubun içeriği şöyleydi: "Akıllı başında olan ve Tanrı korkusu taşıyan insanlar için savaş, her ne kadar bazen kaçınılmaz olsa da, dost olanlar arasında asla istenmeyen bir durumdur; zira savaşın köklerini her yerden söküp atmak gerekir. Tanrı'nın yasalarına göre hareket edenler için barış ve huzur her zaman tercih edilir. Barışı bozup savaşa girmek, insanlık onuruna yakışmayan en kötü davranışlardan biridir. Barış içindeyken yeniden savaşa niyetlenmek, ancak en aşağılık insanların yapacağı bir iştir. Senin şimdi bize yazdığın mektuplarda bu barışı kasten farklı yorumlamaya çalıştığını görüyoruz; oysa biz ne niyetle yazdığımızı biliyoruz. Gizli kapaklı işler peşinde koşmak kimseye fayda sağlamaz.

SAYFA 170

V 288 / P 97

Bize göre senin toprağına saldırdığını iddia ettiğin Alamundaros'un yaptıkları aslında barış zamanında işlenmiş korkunç suçlardır; şehirlerin yağmalanması, paraların çalınması, insanların öldürülmesi ve bunca insanın köleleştirilmesi karşısında senin bizi suçlaman değil, bizden özür dilemen gerekir. Zira suçlu olanların yaptıkları niyetlerinden değil, eylemlerinden belli olur. Ancak biz bu kadar şeye rağmen barışa sadık kalmaya karar verdik; fakat senin Romalılara karşı savaş hazırlığı içinde olduğunu duymak bizi gerçekten şaşırttı. Akıllı bir hükümdar, dostlarına karşı asılsız suçlamalar uydurmak yerine, var olan huzuru korumalıdır. Oysa sen dostluk yasalarına uymayan bahaneler üretiyorsun. Bunlar sıradan insanlar için bile

Kirkesion çevresinde üçgen bir şekil oluşturur. Bu nedenle Hüsrev, ne bu kadar güçlü bir kaleyi kuşatmak ne de Fırat'ı geçmek niyetinde olduğundan, Suriye ve Kilikya'ya doğru ilerlemeyi tercih ederek hiçbir engel tanımadan ordusunu yürüttü. Üç günlük hızlı bir yürüyüşle, Fırat kıyısı boyunca ilerleyerek Zenobia şehrine ulaştı. Burası vaktinde Sarazenlerin lideri olan ve Romalıların kadim müttefiki Odenathus'un eşi Zenobia tarafından kurulduğu için onun adıyla anılmaktaydı. Odenathus, geçmiş zamanlarda Medler (Persler) tarafından işgal edilen Doğu topraklarını Romalılar adına geri almıştı. Hüsrev, Zenobia'ya ulaştığında buranın ne kayda değer bir yer olduğunu ne de bölgenin kalabalık bir nüfusu barındırdığını gördü.

Sayfa 172

Buranın ıssız ve her türlü iyilikten yoksun olduğunu görünce, burada zaman kaybederek büyük işlerinin engellenmesinden korktu ve burayı teslim almayı denemeden, işe yaramayacağını anlayınca ordusunu hızla ileri sürdü. Tekrar uzun bir yol kat ederek **Fırat nehrinin kıyısındaki Sura şehrine ulaştı**. Atıyla kaleye çok yaklaştığında, bindiği at aniden kişnedi ve ayağıyla toprağı dövdü. Majlar (Pers din adamları) bunu bir işaret sayarak şehrin ele geçirileceğini bildirdiler. Bunun üzerine Hüsrev ordugahını kurdu ve kaleye saldırmak için hazırlıklara başladı. O sırada kaledeki askerlerin komutanı, Ermeni asıllı Arsakes adında biriydi; askerlerini surlara çıkardı ve oradan cesurca savaşarak Perslerin çoğunu öldürdü, ancak kendisi bir okla vurularak hayatını kaybetti. Persler, günün geç saatleri olduğu için ertesi gün surlara tekrar saldırmak üzere ordugahlarına çekildiler. Romalılar ise komutanlarının ölümüyle umutlarını yitirince, Hüsrev'e yalvarmaya karar verdiler. Ertesi gün, şehrin piskoposunu yanına kuşlar, şarap ve temiz ekmekler taşıyan hizmetlilerle birlikte, şehri bağışlaması ricasıyla Hüsrev'e gönderdiler.

Çeviren İbrahim Şimşegin dipnotu: Barışın bozulmasıyla günümüzde Rakka şehri olarak bilinen şehirde savaş başladığı görülmektedir, Rum Süresinde yakın bir yer tanımı, Muhammed ve Muhammedilerin o bölge içerisinde olduklarını gösterir, lakin bu Sure sonradan yazılmış olma ihtimali , yani Muhammed öldükten sonra uydurulmuş ihtimali çok yüksektir. Kısacası bu Sure Muhammede ait ise mekke ve kabe buralarda bir yerlerde olma ihtimalinide güçlendirmektedir.

Sayfa 173

Piskopos yere kapandı ve gözyaşları içinde, bu zavallı insanlara ve Romalılar için en değersiz, Persler içinse hiçbir zaman önemi olmayacak bu şehre acıması için yalvardı. Suralıların kendileri ve şehirleri için güçleri yettiğinde bir kurtuluş akçesi (fidye) ödeyeceklerini vaat etti. Ancak Hüsrev, Suralılara karşı çok öfkeliydi; zira Roma topraklarında karşılaştığı bu ilk şehir ona kapılarını açmamış, silahla karşı koymuş ve Pers asilzadelerinden pek çoğunu öldürmüştü. Yine de öfkesini dışa vurmadı ve planladığı cezayı gizleyerek, Romalılar için kendisini yenilmez ve korkutucu göstermek amacıyla sahte bir yumuşaklık sergiledi. Böylece diğer yerlerin direnişsiz teslim olacağını umuyordu. Piskoposu nezaketle karşıladı, hediyeleri kabul etti ve sanki Suralıların fidyeleri hakkında Pers ileri gelenleriyle görüşecekmiş gibi yaptı. Piskoposu, Perslerin en seçkinlerinden bazılarının eşliğinde geri gönderdi. Piskopos, bu hileden habersiz bir şekilde, Perslerin kendisine eşlik etmesiyle gururlanarak ve güzel umutlarla kaleye doğru ilerledi.

Sayfa 174

İçeridekiler piskoposu neşeli ve Perslerle birlikte görünce hiçbir şeyden şüphelenmediler. Muhafızlar kale kapısını açtıklarında, Hüsrev onlara önceden talimat verdiği gibi, kapının eşiği ile kanadı arasına bir taş veya tahta parçası sıkıştırarak kapının tam kapanmasını engellediler. Bu durum Pers ordusunun yetişmesine kadar zaman kazandırdı. Hüsrev, ordusuna işaret verildiği anda şehre doğru koşmalarını emretmişti. Piskopos dışarıda Persler tarafından uğurlanırken, Suralılar sevinç içinde kapıları tamamen açtılar ve rahibi alkışlarla karşıladılar. Herkes içeri girdiğinde muhafızlar kapıyı kapatmak istedi, ancak Persler hazırladıkları taşı araya fırlattılar. Muhafızlar kapıyı zorladıkça taş kapının tam kapanmasını engelledi. **Bazıları taşın yerine bir tahta parçası kullanıldığını söyler. Suralılar henüz tuzağı fark etmeden, Hüsrev tüm ordusuyla oraya ulaştı ve barbarlar kapıyı zorla açarak içeri daldılar.**

Sayfa 175

Şehir kısa sürede tamamen ele geçirildi. Hüsrev büyük bir hiddetle evleri yağmaladı, halkın çoğunu öldürdü, geri kalanları köle yaptı ve tüm şehri ateşe vererek yerle bir etti. Sonra Anastasius'u, imparator Iustinianus'a gidip Hüsrev'in nerede olduğunu haber vermesi için serbest bıraktı. Bundan sonra, ya bir lütuf olarak ya da paraya olan düşkünlüğü nedeniyle –zira esirler arasından güzelliğine hayran kaldığı Euphemia adlı bir kadını eş olarak seçmişti– Suralılara bir iyilik yapmaya karar verdi. Kandidos adında, Sergiopolis şehrinin piskoposunu yanına çağırttı. Bu şehir, Barbarikos denilen mevkide, Sura'dan yüz yirmi altı stadia uzaklıkta bulunuyordu. Hüsrev, Kandidos'un esirleri (sayıları on iki bini bulan) iki yüz pound altın karşılığında satın almasını istedi. Kandidos, o kadar parası olmadığını söyleyerek reddetti. Hüsrev ise paranın daha sonra ödenmesi şartıyla bir senet karşılığında bu kadar çok kölenin ucuza alınmasına razı oldu.

Sayfa 176

Kandidos, fidyeyi bir yıl içinde ödeyeceğine dair en ağır yeminleri etti ve eğer ödeyemezse borcun iki katına çıkacağını ve kendisinin de kutsal makamından mahrum kalacağını kabul etti. Bu anlaşmayı yazılı olarak teslim ettikten sonra tüm Suralıları teslim aldı. Esirlerden çok azı sağ kalabildi, çoğu yaşadıkları sefaletle dayanamayarak kısa süre sonra öldüler. Bu işleri tamamlayan Hüsrev, ordusunu daha ileriye yürüttü.

Bu olaylardan kısa bir süre önce İmparator, Doğu ordusu komutanlığını (magister militum) ikiye bölmüştü. Bir kısmını Fırat nehrine kadar olan bölgeyi kapsamaması için Belisarius'a bırakmıştı; ancak Belisarius o sırada orada değildi. Diğer kısmını ise Pers sınırına kadar olan bölgeyi yönetmesi için Buzes'e vermişti. Buzes, Belisarius İtalya'dan dönene kadar tüm Doğu ordusunun sorumluluğunu üstlenmişti. Buzes, ordusuyla birlikte başlangıçta Hierapolis'te (Münbiç) bekliyordu. Ancak Suralıların başına gelenleri öğrenince, Hierapolis'in ileri gelenlerini toplayarak onlara şöyle dedi: "Karşımızdaki güçle açık bir meydan savaşında başa çıkmamız mümkün değildir; bu yüzden düşmanla doğrudan çarpışmak yerine bir hileye başvurmalıyız."

Sayfa 177

"Açıkça karşı koyarsak kendimizi büyük bir tehlikeye atarız. Hüsrev'in ordusunun ne kadar büyük olduğunu zaten duydunuz. Eğer bizi kuşatma ile ele geçirmek isterse, kale duvarlarından savaşmak zorunda kalırız ki bu durumda erzakımız tükenebilir; oysa Persler bizim topraklarımızdan her türlü ihtiyacını karşılayacaktır. Bu kuşatma uzarsa, duvarların her yerinde savunma yapamayacağımızı düşünüyorum ve Romalılar telafisi imkansız zararlar görecektir. Ancak ordunun bir kısmını şehri koruması için duvarlarda bırakır, geri kalanımız ise çevredeki dağları ve tepeleri tutarsak, oradan düşman ordugahını gözetleyebilir ve Perslerin ikmal kollarını vurabiliriz. Bu durum Hüsrev'i kuşatmayı kaldırmaya ve geri çekilmeye zorlayacaktır." Buzes bunları söyledikten sonra faydalı olanı yapmış gibi görünse de aslında yapması gerekeni yapmadı. Roma ordusunun seçkin birliklerini yanına alarak oradan ayrıldı ve ne Hierapolis'tekiler ne de düşman onun nereye gittiğini öğrenebildi.

Sayfa 178

İmparator Iustinianus, Pers istilasını öğrenince yeğeni Germanos'u yanına sadece üç yüz asker vererek aceleyle gönderdi ve büyük bir ordunun arkadan geleceğini vaat etti. Germanos Antiochia'ya (Antakya) ulaştığında şehrin surlarını inceledi. Şehrin büyük bir kısmı düzlükteydi ve Orontes (Asi) nehri surların dibinden akarak saldırıları zorlaştırıyordu. Ancak tepelik kısımlarda, yerlilerin Oroksasias dediği bir kayalığın bulunduğu noktada surların kolayca aşılabileceğini fark etti. Bu kayalık surlara çok yakındı ve neredeyse surlarla aynı yükseklikteydi. Germanos, ya bu kayalığın tıraşlanarak derin bir hendek açılmasını ya da oraya surlarla bağlantılı büyük bir kule inşa edilmesini emretti. Fakat mimarlar bunun ne kısa sürede bitirilebileceğini ne de düşman yaklaşırken bu işe kalkışmanın güvenli olduğunu söylediler; zira inşaat yarım kalırsa düşmana surun zayıf noktasını göstermiş olacaktı.

Sayfa 179

Germanos bu fikrinden vazgeçmek zorunda kaldı ve Bizans'tan gelecek ordunun yolunu gözlemeye başladı. Ancak zaman geçmesine rağmen ne bir ordu geldi ne de geleceğine dair bir haber çıktı. Bu sırada Hüsrev, İmparator'un yeğenin Antakya'da olduğunu öğrenince, şehri ele geçirip onu esir almanın her şeyden daha önemli olduğunu düşünerek tüm ordusuyla oraya yöneldi. Antakyalılar bu tehlikeyi görünce, Hüsrev'e para göndererek bu riskten kurtulmanın en doğru yol olduğuna karar verdiler.

Bunun üzerine Beroea (Halep) Piskoposu Megas'ı, bilge bir adam olduğu için Hüsrev'e yalvarması için gönderdiler. Megas, Pers ordusunu Hierapolis yakınlarında buldu. Hüsrev'in huzuruna kabul edildiğinde, insanlara acıması için yalvardı; bu insanların kendisine karşı hiçbir suç işlemediğini ve Pers ordusuna karşı koyacak güçleri olmadığını belirtti. Bir kralın, kaçan ve savaşmak istemeyenlere saldırmasının şanına yakışmayacağını söyledi. Hüsrev'in bu tutumunun Roma İmparatoru'na barış yapması için zaman kazandıracağını ifade etti.

Sayfa 180

Megas, Hüsrev'in barışa razı olması durumunda Perslerin Roma topraklarından çekileceğini umuyordu. Ancak Hüsrev bunları duyunca yumuşamak yerine daha da hiddetlendi. Suriye ve Kilikya'yı yerle bir etmekle tehdit etti ve ordusuna Hierapolis'e doğru ilerleme emri verdi. Şehre ulaştığında surların sağlam olduğunu ve muhafızların savunma düzeninde beklediğini gördü. Hierapolislilerden şehri yakmamak karşılığında fidye istedi. Tercümanı Paulus aracılığıyla onlarla görüştü. Paulus, Roma topraklarında yetişmiş, Antakya'da eğitim almış bir Romalıydı. Hierapolisliler, surların çevresindeki geniş alanı savunamayacaklarından korktukları için iki bin pound gümüş vermeyi kabul ettiler. Megas ise tüm Doğu adına Hüsrev'e yalvarmaya devam etti ve sonunda Hüsrev, on centenaria altın alması karşılığında Roma topraklarını tamamen terk etmeye söz verdi.

Sayfa 181

O gün Megas oradan ayrılarak Antakya'ya doğru yola koyuldu; Hüsrev ise fidyeyi aldıktan sonra Beroea (Halep) üzerine yürüdü. Beroea, Antakya ile Hierapolis'in tam ortasında yer alır ve her iki şehre de hızlı bir yürüyüşle iki günlük mesafedir. Megas az sayıda adamla hızlı ilerlerken, Pers ordusu daha ağır hareket ederek yolun ancak yarısını kat edebilmişti. Dördüncü gün Megas Antakya'ya, Persler ise Beroea banliyölerine ulaştı. Hüsrev, Paulus'u Beroealılara göndererek derhal para talep etti; ancak bu kez Hierapolislilerden aldığı kadarını iki katını istedi, çünkü şehrin surlarının pek çok noktadan kolayca aşılabilirliğini görmüştü. Beroealılar (zira surlarına hiç güvenmiyorlardı) başlangıçta büyük bir istekle iki bin pound gümüş vererek her şeyi ödeyeceklerini bildirdiler, ancak geri kalanını ödeyecek güçleri olmadığını iddia ettiler. Bu yüzden Hüsrev onlara baskı yaptı. Gece çöktüğünde tüm halk, kalede nöbet tutan askerlerle birlikte akropole sığındı. Ertesi gün Hüsrev parayı teslim almak için şehre adamlarını gönderdiğinde, kale kapılarının tamamen kapalı ve içeride kimsenin olmadığını gördü. Durum krala bildirilince, Hüsrev surlara merdivenler dayayarak yukarı çıkılmasını emretti.

Sayfa 182

Persler emri yerine getirdiler. Karşılarında kimse olmayınca surlara çıktılar ve içeriden kapıları açarak tüm orduyu ve Hüsrev'i içeri aldılar. Hüsrev büyük bir öfkeyle neredeyse tüm şehri ateşe verdi. Sonra akropole çıkarak kaleyi kuşatmaya karar verdi. Oradaki Roma askerleri cesurca direnerek bazı Persleri öldürdüler. Ancak kuşatılanların talihsizliği Hüsrev için büyük bir şans oldu; zira akropole sığınanlar sadece kendilerini değil, atlarını ve diğer hayvanlarını da oraya sokmuşlardı. Bu dar alandaki kalabalık nedeniyle büyük bir su sıkıntısı baş gösterdi. Oradaki tek su kaynağının, hayvanların aşırı su tüketmesi nedeniyle kuruduğu anlaşıldı. Beroealılar için durum bu haldeydi.

Megas ise Antakya'ya ulaştığında, Hüsrev ile yaptığı görüşmeleri bildirdi ancak halkı bu anlaşmaya uymaya ikna edemedi. Zira İmparator Iustinianus, Rufinus'un oğlu I Ioannes'i ve Julianus'u (ki Romalılar bu gizli yazışmalarla görevli memurlara Asekretis derler) elçi olarak Hüsrev'e göndermişti; bu elçiler o sırada Antakya'daydı. Julianus, diğer elçilerin aksine,

Sayfa 183

Düşmana kesinlikle para verilmesini yasakladı ve imparatorluk şehirlerinin satın alınamayacağını belirtti. Ayrıca Antakya Başpiskoposu Ephraimios'u, şehri Hüsrev'e teslim etmeye çalışmakla suçladı. Bu yüzden Megas bir sonuç alamadan geri döndü. Antakya Piskoposu Ephraimios ise Pers ordusunun yaklaştığını görünce korkuya kapılarak Kilikya'ya kaçtı. Kısa süre sonra Germanos da az sayıda adamıyla oraya ulaştı, ancak askerlerinin çoğunu diğer yerlerde bırakmıştı.

Megas hızla Beroea'ya döndüğünde gördüğü manzara karşısında büyük bir üzüntüye kapıldı. Hüsrev'i, barış elçisi olarak gönderdiği kendisine ve Beroealılara karşı kutsal değerleri çiğneyerek suç işlemekle itham etti; zira masum halkı kaleye hapsedmiş, paralarını almış ve şehri haksız yere yakıp yıkmıştı. Hüsrev ise ona şöyle cevap verdi: "Dostum, bizi burada bu kadar uzun süre beklemeye zorlayan bizzat sensin. Belirlenen zamanda değil, çok daha geç geldin. Halkının küstahlığına gelince; bizimle canlarının selameti için belli bir miktar gümüş üzerine anlaşmaları halde, şimdi bu anlaşmayı yerine getirmek istemiyorlar. Aksine, kalenin sağlamlığına güvenerek bizi kuşatmaya zorluyorlar."

Sayfa 184

"Gördüğün gibi bizi kuşatmaya zorlayan onlardır. Ben ise tanrıların yardımıyla kısa süre sonra onlardan intikam almayı ve surların altında ölen Perslerin hesabını sormayı umuyorum." Hüsrev bunları söyleyince Megas şöyle karşılık verdi: "Ey Kral, zavallı insanlara karşı bu kadar sert konuşman belki gücünden kaynaklanıyor olabilir, zira güç her zaman haklı görünür. Ancak eğer gerçeği duymak istersen, ey Kral, beni sükunetle dinle. Antakya'ya gidip bana verdiğin emirleri bildirdim ve yedinci günde (ki daha hızlısı mümkün değildi) geri döndüm. Geldiğimde vatanımı bu halde buldum. Halkım artık sadece canlarını kurtarma derdine düşmüştür; senin yıktığın ve mülksüz bıraktığın bu insanların artık sana ödeyecek nesi kalmıştır? Eskiler kelimeleri çok iyi tanımlamıştır; imkansızlıktan kaynaklanan direnç, küstahlık değil, çaresizliktir. Bir insanın gücü yettiği halde direnmesi nefret uyandırabilir, ancak gücü yetmediği için boyun eğmemesi merhamet gerektirir."

Sayfa 185

"Bu durumda, ey Kral, bizi en kötü kadere terk etmek yerine halimize acı. Elinde olan parayı al ve Beroealıların artık verecek bir şeyi kalmadığını gör. İmkansız olanı talep etmek beyhudedir." Megas bu sözlerle halkı için yalvarmaya devam etti. Hüsrev sonunda akropoldekilerin serbest bırakılmasına razı oldu. İçeridekilerin başına gelenleri ve su kaynağının kurduğunu öğrenince, Megas'ın feryatlarına dayanamayarak tüm esirlerin canını bağışladı ve buna dair yemin etti. Beroealılar böylece büyük bir tehlikeden kurtularak akropolü terk ettiler ve diledikleri yerlere dağıldılar. Askerlerin bir kısmı Hüsrev'e teslim olurken, çoğu Pers ordusuna gönüllü katıldı; zira uzun süredir maaşlarını alamadıklarından şikayet ediyorlardı.

Sayfa 186

Hüsrev, Antakya halkının para vermeyeceğini anlayınca tüm ordusuyla oraya yöneldi. Bazı Antakyalılar mallarını alarak kaçabildikleri yere kaçtılar. Diğerleri de Lübnan'daki birliklerin komutanları Theoktistos ve Molatzes altı bin askerle gelene kadar kaçmayı düşündüler. Bu komutanlar halka moral vererek kaçmalarını engellediler. Kısa süre sonra Pers ordusu ulaştı ve Asi (Orontes) nehri kıyısında, şehre yakın bir yerde ordugah kurdu. Hüsrev, Paulus'u surlara göndererek Antakyalılardan on centenaria altın istedi; eğer bu verilirse kuşatmayı kaldıracığını bildirdi. Aslında daha azına da razı olacağı belliydi. Elçiler Hüsrev'in yanına gidip barış şartlarını konuştuktan sonra geri döndüler. Ancak ertesi gün Antakya halkı (ki yapıları gereği disiplinsiz ve alaycıdırlar), surların tepesinden Hüsrev'e ağır hakaretler ettiler ve Paulus'la alay ederek ona küfrettiler.

Sayfa 187

Hatta surlara yaklaşanlara ok atarak neredeyse öldüreceklerdi. Hüsrev büyük bir öfkeyle şehri kuşatmaya ve surlara saldırmaya karar verdi. Ertesi gün Pers ordusunu nehir tarafına yönlendirirken, kendisi de seçkin birlikleriyle şehrin en yüksek noktasındaki akropole saldırdı. Burası, daha önce belirttiğim gibi, surların en zayıf olduğu yerdirdi. Romalılar surların dar olması nedeniyle savunmada zorlanıyorlardı. Bu yüzden kuleler arasına uzun kalaslar bağlayarak savaşçıların üzerinde durabileceği geniş alanlar oluşturdular. Persler her yandan ok yağdırırken, Romalılar da hem askerler hem de şehirden gelen cesur gençlerle tüm güçleriyle direndiler. Bu noktada savaş oldukça çetin geçiyordu; zira kayalık zemin her iki tarafın da eşit şartlarda çarpışmasına neden oluyordu. **Eğer Roma ordusundan üç yüz asker dışarı çıkıp o kayalığı tutabilseydi, Perslerin oradan saldırması imkansız olurdu.**

Sayfa 188

Persler, Hüsrev'in huzurunda ve onun emirleriyle var güçleriyle saldırıyor, ok yağmuruna rağmen geri adım atmıyorlardı. Romalılar da kalabalık bir şekilde savunma yapıyorlardı. Ancak kalasları tutan zincirler ansızın koptu ve üzerindeki tüm askerler büyük bir gürültüyle yere düştü. Diğer kulelerdeki Romalılar surun o kısmının yıkıldığını sanarak paniğe kapıldılar ve kaçmaya başladılar. Daha önce hipodromda birbirleriyle kavga etmeye alışkın olan şehirli gençler ise yerlerinden kıpırdamadılar. Komutanlar Theoktistos ve Molatzes ise hemen atlarına binerek kapılara doğru yöneldiler; güya Buzes'in ordusunun geldiğini ve onları karşılamaya gittiklerini söylüyorlardı, ancak aslında kaçıyorlardı.

Sayfa 189

Bu kaçış sırasında şehir kapılarında büyük bir izdiham yaşandı. Erkekler, kadınlar ve çocuklar kapılara hücum ederken pek çok kişi ezilerek hayatını kaybetti. Kaçan askerler ise arkalarındakilere hiç acımadan atlarını insanların üzerinden sürdüler; bu sırada kapı önlerinde büyük bir katliam yaşandı. Persler ise karşılarında direniş görmeyince merdivenlerle surlara tırmandılar. En yüksek noktadaki surlara ulaştıklarında bir süre beklediler; sanırım içeride bir tuzak olduğundan şüpheleniyorlardı. Çünkü surların iç kısmı dik bir yamaç ve kayalıktı. Bazıları

Persler sayıca üstünlük sağlayarak Antakyalıları geri püskürtmüşlerdi ve orada büyük bir katliam yaşanmıştı. Persler yaş gözetmeksizin önlerine çıkan herkesi kılıçtan geçiriyorlardı. O sırada Antakya'nın ileri gelenlerinden iki kadının, sur dışına çıktıklarında düşman eline geçeceklerini anlayınca (çünkü Persler her yeri sarmıştı), Orontes (Asi) Nehri'ne doğru koştukları, Perslerin bedenlerine hakaret etmesinden korkarak yüzlerini peçeleriyle örttükleri ve nehrin akıntısına kendilerini bırakarak gözden kayboldukları anlatılır. Antakya böylece her türlü felaketi yaşadı. Burada Khosroes elçilere şöyle dedi: "Eski bilgelerin 'Tanrı'nın iyilikleri saf olarak değil, onları kötülüklerle karıştıtararak insanlara sunduğu' sözünün gerçek dışı olmadığını düşünüyorum. Bu yüzden mutluluk anlarımızda bile tamamen gülüp eğlenemeyiz; zira şanslı zamanlara her zaman bir keder eşlik eder ve hazlara bir acı karışır ki, bu da verilen refahın tadının tam olarak çıkarılmasına izin vermez.

sayfa 192

Zira Roma topraklarında bulunan ve en çok övülen bu şehri, Tanrı'nın bize zaferi lütfettiği gibi, ben de savaşmadan ele geçirmeyi çok istiyordum. Ancak bu kadar çok insanın katledildiğini görmek, kanla yıkanmış bu zafer anıtını seyretmek bana bu eylemden hiçbir haz vermedi. Bu felaketin sorumlusu, Persleri geri püskürtmeye güçleri yetmediği halde, şehri zaten ele geçirmiş olanlara karşı anlamsız bir cesaretle savaşmaya karar veren talihsiz Antakyalılardır. Perslerin ileri gelenleri şehri bir ağ gibi kuşatıp herkesi yok etmemi istediklerinde, ben kaçanların bir an önce kurtulması için onlara yolu açmalarını emrettim. Zira esir düşenlere eziyet etmek kutsal bir şey değildir." Khosroes bu sözleri elçilere, sanki onlarla alay edercesine ve kendini yücelterek söyledi; oysa Romalıların kaçması için zaman tanıdığıнын farkında olduklarını biliyordu.

O, insanların en kurnazıydı; var olmayan şeyleri varmış gibi söylemekte, gerçekleri gizlemekte ve kendi hatalarının suçunu mağdur ettiklerinin üzerine atmakta mahirdi. Her şeye razı olduğunu hemen beyan eder ve bu beyanını yeminle pekiştirirdi; ancak kısa süre önce üzerinde anlaştığı ve yemin ettiği hususları bozmaya çok daha meyilliydi unutturmakta ve para uğruna her türlü günahı işlemeye çekinmemekteydi.

sayfa 193

Ancak yüzüne bir dindarlık maskesi takar ve sözlerinde bir kutsallık havası yaratırdı. Daha önce kendilerine hiçbir kötülük yapmamış olan Surenasları hileyle kandırıp daha önce anlatıldığı şekilde yok etmişti. Şehir düştüğünde, soylu ve tanınmış bir kadının sol elinden bir barbar tarafından sürüklendiğini, kadının ise diğer eliyle memesinden yeni ayrılmış bebeğini tuttuğunu ve bebeği bırakmak istemediği halde Pers askerinin onu zorla çektğini görmüştü. Kadın, bebeğin henüz o hızla yürüyemeyecek olması sebebiyle yere düştüğünü görünce inlemişti. Khosroes'in orada, sanki olan bitene üzülmüş gibi sahte bir gözyaşı dökerek ağladığı ve elçi Anastasios'a, bu kötülüklerin sebep olanın Tanrı'dan cezasını bulması için dua ettiği söylenir. Oysa Justinianus'un bu durumun asıl sorumlusu olduğunu iddia ederken, kendisinin bizzat fail olduğunu çok iyi biliyordu. Khosroes öylesine tuhaf bir tabiata

sahipti ki; Pers tahtına geçtiğinde (Zames'in gözünün kör edilmesi ve Kabadès'in vasiyeti üzerine), Romalılara karşı kolaylıkla her türlü kötülüğü planlamıştı.

sayfa 194

Şans, büyük işler yapmak isteyenlere her zaman uygun zamanı sunar ve iradesinin gücüne karşı hiçbir engel tanımazdı; ne bir insanın onurunu gözetir ne de hak edilmeyen bir lütfü küçümseyenlerin kendisine hakaret etmesinden çekinirdi. Sadece kendi amacını gerçekleştirmeyi düşünürdü. Ancak bunlar Tanrı'nın takdiridir. Khosroes daha sonra ordusuna, hayatta kalan Antakyalıları sağ olarak yakalayıp köleleştirmelerini ve tüm mallarını yağmalamalarını emretti. Kendisi ise elçilerle birlikte, "Eklesia" (Kilise) dedikleri o büyük tapınağa indi. Orada Khosroes o kadar çok altın ve gümüş eşya buldu ki; bu ganimeti alarak büyük bir zenginlikle oradan ayrıldı. Ayrıca oradaki pek çok harika mermeri yerinden söktürüp Pers diyarına götürülmek üzere dışarı taşıttı. Bunları yaptıktan sonra tüm şehrin ateşe verilmesini Perslere emretti. Elçiler sadece bu kilisenin bağışlanması için yalvardılar, zira onun için çoktan büyük bir kurtuluş bedeli (fidye) ödenmişti. Khosroes elçilerin bu isteğini kabul etti, ancak şehrin geri kalanının yakılmasını emretti ve ateşe verenleri orada bırakıp geri kalan orduyla birlikte daha önce kurulan ordugâha çekildi.

sayfa 195

Tanrı, bu felaketin işaretini bir süre önce orada yaşayanlara göstermişti. Zira burada konuşlanmış olan eski askeri birliklerin sancakları, daha önce batıya dönük dururken, kendiliğinden doğuya, yani güneşin doğduğu yöne dönmüş ve kimse onlara dokunmadan eski konumlarına gelmişlerdi. Sancaklar hâlâ titrerken askerler bu durumu birbirlerine gösterdiler. O sırada orada bulunan ve Mopsuestia'dan (Misis) gelen Tatianos adında son derece zeki bir adam, bu alametin ne anlama geldiğini anladı; yani Batı imparatorunun gücü bu topraklardan çekilecek ve Doğu kralı buralara hâkim olacaktı. Böylece kaçınılmaz olan felaketten kaçmanın bir yolu olmadığını gördüler. Ben ise bu felaketi yazarken ve gelecek kuşakların hafızasına aktarırken, Tanrı'nın bir insanı veya bir yeri neden yücelttiğini ve sonra hiçbir görünür sebep yokken neden yerle bir ettiğini anlayamayarak bir tür baş dönmesi yaşıyorum. Zira her şeyin akla uygun gerçekleşmediğini söylemek günahdır. Antakya şehri o zaman yerle bir edildi; ne eski güzelliği ne de görkemi kaldı. Sadece Perslerin yakmakla görevlendirildiği kilise, onların çabası ve takdiriyle ayakta kaldı.

sayfa 196

Ayrıca "Kerataion" denilen yerin etrafındaki pek çok ev de korundu; ancak bu bir insanın çabasıyla değil, o evlerin şehrin en uç noktasında bulunması ve başka hiçbir binayla bitişik olmaması nedeniyle ateşin oraya ulaşamaması sayesinde oldu. Barbarlar surların dışındaki yerleri de yaktılar; ancak kutsal Iulianos tapınağı ve elçilerin konakladığı çevredeki evler hariç tutuldu. Persler surlara ise hiç zarar vermediler.

Kısa bir süre sonra elçiler tekrar Khosroes'in huzuruna çıkarak şöyle dediler: "Ey Kral, eğer seninle yüz yüze konuşmuyor olsaydık, Kabadès'in oğlu Khosroes'in

yeminleri hiçe sayarak, insanlar arasındaki en kutsal ve en sağlam güven teminatı olan karşılıklı sadakat ve doğruluk bağına bozup, barış bozulduğunda tek umutları olanlara karşı Roma topraklarına silahla gireceğine asla inanmazdık. Zira insan yaşamını vahşi hayvanların yaşamına çevirmekten başka bir şey değildir bu. Eğer düşmanlar arasında hiçbir zaman barış yapılmayacaksa, savaşın bir sonu olmayacak ve bu durum insan doğasını sonsuza dek tüketecektir.

sayfa 197

Madem barışın bozulmasından kardeşini sorumlu tutuyorsun onun bu hatasının çözümünün barışı tamamen yok etmek olduğunu mu düşünüyorsun? Eğer o bir hata yaptıysa, sen neden şimdi bize karşı adaletsizce geliyorsun? Eğer kardeşin sana karşı bir yanlış yaptıysa, bu suçun bedelini bizim üzerimizden ödetme; zira kötülüklerde üstün gelmekten iyiliklerde geri kalmak daha evladır. Biz çok iyi biliyoruz ki İmparator Justinianus barışa karşı hiçbir zaman yanlış yapmamıştır. Senden ricamız Romalılara daha fazla kötülük yapmaman; zira bundan Persler için hiçbir fayda doğmayacağı gibi, az önce yapılan anlaşmaya rağmen ağır zararlar vereceksin."

Elçiler bu sözleri söylediler. Khosroes ise bunlara karşılık olarak barışın bizzat İmparator Justinianus tarafından bozulduğunu iddia etti ve savaşın asıl nedenleri olarak gördüğü mektupları kanıt olarak sundu; özellikle Alamundaros'a ve Hunlara yazılan mektupları öne çıkardı. **Ancak hiçbir Romalının Pers toprağına girip bir savaş eylemi başlattığını ne söyleyebildi ne de kanıtlayabildi.** Elçiler ise bu iddiaları Justinianus'a değil, bazı yöneticilere mal ettiler ve olayların anlatıldığı gibi olmadığını savundular.

sayfa 198

Sonunda Khosroes, Romalılardan büyük miktarda para talep etti ve bu parayı sadece o an için değil, barışın sonsuza dek sürmesi için vermelerini tavsiye etti. Zira para karşılığı kurulan dostlukların, para tükendiğinde sona erdiğini belirtti. Bu yüzden Romalıların Perslere yıllık bir vergi ödemesi gerektiğini söyledi: "Böylece barış Persler için kalıcı olur, zira biz Hazar Kapıları'nı korurken ve Dara şehrini sizin için güvende tutarken, bunun karşılığını almış oluruz." Elçiler ise şöyle dediler: "Yani Persler, Romalıların kendilerine haraç ödemesini mi istiyor?" Khosroes, "Hayır, aksine Romalılar Persleri kendi askerleri gibi görecektir ve bu hizmetleri karşılığında onlara belirli bir maaş ödeyecekler. Nasıl ki Hunlara ve Araplara yıllık altın veriyorsunuz, bunu bir haraç olarak değil, topraklarınızı saldırılardan korumaları için yapıyorsanız, bu da öyledir" dedi. Khosroes ve elçiler arasında pek çok müzakere yapıldıktan sonra şuna karar verildi: Romalılar o an için elli centenaria (yaklaşık 5000 pound altın) verecekler, bunun dışında yıllık beş centenaria daha ödeyecekler; Persler de hiçbir kötülük yapmayacak, ancak rehinelere alındıktan ve elçiler bu parayı ödedikten sonra tüm orduyla birlikte kendi topraklarına döneceklerdi. Barışın kesin hükümleri ise İmparator Justinianus tarafından gönderilecek elçiler tarafından belirlenecekti.

sayfa 199

Daha sonra Khosroes, deniz kıyısında bulunan ve Antakya'ya yüz otuz stadia uzaklıktaki Seleukeia (Samandağ) şehrine gitti. Orada hiçbir Romalıya rastlamadı ve kimseye zarar vermedi; sadece denize girdi, güneş tanrısına kurbanlar kesti ve dilediği diğer tanrılara dualar ettikten sonra geri döndü. Ordugâha vardığında, komşu bir şehir olan Apameia'yı görmek için büyük bir arzu duyduğunu söyledi. Elçiler bu duruma istemeyerek de olsa razı oldular; ancak o şehri sadece görmek istediğine, bin libre gümüş alıp başka hiçbir zarar vermeden geri döneceğine dair söz verdi. Ancak Khosroes'in elçilere ve diğer herkese karşı niyeti, bir bahane bulup orayı yağmalamaktı. Daha sonra Antakya'nın bir banliyösü olan Daphne'ye çıktı. Oradaki koruluğun ve su kaynaklarının güzelliğine hayran kaldı; su perilerine (nymphe) kurbanlar kesip oradan ayrıldı. Başka bir zarar vermedi ancak Başmelek Mikail'in kutsal alanını ve bazı evleri şu nedenden dolayı yaktı: Ordunun seçkin bir Pers askeri ve Khosroes'in tanıdığı biri, "Treton" denilen uçurumlu bir yerde Başmelek Mikail Tapınağı'nın yanında yalnız başına gizlenen Antakyalı genç bir piyadeyi gördü ve diğerlerinden ayrılarak onu kovalamaya başladı.

sayfa 200

Bu genç adamın adı Aimakhos'tu ve mesleği kasaplıktı. Yakalanacağını anlayınca aniden geri dönüp kovalayan adama bir taş attı ve taş adamın tam şakağına isabet etti. Pers askeri hemen yere yığıldı, genç ise onun kılıcını (akinakes) çekip onu öldürdü. Silahlarını ve üzerindeki tüm altınları alıp çevik bir hareketle ata bindi ve oradan uzaklaştı. Ya şansı ya da bölgeyi iyi tanması sayesinde düşmanlara görünmeden tamamen kaçmayı başardı. Khosroes bunu öğrenince ve yanındakilerin bu kayba üzüldüğünü görünce, Başmelek Tapınağı'nın yakılmasını emretti. Onlar da orayı ve etrafındaki binaları ateşe vererek Khosroes'in emrini yerine getirdiklerini düşündüler. Olaylar bu şekilde gelişti.

Khosroes tüm ordusuyla birlikte Apameia'ya doğru yola çıktı. Apameia'da "Haç"ın (Kutsal Haç) bir kol boyu uzunluğunda bir parçası bulunuyordu; İsa'nın Kudüs'te çarmıha gerildiği asıl haçtan bir parça olduğu söylenirdi.

sayfa 201

Eski zamanlarda Suriyeli bir adam tarafından gizlice oraya getirilmişti kendileri ve şehirleri için büyük bir koruma olacağına inanarak, onu değerli taşlar ve bolca altınla süslenmiş ahşap bir mahfazanın içine yerleştirmişlerdi. Onu tam bir güvenlik içinde korumaları şartıyla üç rahibe teslim etmişlerdi. Her yıl halkın tamamı dışarı çıkarak tek bir günde ona saygılarını sunardı. O sırada Apameia halkı, Med (Pers) ordusunun üzerlerine doğru geldiğini duyunca büyük bir korkuya kapıldılar. Khosroes'in hiçbir söze sadık kalmadığını işitince, şehrin başrahibi Thomas'ın yanına giderek, son kez ibadet edip sonra ölmek üzere Kutsal Haç'ın parçasını kendilerine göstermesini istediler. Thomas da bu isteği yerine getirdi. O an, anlatılanları aşan ve inancın ötesine geçen bir mucize gerçekleşti. Rahip Kutsal Haç'ı taşıyıp gösterirken, üzerinde aniden bir ateş parıltısı belirdi ve mahfazanın üzerindeki çatının o kısmı alışılmadık bir ışıkla aydınlandı. Rahip tapınağın içinde nereye yürürse yürüsün,

parıltı da onunla birlikte hareket ediyor, tavanın tam üzerindeki noktasını daima koruyordu. Apameia halkı bu mucizenin yarattığı hazla hayrete düştü, sevinçten ağladılar ve artık kurtuluşları konusunda umut doldular. Thomas tapınağın tamamını dolaştıktan sonra Kutsal Haç'ı mahfazasına geri koydu; o an parıltı aniden kesildi. Düşman ordusunun şehre çok yaklaştığını öğrenen Thomas, büyük bir hızla Khosroes'in yanına gitti. Khosroes rahibe, Apameia halkının surların ardından Pers ordusuna karşı direnmek isteyip istemediklerini sordu. Thomas şöyle cevap verdi:

sayfa 202

"Halkın aklından böyle bir şey geçmiyor." Bunun üzerine Khosroes, "Öyleyse," dedi, "tüm kapıları ardına kadar açarak beni ve yanımdaki birkaç adamı şehre kabul edin." Rahip, "Ben de zaten seni bunun için davet etmeye geldim," dedi. Böylece ordunun geri kalanı surların uzağında ordugâh kurup beklemeye başladı.

Khosroes, Perslerin en seçkin iki yüz adamını yanına alarak şehre girdi. Ancak kapılardan içeri girer girmez, elçilerle yaptığı anlaşmayı bilerek unuttu ve başrahipten sadece söz verilen bin libre gümüşü değil, hazinede bulunan tüm değerli eşyaları, altın ve gümüşten yapılmış tüm büyük ve muazzam parçaları vermesini emretti. Öyle sanıyorum ki, eğer ilahi bir güç onu açıkça engellemeseydi, tüm şehri köleleştirmekten ve yağmalamaktan da çekinmezdi. Zira hem para hırsı hem de büyük bir ün kazanma arzusu zihnini öylesine kör etmişti ki, şehirleri köleleştirmenin kendisine büyük bir şöhret getireceğini düşünüyor, **Romalılarla yapılan anlaşmaları ve yeminleri bozmayı ise hiç umursamıyordu.** Khosroes'in bu tutumu, hem Dara şehrine yaklaşırken yaptığı eylemlerde hem de biraz sonra anlatacağım Kallinikos'taki davranışlarında açıkça görülecekti anlaşma sırasında yaptığı bu eylemler, daha sonraki bölümlerde tarafımdan anlatılacaktır.

sayfa 203

Ancak daha önce de belirtildiği gibi, Tanrı o sırada Apameia'yı korudu. Khosroes tüm hazineyi ele geçirip paranın bolluğuyla sarhoş olduğunda, Thomas Kutsal Haç'ı mahfazasında getirdi, onu açtı ve Khosroes'e göstererek şöyle dedi: "Ey en güçlü Kral! Tüm zenginliklerden geriye bana kalan tek şey budur. Altın ve değerli taşlarla süslenmiş bu mahfaza için hiçbir kıskançlık beslemiyorum, bunları diğer her şeyle birlikte alabilirsin. Ancak bize kurtuluş ve onur veren bu kutsal parçayı bana bağışlaman için sana yalvarıyorum ve yakarıyorum." Rahip bu sözleri söylediğinde, Khosroes onun bu ricasını kabul etti ve dileğini yerine getirdi.

Daha sonra Khosroes, büyük bir kibirle halkın hipodroma çıkmasını ve arabacıların her zamanki gibi yarışmasını emretti. Kendisi de yukarı çıkarak yapılanları izlemeye başladı. Zira İmparator Justinianus'un "Veneti" (Maviler) grubuna büyük bir tutkuyla bağlı olduğunu daha önceden işitmişti ve buna inat olsun diye "Prasini" (Yeşiller) grubunun zafer kazanmasını istiyordu. Arabacılar yarışa başlayınca, tesadüfen Maviler grubundan biri öne fırladı. Onu hemen arkasından takip eden Yeşiller grubunun arabacısıydı. Khosroes bunu önceden planlanmış bir şey sanarak öfkeleni ve tehditler savurarak, İmparator'un (Sezar'ın) grubunun öne geçmesinin kabul edilemez olduğunu bağırdı.

sayfa 204

Öndeki atların yavaşlatılmasını emretti ki arkadakiler yetişip mücadele edebilsin. Bu emir yerine getirilince, Khosroes'in istediği gibi Yeşiller grubu galip gelmiş göründü. O sırada **Apameialı bir adam, Khosroes'in huzuruna çıkarak bir Pers askerinin evine girip bakire kızına tecavüz ettiğinden şikayet etti. Khosroes bunu duyunca öfkelendi ve adamın yakalanmasını emretti. Adam getirildiğinde, onun ordugâhta kazığa oturtulmasını emretti.** Ancak halk, kralın öfkesine karşı tek bir ağızdan bağırarak adamın bağışlanmasını istedi. Khosroes onları kırmayacağını söyleyerek adamı serbest bırakmış gibi yaptı, fakat gizlice adamın biraz sonra infaz edilmesini sağladı. Bu işleri bitirdikten sonra tüm ordusuyla birlikte geri dönüş yoluna geçti. Khalkis şehrine vardığında (ki burası Beroea'dan seksen dört stadia uzaklıktadır), yine anlaşmaları bir kenara bırakarak surların yakınına ordugâh kurdu ve Paulos adındaki elçisini Khalkislilere gönderdi. Eğer canlarını kurtarmak için fidye vermezlerse ve şehirdeki tüm askerleri komutanlarıyla birlikte teslim etmezlerse şehri kuşatıp ele geçireceğini söyleyerek onları tehdit etti. Khalkisliler, her iki taraftan da (hem kendi kralları hem de Persler) korktukları için askerleri orada olduklarını belli etmemek için küçük kulübelere gizlediler ve komutan Adonakhos'u da sakladılar.

sayfa 205

Şehir çok müreffeh olmamasına rağmen bin bir güçlkle iki centenaria altın toplayıp Khosroes'e vererek hem şehri hem de kendilerini kurtardılar. Buradan ayrılan Khosroes artık geldiği yoldan dönmek istemiyordu; Mezopotamya'dan daha fazla ganimet toplamak için Fırat Nehri'ni geçmeye karar verdi. Barbalissos kalesinden kırk stadia uzaklıktaki Obbanes denilen yerde bir köprü kurdurdu. Kendisi ve tüm ordusuyla nehrin karşı kıyısına geçti ve köprü'nün üç gün içinde sökülmesini, belirlenen vakte kadar herkesin karşıya geçmiş olmasını emretti. Vakit geldiğinde, ordunun bir kısmının henüz karşıya geçmediği görüldü; ancak o hiç aldırmadan köprü'nün yıkılmasını emretti. Geride kalanlar ise kendi başlarının çaresine bakarak yurtlarına döndüler. O sırada Khosroes'in içine Edessa (Urfa) şehrini ele geçirme hırsı düştü. Zira Hristiyanlar arasında dolaşan ve "Edessa'nın asla ele geçirilemeyeceğine" dair olan sözler onun zihnini kurcalıyor ve onu rahatsız ediyordu. Bu durumun nedenleri şunlardı:

sayfa 206

Eski zamanlarda Edessa'da Augaros adında bir toparhos (o dönemde yerel hükümdarlara bu ad verilirdi) vardı. Bu Augaros, kendi dönemindeki insanların en zekisiydi ve İmparator Augustus ile çok yakın bir dostluğu vardı. Romalılarla bir dostluk antlaşması yapmak için Roma'ya gitmiş ve Augustus ile yaptığı görüşmelerde zekasıyla imparatoru öylesine büyülemişti ki, Augustus ondan bir türlü ayrılmak istemiyor, onunla sohbet etmekten büyük zevk alıyordu. Öyle ki Augaros yanından ayrılmak istediğinde Augustus buna asla razı olmuyordu. Augaros Roma'da çok uzun süre kaldı. Sonunda memleketine dönmek istediğinde Augustus'u buna ikna edemeyince bir plan yaptı. Bir gün Roma'nın dışındaki kırlara ava gitti (ki

bu konuda çok yetenekliydi) ve pek çok yaban hayvanını canlı yakaladı. Ayrıca her bir bölgenin toprağından da birer miktar alıp getirdi. Roma'ya döndüğünde hipodromda Augustus'un huzuruna çıktı ve getirdiğı toprakları farklı yerlere serpti; yakaladığı hayvanları da ortaya saldı. Sonra hayvanların her birinin kendi memleketinden getirilen toprağıın üzerine gidip orada durmalarını emretti hizmetkârlar bu emri yerine getirdiler.

sayfa 207

Hayvanlar serbest bırakılınca, her biri hangi toprağıın üzerinden getirildiyse oraya doğru yöneldiler. Augustus bu durumu uzun süre izledi ve hayvanların doğuştan gelen bu vatan sevgisine hayran kaldı. O an Augaros, imparatorun dizlerine kapanarak şöyle dedi: "Ey efendim! Kendi vatanında eşi, çocukları ve krallığı olan birinin ne halde olduğunu şimdi anlıyor musun?" İmparator bu gerçeğı anlayınca ve ikna olunca, Augaros'un gitmesine izin verdi; hatta ondan ne dilerse yerine getireceğini söyledi. Augaros bunun üzerine Edessa'da bir hipodrom kurulmasını istedi ve bu dileğı kabul edildi. Böylece Roma'dan ayrılıp Edessa'ya döndü. Halk ona İmparator Augustus'tan ne getirdiğini sorduğunda, "Edessalılara kârı olmayan bir acı ve bedeli olmayan bir sevinç getirdim," diyerek hipodromun doğasını kastetti. Yıllar sonra Augaros yaşlandığında çok ağır bir gut hastalığına yakalandı. Acıları o kadar şiddetliydi ki artık hareket edemez hale gelmişti ve bu durum onu en bilgili doktorlara başvurmaya itti. Ancak kimse bu derde bir çare bulamayınca Augaros büyük bir çaresizlik içinde acı çekmeye devam etti.

sayfa 208

O dönemde Tanrı'nın oğlu İsa, Filistin'de insanlar arasında beden bulmuş olarak yaşıyordu. Hiçbir günah işlememesi ve mucizeler gerçekleştirmesi, onun gerçekten Tanrı'nın oğlu olduğunu açıkça gösteriyordu. (Zira ölüleri uykudan uyandırır gibi diriltiyor, körlerin gözlerini açıyor, cüzzamlıları temizliyor ve doktorların iyileşemez dediğı tüm dertlere derman oluyordu.) Filistin'den Edessa'ya gelenlerden bunları duyan Augaros, bir nebze umut buldu ve İsa'ya bir mektup yazarak ondan Yahudi diyarından ve oradaki nankör insanlardan ayrılıp kendisiyle birlikte yaşamasını diledi. İsa mektubu okuduğunda bizzat gelemeyeceğini bildiren, ancak mektubuyla ona şifa vaat eden bir cevap yazdı. Denir ki İsa ayrıca "bu şehrin asla barbarlar tarafından ele geçirilmeyeceğini" de söylemiştir. O dönemin tarihçileri bu son cümleyi hiçbir yerde zikretmemişlerdir, hatta mektubun kendisinde de böyle bir ifadeye rastlanmaz. Edessalılar ise mektubun sonunda bu ifadenin yer aldığını, ancak zamanla kaybolduğunu iddia ederler. Öyle ki bu mektubu bir tılsım gibi şehrin kapılarına kazımışlardır. Şehir daha sonra Perslerin eline geçmemiştir ancak bu durum bir mucize eseri şöyle gerçekleşmiştir:

sayfa 209

Augaros, Mesih'in mektubunu aldıktan kısa bir süre sonra hastalığından kurtulmuş ve uzun yıllar sağlıklı yaşadıktan sonra ölmüştür. Ondan sonra tahta geçen çocukları ise insanların en nankörü ve en günahkârı olmuşlardır; tebaalarına pek çok kötülük

yapmış ve Roma korkusuyla bazıları Perslere sığınmışlardır. Uzun zaman sonra Edessalılar bu barbarları öldürerek şehri tekrar Romalılara teslim etmişlerdir. Kendi zamanımda gerçekleşen olaylardan yola çıkarak bunu daha detaylı anlatacağım. Benim düşünceme göre **Mesih bu sözleri yazmamıştır; ancak insanlar şehrin onun koruması altında olduğuna kendilerini inandırdıkları için şehrin ele geçirilemez olmasını istemişlerdir ki bu inançları boşa çıkmasın. Ancak bu işler Tanrı'nın takdiridir.**

Khosroes o zaman Edessa'ya ele geçirmeyi her şeyden üstün tutuyordu. Batnai adındaki küçük ve önemsiz, Edessa'ya bir günlük mesafedeki kasabaya vardı. O geceyi orada geçirdi. Sabah erkenden tüm ordusuyla Edessa'ya doğru yürüyüşe geçti. Ancak yolda bir kafa karışıklığı yaşadılar ve ertesi geceyi yine aynı yerde geçirmek zorunda kaldılar. Bu durum iki kez tekrarlandı; yani Edessa'ya çok yaklaşmışken tekrar aynı yere döndüler.

sayfa 210

Denir ki Khosroes'in yüzünde bir şişlik oluşmuş ve çenesi ağrımaya başlamıştı. Bu yüzden şehri kuşatmak istemedi ve Paulos'u göndererek Edessalılardan para talep etti. Edessalılar ise şehirden yana hiçbir korkuları olmadığını, ancak tarlalarına zarar verilmemesi için iki centenaria altın vermeyi kabul ettiklerini bildirdiler. Khosroes parayı aldı ve yapılan anlaşmaya sadık kaldı.

O sırada İmparator Justinianus da Khosroes'e bir mektup yazarak elçilerle yapılan barış şartlarını kabul ettiğini bildirdi. Khosroes bu mektubu okuyunca rehineleri serbest bıraktı ve geri çekilmek üzere hazırlıklara başladı. Ancak Antakyalı esirlerin tamamını satmak istiyordu. Edessalılar bunu duyunca anlatılamaz bir yardımseverlik gösterdiler. Zira tapınağa giderek ellerindeki her şeyi bu esirlerin kurtuluşu için ortaya koydular. Öyle ki fahişeler bile vücutlarındaki tüm takıları çıkarıp oraya attılar, köylüler ise ellerindeki az miktardaki parayı veya hayvanlarını esirlerin kurtuluşu için büyük bir istekle getirdiler. Böylece büyük miktarda altın, gümüş ve diğer mallar toplandı; esirlerin fidyeleri için hiçbir masraftan kaçınılmadı. O sırada orada bulunan Buzes adındaki bir adam, bu durumdan kendine büyük bir kâr payı çıkarmayı umarak süreci engellemeye çalıştıysa da başarılı olamadı. Khosroes tüm esirleri yanına alarak yoluna devam etti.

Çeviren İbrahim Şimşeğin dipnotu: Rum suresinde geçen Rumlar yenildi savaşını henüz bulamadık, çevirisini yaptığım ve internet sitemizde yayınladığım küçük kronikler içerisinde Rumların Sasanilerle bir savaşına rastlanılmadığı gibi 4 halife oldükten sonra aralarında yaşanan krizi barış antlaşmasıyla sonlandırdıkları görülmektedir ve sonrasında Sarazenler devreye girerek Sasani İmparatorluğunu ve Roma İmparatorluğunu yendikleri yazmaktadır, Rum Suresi tam bir fiyasko ve çok geç dönemlerde yazılmış olması muhtemel şiiirdir.

Sayfa 212

Kavad bu sözler üzerine kenti ona bağışlayacağına söz verdi ve kuşatma hazırlığı için ordugahtan toplanan tüm yiyecekleri ona hediye etti; zira ordu artık geri çekiliyordu. Böylece Romalıların elinden kurtuldu. Bu yüzden Hüsrev de kentin atalarından kalma bir hakla kendisine ait olduğunu iddia ediyordu. Dara'ya vardığında ise kuşatmaya başladı. Romalılar ve komutan Martinus da orada bulunuyordu; zira oraya denk gelmişler ve savunma hazırlıklarına girişmişlerdi. Kent iki surla çevrilidir: İçteki sur büyük ve görülmeye değerdir (yüksekliği yüz ayak kadardır ve her bir kulesi de bu yüksekliktedir), dıştaki sur ise ondan çok daha küçüktür ama oldukça sağlam ve dikkate değerdir. İki sur arasındaki mesafe elli ayaktan az değildir. Orada Daraniler, üzerlerine bir düşman saldırısı olduğunda boğalarını ve diğer hayvanlarını barındırırlardı. Hüsrev ilk olarak akşam vaktine doğru surun çevresine bir saldırı düzenledi; oklara dayanarak surun küçük kapılarını yakmayı başardı. Ancak barbarlardan hiçbiri içeri girmeye cesaret edemedi. Daha sonra kentin doğu tarafında gizlice bir tünel kazmaya karar verdi. Çünkü sadece o noktada toprak kazılmaya elverişliydi, zira surun geri kalan kısımları sert kayalar üzerine inşa edilmişti.

Çevirmen İbrahim Şimşeğin dipnotu: Roma Pers savaşı olası burası olabilir, < Metinlerde tasvir edilen coğrafya, günümüzde Mardin ilinin yaklaşık 30 kilometre güneydoğusunda, Artuklu ilçesine bağlı Oğuz köyü sınırları içerisinde yer alan Dara Antik Kenti'dir. > Yakın bir yer ayette geçen yine sorunludur.

Sayfa 213

Persler hendekten başlayarak kazmaya giriştiler. Derinlik nedeniyle ne düşmanlar onları görebiliyor ne de yaptıkları işin bir belirtisini fark edebiliyorlardı. Dış surun temellerinin altına kadar gelmişlerdi ve kısa bir süre sonra her iki sur arasındaki mesafeyi de geçip büyük suru yıkarak kenti ele geçirmek üzereydiler. Ancak (Perslerin şehri bu şekilde alması kaderde yoktu) Khosrov'un ordusundan bir adam, öğle vakti surun yakınına tek başına gelmişti. Bu adam, insan mı yoksa başka bir varlık mıydı bilinmez ama surdaki Romalılara barbarların surun altını kazdıklarını işaretlerle anlattı. Bunu yaparken kalkanını önüne tutup, surun burçlarındaki Romalılara bakarak gülüyor ve onlarla alay ediyordu. Sonra onlara her şeyi tetikte beklemelerini ve kurtuluşları için gerekli özeni göstermelerini söyleyerek oradan ayrıldı. Romalılar hemen iki sur arasındaki boşlukta büyük bir gürültü ve telaşla kazmaya başladılar. Persler ise yapılan hazırlıkları bildikleri halde işlerine aynı azimle devam ettiler. Barbarlar kentin surlarına doğru dümdüz ilerleyen bir yol açarken, Romalılar Theodoros adlı zeki bir mühendisin tavsiyesiyle, barbarların tüneline çapraz gelecek şekilde ve yeterli derinlikte bir hendek kazdılar. Persler iki sur arasındaki bölgenin ortasına ulaştıklarında birdenbire Romalıların kazdığı çukura düştüler.

Sayfa 214

Romalılar öndekileri hemen öldürdüler, arkadakiler ise hızla ordugaha kaçarak kurtuldular. Romalılar karanlıkta onları takip etmeye cesaret edemediler. Bu girişiminde başarısız olan Hüsrev, şehri herhangi bir kuşatma düzeneğiyle ele

geçiremeyeceğini anlayarak kuşatılanlarla müzakereye oturdu ve bin libre gümüş alarak Pers topraklarına geri döndü. İmparator Iustinianus bunu öğrendiğinde, Hüsrev'in barış zamanında Dara'yı ele geçirmeye çalışmasından dolayı yapılan anlaşmaları artık onaylamadı. Bu olaylar Hüsrev'in ilk saldırısında gerçekleşti ve yaz mevsimi böylece sona erdi. 14. Hüsrev, Asur bölgesinde, Ktesiphon şehrinden bir günlük mesafede yeni bir şehir kurdu ve adını "Hüsrev'in Antakyası" koydu. Antakya'dan getirdiği esirleri oraya yerleştirdi; onlar için hamamlar ve hipodrom inşa ettirdi ve diğer lüks imkanları sağladı. Antakya'dan ve diğer Roma şehirlerinden getirdiği arabacıları ve müzisyenleri onların hizmetine verdi. Bu Antakyalıları esir muamelesinden ziyade halkın bir ferdi gibi özenle besledi; onların sadece krala bağlı olmalarını, hiçbir memurun emri altına girmemelerini sağladı. Eğer başka bir Romalı köle, "Hüsrev'in Antakyası"na kaçmayı başarır ve oradaki bir akrabası onu tanıyıp sahiplenirse artık sahibinin o esiri geri götürme hakkı kalmıyordu, hatta o kişi Persler arasında çok saygın bir efendi olsa bile.

Sayfa 215

Antakyalıların başına gelen bu felaket, Anastasios'un imparatorluğu döneminde bir işaretle önceden haber verilmişti. O dönemde Daphne varoşundaki selvilerden biri şiddetli bir rüzgarla kökünden sökülerek yere devrilmişti. Kanun gereği bu ağaçların kesilmesi yasaktı. Kısa bir süre sonra, Iustinianus Romalıların başına geçtiğinde, muazzam bir deprem şehri yerle bir etti; binaların çoğu ve en güzelleri yıkıldı. Söylenişine göre o zaman üç yüz bin Antakyalı hayatını kaybetti. Bu yıkımla birlikte şehir tamamen mahvoldu. Antakyalıların acısı böylece son buldu. Belisarios, İmparator tarafından İtalya'dan Bizans'a çağırılmıştı. Kışı Bizans'ta geçirdikten sonra İmparator, bahar başında onu Hüsrev ve Perslere karşı komutan olarak gönderdi. İtalya'dan kendisiyle gelen subaylar da yanındaydı; aralarından biri olan Valerianus'u Ermenistan birliklerinin başına atadı. Martinus ise zaten doğu sınırlarına gönderilmişti ve daha önce belirttiğim gibi Hüsrev onu Dara'da bulmuştu. Gotlardan ise Vitigis Bizans'ta kaldı, ancak diğerlerinin hepsi Belisarios ile birlikte Hüsrev'e karşı sefere çıktı.

Sayfa 216

O sırada Vitigis'in elçilerinden biri Pers topraklarında öldü, diğeri ise orada kaldı. Onlara eşlik eden tercüman ise Roma topraklarına geri döndü; onu Mezopotamya'daki birlikleri yöneten Ioannes, Konstantina sınırları yakınında yakalayıp hapse attı ve elçilik faaliyetleri hakkında her şeyi ondan öğrendi. Bu olaylar bu şekilde gelişti. Belisarios ise beraberindekilerle hızla ilerliyor, Hüsrev Roma topraklarına tekrar saldırmadan önce oraya varmaya çalışıyordu. 15. Bu sırada Hüsrev ordusunu Kolkhis (Lazika) üzerine yürüttü; Lazlar onu şu sebeple davet etmişlerdi: Lazlar eskiden beri Kolkhis bölgesinde yaşıyorlardı ve Romalılara tabiydiler. Ancak onlara ne haraç veriyorlar ne de başka bir yükümlülük altına giriyorlardı; sadece kralları öldüğünde, halefine krallık sembollerini göndermesi için Roma İmparatoru'na başvuruyorlardı. İmparator ise sınırları korumaları için onlara

özen gösteriyordu, böylece Kafkas dağlarının komşusu olan Hun savaşçılarının Lazika üzerinden geçip Roma topraklarına saldırmasını engelliyorlardı.

Sayfa 217

Lazlar Romalılardan ne para ne de asker desteği alıyorlar ve Romalıların seferlerine katılıyorlardı; ancak denizde ticaret yaparak Karadeniz kıyısındaki Romalılarla iş birliği içindeydiler. Kendi topraklarında ne tuz, ne tahıl ne de başka temel ihtiyaçlar bulunduğu için; deri, post ve köle vererek karşılığında gerekli ürünleri alıyorlardı. İberya kralı Gurgines ile ilgili olaylar (daha önce anlattığım gibi) yaşandığında, Roma askerleri Lazika'ya yerleşmeye başladı. Bu barbarlar (Lazlar) bundan rahatsızlık duydular; özellikle de komutan Petros'un kendilerine yönelik muamelesinden şikayetçiydiler. Bu Petros, Arzanene bölgesinden gelmişti; Perslerin tebaasıydı ama çocukken Romalılar tarafından esir alınmıştı. İmparator Iustinus döneminde Keler'in ordusu Pers topraklarına girdiğinde esir düşmüştü. Sahibi ona şefkatle yaklaşmış ve eğitim almasını sağlamıştı. Önce İmparator Iustinianus'un sekreteri olmuş, Anastasios'un ölümünden sonra Iustinus imparator olunca ve ardından Iustinianus başa geçince ordu komutanlığına yükselmişti. Ancak bu adam, açgözlülüğü ve beceriksizliğiyle her şeyi mahveden biriydi. Daha sonra İmparator Iustinianus, Lazika'ya Ioannes (Tzibos adıyla bilinen) dahil başka komutanlar gönderdi. Bu adam, belirsiz ve önemsiz bir kökenden gelmişti ama komutanlığa kadar yükselmişti ve insanların en kötüsüydü; haksız kazanç yolları bulmakta çok becerikliydi.

Sayfa 218

Bu adam hem Romalıların hem de Lazların işlerini tamamen altüst etti. İmparator Iustinianus'u, Lazika'da deniz kıyısında Petra adında bir şehir inşa etmeye ikna etti; orada adeta bir kalede oturur gibi Lazların her şeyine el koydu. Zira tuz ve diğer tüm ürünler Lazlar için zorunluydu ama bunları artık başka tüccarlardan alamıyorlardı. Petra'da kurulan ve "monopol" (tekel) denilen bu sistemle her şeyi kendisi alıp satıyor, tüm ticaretin yöneticisi oluyordu. Lazlara daha önce alışık olmadıkları kadar yüksek fiyatlarla mal satıyordu. Lazlar hem bu durumdan hem de daha önce alışık olmadıkları Roma askerlerinin varlığından dolayı büyük rahatsızlık duydular. Artık dayanamayacak hale geldiklerinde Perslere ve Hüsrev'e sığınmaya karar verdiler; hemen gizlice elçiler gönderdiler. Elçilere, Hüsrev'den Lazika'yı asla Romalılara teslim etmeyeceğine dair söz almaları talimatı verildi; böylece Hüsrev Pers ordusuyla birlikte onların topraklarına girebilecekti. Elçiler Pers topraklarına varıp Hüsrev'in huzuruna çıktıklarında şöyle dediler:

Sayfa 219

"Eğer birileri eskiden beri dost oldukları kişilerden ayrılıp yabancılara sığınır ve kader onları eski dostlarına geri döndürürse, onları sevinçle kabul etmek gerekir". Ey yüce kral, Lazları da böyle gör. Kolkhis halkı eskiden beri Perslerin müttefiği idi ve onlara çok iyilikleri dokunmuştu; bizim kayıtlarımızda buna dair pek çok belge olduğu gibi, senin sarayında da bunlar korunmaktadır. Ancak daha sonra atalarımız, ya sizin tarafınızdan ihmal edildikleri için ya da başka bir sebeple (bu konuda net bir bilgimiz

yok) Romalılarla müttefik oldular. Şimdi ise biz Laz kralları olarak kendimizi ve toprağımızı Perslere teslim ediyoruz; bizimle ne isterseniz yapın. Sizden tek ricamız, Romalılara karşı hiçbir kötülük yapmadığımız halde, onların bize karşı olan adaletsiz davranışlarını göz önünde bulundurmanızdır. Onların haksızlıkları yüzünden size sığındık. Bizi bu sığınma talebimizden dolayı sadakatsiz sanmayın (zira bir dostluğun gerçekliği, bir başkasıyla olan ilişkideki dürüstlikle test edilir). Eğer biz Romalıların sözde dostu, özde ise köleleri olmuşsak, onlardan gördüğümüz muamele bunu kanıtlar. Bize zulmedenlere karşı bu yaptığımız haklı bir eylemdir. Bizi eski müttefikleriniz olarak kabul edin; dost olarak kullandığınız kişileri şimdi köle olarak kazanın.

Sayfa 220

Komşumuzda filizlenen bu acı tiranlıktan bizi kurtarın ve adalete uygun olanı yaparak Pers geleneklerini koruyun zira kendisi haksızlık yapmayan biri, başkaları tarafından haksızlığa uğrayanları kurtarma gücüne sahip olup da bunu yapmazsa tam anlamıyla adil sayılmaz. O uğursuz Romalıların bize karşı cesaret ettikleri kötülüklerden birkaçını söylemek yeterli olacaktır. Kralımıza sadece hükümdarlık unvanını bırakıp, tüm yetkilerini elinden aldılar; kralımız artık bir hizmetçi durumuna düştü ve atanın komutandan korkar hale geldi. Topraklarımıza çok sayıda asker yerleştirdiler; bu askerler bizi komşularımızın saldırılarından korumak için değil (zira Romalılar hariç hiçbir komşumuz bizi rahatsız etmiyordu), bizi bir hapis haneye kapatır gibi kendi mülklerimizden efendisi olmak için oradalar. Bizim olanı bizden almanın en kısa yolunu buldular: Ey kral, bak nasıl bir yöntem buldular! Onlarda fazla olan ne varsa, Lazları bunları zorla almaya zorluyorlar; bizim için en gerekli olanları ise (güya ticaret adı altında) kendi belirledikleri fiyatlarla bize satıyorlar. Böylece hem paramızı hem de temel ihtiyaçlarımızı elimizden alıyorlar; buna ticaret diyorlar ama aslında bizi en ağır şekilde sömürüyorlar. Başımıza dikilen o komutan-tüccar, bizim yokluğumuzu ve çaresizliğimizi kendi yetkisiyle bir kazanç kapısına dönüştürdü.

Sayfa 221

İşte bizim isyanımızın sebebi budur ve bu haklı bir sebeptir bize faydalı olacaktır; Lazların talebini kabul ederseniz ne elde edeceğinizi hemen söyleyelim. Pers İmparatorluğu'na en kadim krallığı katmış olacaksınız ve bu sayede imparatorluğun itibarını artıracaksınız. Ayrıca bizim topraklarımız sayesinde Roma Denizi'ne (Karadeniz) erişiminiz olacak; öyle ki ey kral, orada inşa edilecek gemilerle Bizans'taki saraya hiçbir engel olmaksızın ulaşmak mümkün olacaktır. Öte yandan, başınıza bela olan komşu barbarların (Hunlar kastediliyor) her yıl Roma topraklarını yağmalamalarına da imkan tanımış olacaksınız. Zira Kafkasya'daki geçitler şimdiye kadar Lazika bölgesiyle bir kale gibi korunmaktaydı; bunu sizler de pekala bilirsiniz. Dolayısıyla hem adalet hem de çıkar gereği, bu sözleri reddetmenin akıllıca olmayacağını düşünüyoruz." Elçiler bu şekilde konuştular. Hüsrev bu sözlerden memnun kalarak Lazlara yardım etmeyi kabul etti. Elçilere, büyük bir orduyla Kolhis topraklarına girmenin mümkün olup olmadığını sordu. Birçoğu, bölgeyi bilenlerden duyduklarına dayanarak, oraya giden yolların oldukça zorlu ve bir piyade için bile

aşılması güç olduğunu; sarp kayalıklar, sık ormanlar ve uçurumlarla dolu olduğunu, bu durumun çok uzun mesafeler boyunca devam ettiğini söylediler. Ancak elçiler, ağaçları kesip uçurumlara atarak yolu açarlarsa, tüm Pers ordusu için geçişin kolay olacağını iddia ettiler.

Sayfa 222

Hatta yolun kılavuzluğunu üstleneceklerini ve Perslere bu işte öncülük edeceklerini vaat ettiler. Bunun üzerine Hüsrev, bu tavsiyeye uyararak büyük bir ordu topladı ve sefere hazırlandı. Niyetini, sadece en gizli sırlarını paylaştığı kişiler dışında hiç kimseye, hatta elçilere bile açıklamadı. Güya İberya'daki işleri düzene sokmak için oraya gittiği süsünü verdi; hatta bir Hun boyunun Pers sınırlarına saldırdığı şayiasını yaydı. 16. Bu sırada Mezopotamya'ya varan Belisarios, her taraftan ordu topluyor ve Pers topraklarına casuslar gönderiyordu. Kendisi de, eğer düşman Roma topraklarına tekrar saldıracak olursa onlarla orada karşılaşmak istiyordu. Ancak ordusunu düzene sokmaya çalışırken askerlerin çoğunun silahsız ve donanımsız olduğunu, ayrıca Pers isminden büyük korku duyduklarını gördü. Geri dönen casuslar, şu an için Perslerin bir saldırı niyetinde olmadığını; zira Hüsrev'in başka bir yerde bir Hun savaşıyla meşgul olduğunu bildirdiler. Belisarios bunu duyunca tüm ordusuyla düşman topraklarına girmeye karar verdi. Arethas da kalabalık bir Saraken (Arap) birliğiyle ona katıldı. Belisarios, İmparator'un mektubunu alıp bir an önce düşman topraklarına girmesi emredilince, tüm komutanları Dara'da toplayarak şöyle dedi: "Sizlerin, ey silah arkadaşlarım, pek çok savaşta tecrübe kazandığınızı biliyorum.

Sayfa 223

Sizi buraya cesaretlendirmek ya da düşmana karşı kıskırtmak için toplamadım (zira cesaret konusunda sizin nasihate ihtiyacınız olduğunu düşünmüyorum); aksine, imparatorun işleri için en iyi ve en faydalı olanın ne olduğuna dair ortak bir karar almak için toplandım. Savaşta başarıyı en çok sağlayan şey sağduyudur. Karar mekanizmasında yer alanların ise her türlü utanç ve korku duygusundan tamamen arınmış bir şekilde fikirlerini beyan etmeleri gerekir. Zira korku, zihni dehşete düşürerek doğru olanı seçmeye engel olur; utanç ise verilen kararların üzerine bir gölge düşürerek zihni zıt bir yöne çeker. Eğer imparatorun veya benim planlarımın şu anki duruma uygun olmadığını düşünüyorsanız, bunu söylemekten çekinmeyin. Uzakta olan ve olayları doğrudan gözlemleyemeyen birinin kararları her zaman zamanın ruhuna uymayabilir. Ben de bir insanım ve uzun süredir batıdan uzakta olduğum için bazı gereklilikleri gözden kaçırmam mümkündür. Bu yüzden benden çekinmeden, hem bizim hem de imparatorun çıkarına olacak ne varsa açıkça söylemeniz gerekir. Biz buraya en başta savaşı durdurmak için geldik ve düşmanın topraklarımıza bir saldırı yapmasını önlemek istedik.

Sayfa 224

Ancak şimdi işler beklediğimizden daha iyi gittiğine göre, düşmanın topraklarına girmeyi düşünmemiz gerekir. Sizi bu konuda toplamanın doğru olduğunu düşündüm;

zira her birinizin en uygun ve faydalı gördüğü şeyi söylemesinden çekinmemesi gerektiğine inanıyorum." Belisarios bu şekilde konuştu. Petros ve Bouzes, ordunun hiç vakit kaybetmeden düşman topraklarına girmesini istediler ve tüm meclis de bu görüşe katıldı. **Ancak Lübnan birliklerinin komutanları olan Rhecithancus ve Theoctistus, diğerleriyle aynı fikirde olduklarını belirtseler de, Suriye ve Fenike topraklarının savunmasız kalmasından endişe ediyorlardı.** Alamundaros'un (Münzir) bu bölgeleri serbestçe yağmalamasından ve imparatorun kendilerine bu bölgeleri korumadıkları için öfkelenmesinden korkuyorlardı. Belisarios ise bu adamların endişelerinin yersiz olduğunu söyledi; zira mevsim yaz gündönümüydü. **Bu dönemde Sarakenler (Araplar) iki ay boyunca tanrılarına kurbanlar sunarlar ve başka topraklara saldırı düzenlemezlerdi.** Bu yüzden atmış gün içinde geri döneceklerine dair söz vererek onları da ikna etti. Belisarios büyük bir hazırlıkla sefere koyuldu.

Sayfa 225

Hüsrev ve Med ordusu, İberya'yı geçip elçilerin rehberliğinde Lazika sınırlarına vardıklarında, hiçbir direnişle karşılaşmadan ağaçları kesmeye başladılar. Bu bölge son derece sık ormanlarla kaplı ve sarp kayalıklarla dolu olduğu için ordu için tamamen geçilmez bir haldeydi; ancak kestikleri ağaçları bu zorlu yerlere atarak kendilerine kolayca bir yol açtılar. Şairlerin Medea ve Iason'un hikayelerinin geçtiğini anlattıkları Kolkhis'in merkezine vardıklarında, Laz kralı Gubazes gelerek Kavad'ın oğlu Hüsrev'in önünde efendisiymiş gibi diz çöktü ve hem kendisini hem de tüm krallığını ona teslim etti. **Kolkhis'te, Karadeniz kıyısında Petra adında bir şehir vardır.** Eskiden önemsiz bir yer olan bu şehri İmparator Iustinianus surlarla ve diğer yapılarla muazzam bir şekilde donatmıştı. Hüsrev, orada Ioannes komutasında bir Roma birliği olduğunu öğrenince, Aniabedes yönetiminde bir müfrezeyi şehri ele geçirmesi için gönderdi. Ioannes düşmanın yaklaştığını fark edince, kimsenin surların dışına çıkmamasını veya burçlarda düşmana görünmemesini emretti; aksine tüm orduyu silahlandırıp kapıların yakınında sessizce beklemelerini istedi. Persler surlara yaklaştıklarında hiçbir düşman görmeyince ve hiçbir ses duymayınca, Romalıların şehri terk ettiğini ve içeride kimsenin kalmadığını sandılar bu yüzden surların çevresine daha da yaklaştılar ve sanki hiçbir direniş olmayacakmış gibi merdivenleri kurmaya hazırlandılar.

Sayfa 226

Düşmana dair hiçbir iz görmeyince ve duymayınca durumu Hüsrev'e bildirdiler. O da ordunun büyük bir kısmını göndererek surların her noktasından şehre girmelerini emretti. Hatta komutanlarından birine kapıları koçbaşıyla kırmasını söyledi. Kendisi de yakındaki bir tepede oturup olan biteni izliyordu; zira oradan şehir adeta avucunun içindeymiş gibi görünüyordu. **O sırada Romalılar aniden kapıları açtılar ve hiç beklenmedik bir şekilde saldırarak Perslerin çoğunu öldürdüler; özellikle de koçbaşının etrafında bekleyenleri kılıçtan geçirdiler.** Geri kalanlar ise komutanlarıyla birlikte zorlukla kaçıp kurtuldular. Hüsrev buna çok öfkelenmiş ve Ioannes (tüccar ruhlu o adam) tarafından kandırıldığı için Aniabedes'i çarmıha gerdirdi. Bazıları ise Aniabedes'in değil, koçbaşını yöneten komutanın çarmıha gerildiğini söyler. Hüsrev

daha sonra tüm ordusuyla surların yakınına kadar geldi ve kamp kurarak kuşatmaya başladı. Ertesi gün surların çevresini gezerken kentin çok da zayıf olmadığını gördü ve düzenli bir kuşatmaya karar verdi. Tüm ordusunu oraya yığarak herkesin surlara ok atmasını emretti.

Sayfa 227

Romalılar ise savunma araçlarını ve her türlü oklarını kullanarak karşılık verdiler. Başlangıçta Persler çok yoğun ok yağmuru tutmalarına rağmen Romalılara pek zarar veremediler; buna karşılık Romalılar yüksekten attıkları oklarla onlara ağır kayıplar verdiler. Ancak sonra (çünkü Petra'nın Hüsrev tarafından alınması kaderde vardı) loannes bir tesadüf eseri boynundan vurularak öldü. Onun ölümüyle diğer Romalılar büyük bir yılgınlığa düştüler. Bunun üzerine barbarlar ordugahlarına çekildiler; hava zaten kararmıştı. Ertesi gün surun altına tünel kazmaya başladılar ve şu yöntemi izlediler: Petra şehri bir taraftan denize bakması nedeniyle ulaşılmazdır, diğer taraflardan ise sarp kayalıklarla çevrilidir; zaten adını da bu kayalıklardan (Petra: Kaya) alır. Şehre düzlükten giriş sağlayan tek bir giriş vardır ve o da çok geniş değildir; zira her iki yanında dehşet verici uçurumlar uzanır. Şehri inşa edenler, bu girişin savunmasız kalmasından endişe ederek kayalık boyunca uzun surlar yapmışlardır. Bu surların her iki ucuna da kuleler inşa etmişlerdi ama bunlar alışılmışın dışında bir tarzda yapılmıştı. Kulelerin içini boş bırakmak yerine, kuleyi temelden en tepeye kadar devasa taşlarla doldurarak inşa etmişlerdi; öyle ki koçbaşı veya başka bir kuşatma makinesiyle yıkılmaları imkansızdı.

Sayfa 228

Petra'nın surları bu yapıdaydı. Persler gizlice surun altını kazarak tünel açtılar ve kulelerden birinin temeline ulaştılar. Oradaki pek çok taşı dışarı çıkarıp yerlerine odunlar yerleştirdiler ve kısa bir süre sonra bu odunları ateşe verdiler. Alevler yavaş yavaş yükselip taşların direncini kırdığında kule aniden sarsılarak yerle bir oldu. Kulede bulunan Romalılar, bu hileyi fark edecek vakit bulamadan yıkıntının altında kalacakken son anda kaçarak şehrin iç surlarına sığınmayı başardılar. Artık düşmanların düzlükten şehre girme imkanı doğmuştu. **Bundan korkan Romalılar barbarlarla müzakereye oturdular ve canları ile malları için Hüsrev'den güvence alarak kendilerini ve şehri ona teslim ettiler.** Hüsrev Petra'yı bu şekilde ele geçirdi. loannes'in muazzam servetini bulup ona el koydu ama diğerlerinin mallarına ne kendisi dokundu ne de Perslerden birinin dokunmasına izin verdi; hatta Romalılar kendi eşyalarıyla birlikte Med ordusuna katıldılar. 18. Bu sırada Belisarios ve Roma ordusu, orada olup bitenlerden tamamen habersiz, düzenli bir şekilde Dara'dan Nisibis'e (Nusaybin) doğru ilerliyorlardı. Yolun yarısına geldiklerinde Belisarios orduyu sağa çevirdi; orada bol su kaynakları ve ordugah kurmaya elverişli bir ova vardı ovada konaklamak için yeterli alan vardı.

Sayfa 229

Ordugahı Nisibis şehrinde yaklaşık kırk iki stadia (yaklaşık 8 km) uzağa kurmalarını emretti. Diğerleri buna çok şaşırıldılar; zira surların hemen yakınına kamp kurmak

dedikleri bir kaleye ulaştı. Burada çok sayıda yerli halkın yanı sıra, Perslerin en seçkin sekiz yüz atlısından oluşan bir birlik nöbet tutuyordu; başlarında ise Bleschanes adında tanınmış bir adam bulunuyordu.

Sayfa 233

Romalılar, bu kalenin çok yakınına karargah kurdular kuşatmaya başladılar; ancak surlara yaptıkları saldırıda geri püskürtüldüler ve çatışmada çok sayıda kayıp verdiler. Çünkü surlar aşırı derecede güçlüydü ve barbarlar yukarıdan gelenleri şiddetle savuşturuyorlardı. Bunun üzerine Belisarius tüm komutanları toplayarak onlara şöyle dedi: "Çok sayıda savaş deneyimi, ey komutanlar, bize zor durumlarda geleceği öngörmeyi ve tehlikelerden önce en iyisini seçebilmeyi öğretti. Düşman toprağında, arkada çok sayıda müstahkem yer ve buralarda bırakılmış çok sayıda savaşçı varken ilerlemenin ne kadar büyük bir kötülük olduğunu biliyorsunuz. Şu anki durumumuzda başımıza gelen de tam olarak budur. Eğer biz buradan ilerlersek, Nisibis şehrinde bizi gizlice takip eden bazı düşmanlar, uygun yerlerde pusu kurmak veya başka bir planla bize zarar vermek için fırsat kollayacaklardır. Eğer karşımıza başka bir ordu çıkar da savaşa girmek zorunda kalırsak, her iki tarafa karşı cephe almak zorunda kalırız ve telafisi imkansız zararlar görürüz. Şunu da söylemeliyim ki, eğer bu muharebede bir başarısızlığa uğrarsak, Romalıların topraklarına geri dönmek için artık hiçbir yolumuz kalmaz. Bu yüzden sabırsız bir aceleyle kendi işlerimizi mahvetmeyelim; zira cahilce bir cesaret felakete sürükler, ihtiyatlı bir gecikme ise ona sahip olanları daima korur bize yeterli görünmektedir.

Sayfa 234

Biz burada kalıp bu kaleyi ele geçirmeye çalışırken, Arethas ve yanındakiler Asur bölgesine gönderilsin. Sarazenler doğaları gereği sur savaşına uygun değildir, ancak yağma işlerinde herkesten daha beceriklidirler. Onlara bizim askerlerimizden en yetenekli olan bazılarını katalım ki, önlerine bir engel çıkmadığında karşılaştıkları her şeyi yakıp yıksınlar; eğer bir düşman ordusuyla karşılaşırlarsa da hızla bize geri çekilip güvende olsunlar. Biz de Tanrı'nın izniyle kaleyi ele geçirdikten sonra, arkamızda bize zarar verecek kimse kalmayacağını bilerek ve Asur'daki durumun ne olduğunu öğrenmiş olarak tüm ordumuzla Dicle Nehri'ni geçerez."

Belisarius bunları söyleyince herkes bu fikri uygun buldu ve plan hemen uygulamaya konuldu. Arethas yanındakilerle birlikte Asur'a gitmek üzere yola çıktı. Belisarius ona kendi muhafızlarından çoğu kalkan taşıyıcı olan bin iki yüz asker kattı; başlarına da savaşta mahir olan Traianus ve "Yiyen" lakaplı Ioannes'i komutan olarak atadı. Arethas'a onlara itaat etmesini ve her şeyi onlarla danışarak yapmasını emretti. Arethas'a ayrıca, yollarındaki her şeyi yağmaladıktan sonra orduya geri dönmelerini ve Asur'daki güçlerin durumunu kendilerine bildirmelerini talimat verdi.

Sayfa 235

Arethas ve yanındakiler Dicle Nehri'ni geçerek Asur topraklarına girdiler orada verimli ve uzun zamandır yağmalanmamış bir bölge bularak hiçbir koruma olmaksızın ilerlediler ve yaptıkları baskınlarla o bölgeden büyük zenginlikler elde

ettiler. Bu sırada Belisarius, bazı Persleri esir alarak kaledekilerin yiyecek stoklarının tamamen bittiğini öğrendi. Çünkü onlar, Dara ve Nisibis'te olduğu gibi kamu ambarlarında yıllık erzak biriktirmemişlerdi; Pers ordusunun üzerlerine bu kadar ani geleceğini beklemedikleri için gerekli hiçbir şeyi önceden hazırlayamamışlardı. Aniden çok sayıda insanın kaleye sığınmasıyla, yiyecekler doğal olarak tükendi. Belisarius bunu anlayınca, sırdaşı ve çok zeki bir adam olan Georgios'u kaledekilerle görüşmesi için gönderdi; belki bir anlaşma yoluyla orayı alabilirdi. Georgios, onlara hitaben ikna edici ve yumuşak sözler söyleyerek, can güvenliklerine dair teminat aldıklarında kendilerini ve kaleyi Romalılara teslim etmeye ikna etti. Böylece Belisarius, Sisauranon'u ele geçirdi; yerli halktan olan ve eskiden beri Hristiyan ve Roma kökenli olan herkesi serbest bırakarak zarar görmelerine izin vermedi. Persleri ise Bleschanes ile birlikte Bizans'a gönderdi ve kalenin surlarını yerle bir etti. İmparator, çok daha sonra bu Persleri ve Bleschanes'i Gotlara karşı savaşmaları için İtalya'ya gönderdi. Sisauranon kalesiyle ilgili olaylar bu şekilde gelişti.

Sayfa 236

Arethas ise ele geçirdiği ganimetin Romalılar tarafından elinden alınmasından korkarak orduya geri dönmek istemedi. Yanındakilerden bazılarını keşif yapıyormuş gibi gönderdi ve onlara, nehir geçişinde çok sayıda düşman ordusunun toplandığı yalanıyla hızla geri dönmelerini emretti. Bu yüzden Traianus ve Ioannes'e başka bir yoldan Romalıların toprağına dönmelerini tavsiye etti. Böylece Belisarius'un yanına dönmediler, Fırat Nehri'ni sağlarına alarak Aborrhhas Nehri üzerinden Theodosiopolis'e ulaştılar. Belisarius ve Roma ordusu bu birlikten hiçbir haber alamadıkları için huzursuzdular; hem korku hem de ağır bir şüphe içindeydiler. O bölgede uzun süre beklemeleri nedeniyle askerlerin çoğu şiddetli bir hummaya yakalandı; çünkü Mezopotamya'nın Perslere ait olan bu kısımları aşırı derecede kuraktır. Buna alışık olmayan ve çoğu Trakya'dan gelen Romalılar, aşırı sıcak yerlerde, havasız ve boğucu kulübelerde yaz mevsimini geçirirken hastalandılar; öyle ki ordunun üçte biri yarı ölü halde yatıyordu. Bu yüzden ordudaki herkes oradan ayrılmak ve bir an önce kendi topraklarına dönmek istiyordu; özellikle de Lübnan birliklerinin komutanları olan Rhecithangus ve Theoctistus, Sarazenlerin akın mevsiminin çoktan geçtiğini görerek huzursuzlanıyorlardı.

Sayfa 237

Belisarius'un yanına sık sık gelerek kendilerini derhal serbest bırakması için yalvarıyorlardı; Alamundarus'un Lübnan ve Suriye bölgelerine saldırıp buraları savunmasız bırakmasından korkuyorlardı. Bunun üzerine Belisarius tüm komutanları toplayarak bir konsey kurdu. Orada ilk olarak Niketas'ın oğlu Ioannes ayağa kalktı ve şöyle dedi: "En seçkin Belisarius, ne talihin ne de erdemizin tüm zamanlar boyunca senden daha üstün bir komutan yarattığını sanmıyorum. Görünüşe göre sadece Romalıları yenmekle kalmadın, tüm barbarlardan daha üstün olduğunu kanıtladın. Ancak bu şöhretini, bizi sağ salim Roma topraklarına ulaştırırsan en sağlam şekilde korumuş olacaksın. Çünkü şu anki durumumuz hiç de parlak değil. **Sarazenler ve askerlerin en savaşçıları Dicle'yi**

geçtiler ve nasıl olduysa bilmiyorum, o kadar hızlı gittiler ki bize ne bir haber ne de bir elçi ulaşabildi. Rhecithangus ve Theoctistus, haklı olarak Alamundarus'un ordusunun şu an Fenike'nin ortasında olduğunu ve her şeyi yağmaladığını düşünüyorlar. Geri kalanlarımız ise o kadar çok hasta barındırıyoruz ki, onlara bakacak ve onları Roma topraklarına taşıyacak olanların sayısı hastalardan çok daha azdır.

Sayfa 238

Eğer bu durumdayken bir düşman saldırısı veya bir çatışma meydana gelirse burada kalsak da geri dönmeye kalksak da bize ne olacağını kimse Dara'daki Romalılara gidip bildiremez. Zira daha ileri gitmenin söz konusu bile olamayacağını düşünüyorum. Bu yüzden elimizde kalan tek umut, geri dönüş yolunu planlamak ve buna uygun hareket etmektir. Tehlike içindeyken kurtuluşu düşünmek yerine düşmanlara karşı planlar kurmak büyük bir çılgınlıktır." Ioannes bu sözleri söyleyince diğerleri de onu onayladılar ve bir an önce geri çekilmek istediklerini belirttiler. Bunun üzerine Belisarius, önce hastaları yük hayvanlarına bindirerek orduyu geriye doğru hareket ettirdi. Roma topraklarına ulaştıklarında Arethas'ın yaptıklarını öğrendi, ancak o sırada Arethas orada olmadığı için ona bir ceza veremedi. Romalıların bu saldırısı bu şekilde sona erdi.

Hüsrev, Petra'yı ele geçirdiğinde Belisarius'un Pers topraklarına girdiğini, Nisibis yakınlarındaki çatışmayı, Sisauranon kalesinin alınışını ve Arethas'ın ordusunun Dicle'yi geçerek yaptıklarını haber aldı. Hemen Petra'da bir garnizon bıraktı ve ordusunun geri kalanıyla birlikte Roma esirlerini de yanına alarak Pers topraklarına geri döndü. **Bunlar Hüsrev'in ikinci saldırısında meydana geldi. Belisarius ise imparator tarafından Bizans'a çağrıldı ve kışı orada geçirdi.**

Sayfa 239

Bahar başlarken Kavad'ın oğlu Hüsrev, büyük bir orduyla üçüncü kez Roma topraklarına girdi ve Fırat Nehri'ni sağ tarafına alarak ilerledi. Sergiopolis rahibi Candidus, Pers ordusunun çok yakına geldiğini duyunca, Hüsrev ile daha önce kararlaştırılan sürenin dolduğunu ve söz verilenlerin yerine getirilmediğini bildiği için korkarak Pers ordugahına gitti ve Hüsrev'den kendisine kızmamasını rica etti. Parası olmadığını, bu yüzden başlangıçta Surenas'a ödeme yapamadığını, İmparator Iustinianus'a bu konuda çok yalvarmasına rağmen bir sonuç alamadığını belirtti. Hüsrev onu gözaltına aldı ve vücuduna feci işkenceler yaptırarak, anlaşılan miktarın iki katını talep etti. Candidus ise Sergiopolis'e adam gönderip oradaki kutsal tapınağın tüm değerli eşyalarını getirtmeleri için yalvardı. Hüsrev bunu kabul etti ve yanındakilerden bazılarını Candidus ile birlikte gönderdi. Sergiopolisliler, Hüsrev'in gönderdiği adamları şehre kabul edip birçok değerli eşya verdiler ve ellerinde başka hiçbir şey kalmadığını belirttiler. Hüsrev ise bunun yeterli olmadığını söyleyerek başka şeyler talep etti; şehrin servetini tam olarak tespit etmek ve şehri ele geçirmek için bazı adamlarını gönderdi yakalandı.

Sayfa 240

Sarazenlerden biri olan Ambrus adında bir Hristiyan, Alamundarus'un idaresi altında bulunuyordu. Gece vakti şehir surlarına gelerek her şeyi anlattı ve Persleri asla şehre kabul etmemelerini öğütledi. Hüsrev tarafından gönderilen adamlar böylece eli boş döndüler. Hüsrev bu duruma çok öfkeleni ve şehri tamamen ele geçirmeye karar verdi. Altı bin kişilik bir ordu göndererek kuşatma başlatmalarını ve surlara saldırmalarını emretti. Oraya gidenler işe koyuldular; Sergiopolisliler başta güçlü bir direnç gösterdiler, ancak daha sonra tehlikenin büyüklüğünden korkarak şehri teslim etmeyi düşündüler. Zira şehirde iki yüzden fazla asker bulunmuyordu. Ancak Ambrus tekrar gece vakti surlara gelerek, Perslerin suyunun tamamen bittiğini ve iki gün içinde kuşatmayı kaldıracaklarını söyledi. Bu yüzden Romalılar barış görüşmelerine gitmediler. **Barbarlar ise susuzluktan perişan halde kuşatmayı bırakıp Hüsrev'in yanına döndüler.** Ancak Hüsrev, Candidus'u serbest bırakmadı; zira ona göre, verdiği sözü tutmayan bir rahibin artık rahip kalmaması gerekiyordu. Bu olaylar bu şekilde cereyan etti.

Hüsrev, Kommagene (şimdiki adıyla Euphratesia) bölgesine ulaştığında, ne bir yağma yapmak ne de bir kale ele geçirmek istiyordu; çünkü Suriye yolundaki her yer yıktıktan sonra, daha önce de belirttiğim üzere her yerden haraç topladı.

Sayfa 241

Niyeti doğrudan Filistin'e giderek, diğer her şeyin yanı sıra Kudüs'teki tüm kutsal hazineleri yağmalamaktı. Zira bu bölgenin hem çok bereketli olduğunu hem de sakinlerinin son derece varlıklı olduğunu duymuştu. Romalı komutanlar ve askerler ise düşmanla yüzleşmeyi veya onların geçişine engel olmayı akıllarından bile geçirmiyorlardı; her biri bulabildiği müstahkem bir yere sığınarak buraları savunmayı ve canlarını kurtarmayı yeterli görüyorlardı.

İmparator Iustinianus, Perslerin bu saldırısını öğrenince Belisarius'u tekrar onlara karşı gönderdi. Belisarius, yanında bir ordu olmaksızın, halkın "veredi" (posta atları) dediği devlet atlarına binerek büyük bir hızla Euphratesia bölgesine ulaştı.

İmparatorun yeğeni Iustus, Buzes ve diğer bazı komutanlarla birlikte Hierapolis'e sığınmıştı. Belisarius'un çok uzakta olmadığını duyunca ona şu mektubu yazdılar: "İşte Hüsrev, senin de muhtemelen bildiğin gibi, eskisinden çok daha büyük bir orduyla Romalıların üzerine yürüdü. Nereye gitmeyi amaçladığı henüz belli değil, ancak çok yakınımızda olduğunu duyuyoruz; şu ana kadar hiçbir yere zarar vermedi, sadece yolunda ilerliyor. Eğer düşmana yakalanmadan gelebilirsen, en kısa sürede yanımıza gel karargahımıza gel ki hem kendini İmparator için korumuş olursun hem de Hierapolis'i bizimle birlikte savunursun."

Sayfa 242

Yazılanlar bunları ifade ediyordu. Ancak Belisarius bu öneriyi beğenmedi ve Fırat Nehri kıyısındaki Europus denilen yere gitti. Oradan her yöne haberciler göndererek askerleri topladı ve orada karargahını kurdu. Hierapolis'tekilere ise şu cevabı gönderdi: "Eğer Hüsrev, Romalıların tebaası olmayan başka bazı halkların üzerine yürüyor olsaydı, aldığınız bu karar güvenli ve akıllıca olurdu; zira tehlikeden uzak kalmak büyük bir kazançtır. Ancak bu barbar, şimdi buradan ayrılıp İmparator

Iustinianus'un bir başka eyaletine saldırırsa ve orası değerli bir bölge olmasına rağmen askeri korumadan yoksun kalırsa, bilin ki çatışmadan kurtulmuş olmanız aslında şerefli bir kurtuluş değil, düpedüz bir ihanet olacaktır. Bu yüzden derhal Europus'a gelin; orada tüm orduyu toplayıp Tanrı'nın izniyle düşmana karşı bir şeyler yapabileceğimizi umuyorum."

Komutanlar bu haberi alınca cesaretlendiler ve Iustus'u küçük bir birlikle Hierapolis'i koruması için orada bırakıp geri kalanlarla birlikte Europus'ta Belisarius'a katıldılar.

Sayfa 243

Hüsrev, Belisarius'un tüm ordusuyla Europus'ta karargah kurduğunu öğrenince daha ileri gitmeye cesaret edemedi. Bilgeliğiyle tanınan kraliyet yazmanlarından Vardanes adında birini, elçi görünümünü altında durumu keşfetmesi için Belisarius'a gönderdi. Elçi, İmparator Iustinianus'un Perslere elçiler göndermeyerek barış şartlarını yerine getirmemesinden şikayet edecekti. Belisarius, elçinin geldiğini öğrenince şöyle bir plan yaptı: Boyları ve yapılı vücutlarıyla dikkat çeken altı bin asker seçti ve onları sanki bir av partisine çıkmışlar gibi karargahın uzağına gönderdi. Muhafızı Diogenes ile Akakios'un oğlu Ermeni Adolios'u (ki o, imparator sarayında sükuneti sağlayan ve Romalıların "Silentiarius" dediği görevlilerden biriydi) bin atıyla birlikte nehrin öte yakasına gönderdi; onlara, düşmana sanki Fırat'ı her an geçip kendi topraklarına döneceklerine dair bir izlenim vermelerini ve sürekli hareket halinde olmalarını emretti. Onlar da denileni yaptılar.

Belisarius, elçinin yaklaştığını öğrenince, Romalıların "papilion" dedikleri kalın kumaştan basit bir çadır kurdu ve sanki ıssız bir yerdeymiş gibi orada oturdu çadırında, etrafta hiçbir hazırlık yokmuş gibi bir tavırla bekledi.

Sayfa 244

Askerlerini ise şu şekilde dizmişti: Çadırın her iki yanında Trakyalılar ve İliryalılar, onların yanında Gotlar, sonra Heruliler, en sonda ise Vandallar ve Maurlar bulunuyordu; hepsi ovada geniş bir alana yayılmıştı. Askerler tek bir yerde sabit durmuyor, birbirlerinden mesafeli bir şekilde etrafta dolaşüyor ve Hüsrev'in elçisine sanki ona hiç aldırış etmiyorlarmış gibi bakıyorlardı. Hiçbirinin üzerinde pelerin ya da benzeri bir giysi yoktu; sadece keten tunikler ve **pantolonlar giymişler**, bellerini kemerle sıkıca bağlamışlardı. Her birinin elinde at kırbacı, silah olarak ise kılıç, balta ya da gerilmiş yaylar vardı. Hepsi sanki başka hiçbir şeyle ilgilenmiyorlarmış gibi sadece avlanma telaşındaymış izlenimi veriyordu. Vardanes, Belisarius'un huzuruna çıktığında, İmparator Hüsrev'in, Sezar'ın (Persler Roma İmparatoru'na böyle derler) daha önce kararlaştırıldığı gibi elçilerini göndermemesine ve bu yüzden Hüsrev'in Roma topraklarına silahlı girmek zorunda kalmasına çok kızdığını söyledi. Belisarius ise bu sözlerden ne bir korku duydu ne de endişelendi; aksine yüzünde sakin ve hafif bir gülümsemeyle cevap verdi.

Sayfa 245

"Hüsrev'in yaptığı bu iş, insanların alışageldiği yöntemlere pek uymuyor," dedi. "İnsanlar genellikle komşularıyla bir anlaşmazlık yaşadıklarında önce elçiler

gönderirler ve makul bir sonuç alamazlarsa o zaman savaşa girerler. Oysa o, önce Romalıların orta yerine daldı, sonra barıştan söz etmeye başladı." Belisarius bu sözleri söyledikten sonra elçiyi geri gönderdi.

Elçi Hüsrev'in yanına döndüğünde, ona bir an önce oradan ayrılmasını tavsiye etti. Dünyanın en cesur ve en akıllı komutanıyla karşılaştığını, daha önce gördüğü hiçbir askere benzemeyen askerler gördüğünü söyledi. Onların disiplinine hayran kaldığını, böyle bir orduyla savaşmanın Belisarius için büyük bir risk taşımadığını, zira bir Sezar'ın kendi kölesini yenmesinin büyük bir başarı olmayacağını, ancak yenilirse Pers krallığı ve tüm Pers ulusu için bunun büyük bir utanç kaynağı olacağını belirtti. Romalıların yenilseler bile kendi müstahkem yerlerine kolayca sığınabileceklerini, ancak Perslerin başına bir terslik gelirse tek bir habercinin bile Pers topraklarına geri dönemeyeceğini ekledi. Hüsrev bu tavsiyeye uyararak Pers topraklarına dönmek istedi, ancak büyük bir çaresizlik içindeydi. Zira nehrin geçiş yollarının düşmanlar tarafından tutulduğunu düşünüyor ve geldiği ıssız yoldan geri dönmenin imkansız olduğunu görüyordu çünkü Perslerin yanına aldıkları tüm yiyecekler tükenmişti.

Sayfa 246

Uzun uzun düşündükten sonra, ne pahasına olursa olsun savaşarak nehrin karşı kıyısına geçmenin ve herkesin dostça davrandığı bir bölgeden ilerlemenin en iyisi olacağına karar verdiler. Belisarius ise on binlerce kişilik bir ordunun nehrin geçişini engelleyemeyeceğini çok iyi biliyordu; çünkü nehir birçok yerde gemilerle geçilebiliyordu ve Pers ordusu nehrin her iki yakasına da hakimdi. Perslerin geçişine engel olmaya çalışmak, Belisarius'un elindeki az sayıda askerin on binlerce barbarla karşılaşması ve belki de imha olması demektir. Bu yüzden Diogenes ve Adolios'a gönderdiği talimatla, düşmanı taciz etmemelerini ve nehrin kıyısından uzaklaşmalarını emretti. Amacı, Hüsrev'in ordusunu savaşmadan oradan çıkarmaktı. Belisarius, çok az sayıda askeriyle koca bir Pers ordusunu geri çekilmeye mecbur bırakmayı, büyük bir muharebede kazanılacak zaferden daha değerli görüyordu.

Sayfa 247

Bunun üzerine Hüsrev, büyük bir hızla Fırat Nehri üzerine bir köprü kurdurdu ve tüm ordusuyla karşıya geçti Persler için nehirleri geçmek hiç de zor değildir; çünkü sefere çıktıklarında yanlarında kanca şeklinde demirler taşırlar. Bunları küçük odun parçalarıyla birbirine tutturarak istedikleri yerde anında geçici bir köprü kurabilirler. Hüsrev karşı kıyıya geçer geçmez Belisarius'a bir haberci göndererek, Romalıların iyiliği için geri çekildiğini, yakında elçilerini kabul etmeye hazır olması gerektiğini bildirdi. Belisarius da tüm Roma ordusuyla Fırat'ı geçti ve Hüsrev'e bir heyet gönderdi. Heyet, Hüsrev'in geri çekilme kararını öven bir konuşma yaptı ve elçilerin yakında İmparator tarafından gönderilerek daha önce konuşulan barış şartlarını kesinleştireceğini vadetti. Ayrıca Romalılar dost oldukları için Hüsrev'in yolda giderken Roma topraklarına zarar vermemesini istediler. Hüsrev, eğer kendisine rehin olarak asil birini verirlerse bu şartı kabul edeceğini söyledi. Heyet Belisarius'a geri dönerek durumu bildirdi. Belisarius, Edessa'ya (Urfa) giderek oranın en köklü ve zengin ailelerinden olan Basileios'un oğlu Ioannes'i rehin olarak Hüsrev'e gönderdi.

Romalılar Belisarius'u büyük bir övgüyle karşıladılar; zira bu başarısı, esir edilen Gelimer veya Vittigis'i Bizans'a getirmesinden daha büyük bir takdir toplamıştı.

Sayfa 248

Gerçekten de bu takdiri hak ediyordu; zira tüm Romalılar korku içinde kalelere sığınmışken, o çok az sayıdaki askeriyle Pers Kralı'nın tam karşısına karargah kurmuş, Hüsrev'i ya şaşırtarak ya da erdemiyile korkutarak daha fazla ilerlemesine engel olmuştu. Hüsrev görünüşte barış istese de aslında kaçarak geri çekilmişti. Ancak bu sırada Hüsrev, verdiği sözü tutmayarak hiçbir savunması olmayan Kallinikon şehrini ele geçirdi. Romalılar bu şehrin surlarının çok zayıf ve yıkılmaya hazır olduğunu gördükleri için, surun bir kısmını yenilemek amacıyla yıkmışlardı. Ancak inşaat henüz tamamlanmamışken düşmanın yaklaştığını duyunca, şehrin zengin sakinleri en değerli mallarını yanlarına alarak başka kalelere sığındılar; askerler de onlarla birlikte gitti. Şehirde sadece çok sayıda köylü kalmıştı. Hüsrev bu insanları esir alarak şehri yerle bir etti. Kısa bir süre sonra rehin loannes'i teslim alarak kendi topraklarına döndü.

Sayfa 249

Daha önce Hüsrev'e sığınmış olan Ermeniler de Bassakes ile birlikte güvenlik garantisi alarak Bizans'a, Romalıların yanına döndüler. Hüsrev'in üçüncü saldırısında Romalıların başına gelenler bunlardı. Belisarius ise İmparator tarafından tekrar Bizans'a çağrıldı; zira İtalya'daki durum kötüye gidiyordu ve onu oraya göndereceklerdi.

O sıralarda öyle bir veba salgını ortaya çıktı ki, neredeyse tüm insan nesli yok olma noktasına geldi. Bu felaket için "gökten gelen bir ceza" demek belki de en doğrusudur. Zira bazı cesur adamlar bu hastalığın nedenlerini insanın kavrayamayacağı doğa olaylarına veya karmaşık teorilere dayandırmaya çalışsalar da, aslında bunların hiçbir dayanağı yoktur. Bu felaketin Tanrı'dan başka hiçbir açıklaması ve akılla kavranabilecek bir nedeni olamaz. Çünkü bu hastalık dünyanın sadece bir bölgesinde ya da belirli bir grup insanda görülmedi; aksine tüm dünyayı sardı, insanların yaşam tarzları, yaşları ya da doğuştan gelen özellikleri ne kadar farklı olursa olsun herkesi etkiledi. Ne yerleşim yerlerinin konumu, ne beslenme alışkanlıkları ne de başka bir şey bu hastalığa karşı bir fark yaratmadı.

Sayfa 250

İnsanların doğası, uğraşları ya da herhangi başka bir farkı bu hastalık karşısında hiçbir önem taşımadı. Hastalık bazılarını yazın, bazılarını kışın, bazılarını ise mevsim gözetmeksizin vurdu. Bu konuda sofistlerin ya da astrologların ne diyeceği kendilerine kalsın; ben bu hastalığın nereden başladığını ve insanları nasıl yok ettiğini anlatacağım.

Hastalık ilk olarak Pelusium'da yaşayan Mısırlılar arasında başladı. Oradan ikiye ayrılarak bir kolu İskenderiye ve Mısır'ın geri kalanına, diğer kolu ise Filistin üzerinden tüm dünyaya yayıldı. Daima belirli bir düzen içinde ilerliyor ve her bölgede belirli bir süre kalarak dünyanın her köşesine dağılıyordu. Sanki dünyanın hiçbir

Birdenbire ateşleri çıkıyordu; kimisi uykudan uyandığında, kimisi ise yürürken başka bir şeyle meşgulken. Vücudun rengi değişmiyor, ateş basmış gibi sıcak olmuyordu; ne de bir ateşli hastalık çökmüş gibi iltihaplanma görülüyordu. Aksine, ateş başlangıçtan akşama kadar o denli hafifti ki, ne hastanın kendisi ne de ona dokunan hekim bir tehlike olduğunu düşünmüyordu. Bu yüzden, hastalığa yakalananlardan hiç kimsenin öleceği tahmin edilmiyordu. Fakat aynı gün bazılarında, diğerlerinde ertesi gün, bazılarında ise birkaç gün sonra bir şişlik (bubon) çıkıyordu; bu sadece vücudun alt kısmında, kasıkların hemen altında değil, koltuk altlarında, bazen de kulak arkalarında ve vücudun herhangi bir yerinde görülüyordu.

Şimdiye kadar hastalığa yakalananların hemen hepsinde bu durumlar benzer şekilde gerçekleşiyordu. Ancak bundan sonrası için, vücutların farklılığına mı yoksa hastalığı gönderenin isteğine mi bağlıdır bilemem, farklılıklar ortaya çıkıyordu. Zira kimisinde derin bir uyku hali (koma) oluşuyor, kimisinde ise şiddetli bir delilik hali baş gösteriyordu. Her iki durum da hastalığın doğasına göre geliyordu. Uyku haline girenler, her zamanki alışkanlıklarını tamamen unutmuşçasına sürekli uyuyor gibiydiler. Eğer birileri onlarla ilgilenmezse, besin eksikliğinden hemen ölüyorlardı.

SAYFA 253

Delilik haline yakalananlar ise uykusuzluktan ve hayallerden çok muzdariptiler; kendilerini yok etmeye gelen hayali varlıklardan şüpheleniyor, dehşet içinde bağıarak kaçmaya çalışıyorlardı. Onlara bakanlar bitmek bilmeyen bir yorgunluk içindeydi ve acı çekenlere en az hastaların kendisi kadar acıyorlardı; çünkü veba onlara doğrudan temasla bulaşmıyordu (zira ne bir hekim ne de hasta ya da ölümlerle ilgilenen bir sivil bu hizmetinden dolayı hastalığa yakalanmıyordu; aksine birçokları, yakınlarını gömerek veya onlara bakarak beklenmedik bir şekilde hayatta kalırken, hastalığın hiç beklenmedik bir anda üzerlerine çökmesiyle pek çok kişi hemen ölüyordu). Ancak hastaların yataklarından fırlayıp yere yuvarlanmaları karşısında büyük bir zorluk yaşıyorlardı. Hastalar kendilerini binalardan aşağı atmaya çalışıyor, bakıcılar ise onları zorla geri çekiyordu. Su olan her yere kendilerini atmak istiyorlardı, bu sadece su içme arzusuyla ilgili değildi (çünkü birçoğu denize atlamıştı), asıl sebep beyinlerindeki hastalıktı. Yemek konusunda da büyük bir direnç gösteriyorlardı, yutkunmak onlara acı veriyordu. Birçoğu bakımsızlıktan ya da açlıktan, kimisi de kendini yüksekten atarak öldü. Ne uyku hali ne de delilik hali görülmeyenlerde ise bubon şişliği çürüyüp gidiyor ve acıya dayanamayarak ölüyorlardı diğer her şeyin aynı şekilde gerçekleştiği düşünülebilirdi;

SAYFA 254

fakat akılları yerinde olmadığı için acıyı hissetmiyorlardı, çünkü hastalık zihni melekelerini ellerinden almıştı.

Bazı hekimler, hastalığın doğasını anlayamadıklarından ve tüm meselenin bu bubonlarda (şişliklerde) gizli olduğunu düşündüklerinden, ölenlerin vücutlarını incelemeye karar verdiler. Şişlikleri yardıklarında, içinde korkunç bir kömürleşmiş yapı (karbonkül) buldular. Bazıları hemen ölüyor, bazıları ise vücutlarında mercimek büyüklüğünde siyah kabarcıklar çıktıktan sonra birkaç gün daha yaşıyordu; bu

kabarcıklar çıkanlar bir gün bile hayatta kalamıyor, anında ölüyorlardı. Birçoğu da kendiliğinden gelen kan kusmalarıyla aniden hayatını kaybediyordu. Şunu kesinlikle söyleyebilirim ki, en seçkin hekimler bile birçok hastanın öleceğini önceden haber vermiş, fakat bu hastalar kısa süre sonra beklenmedik bir şekilde iyileşmişlerdi; öte yandan iyileşeceğini iddia ettikleri birçok kişi ise hemen ölüveriyordu. Bu hastalıkta hiçbir insani mantık yürütüleliyordu; zira bazılarında banyo yapmak fayda sağlarken, bazılarında ise aynı derecede zarar veriyordu. Bakımsız kalanların birçoğu ölüerken, birçoğu da mantığa aykırı bir şekilde kurtuluyordu.

SAYFA 255

Tedavi yöntemleri de her hastada farklı sonuçlar veriyordu ve kısaca özetlemek gerekirse, insanın kurtuluşu için ne bir tedbir ne de hastalığa yakalanınca bir kurtuluş yolu bulunabilmişti; aksine iyileşmek de ölmek de tamamen rastlantısalı. Hamile kadınlar hastalığa yakalandığında ölüm onlar için kaçınılmazdı. Bazıları düşük yaparak ölüyor, bazıları ise doğum sırasında bebekleriyle birlikte can veriyordu. Ancak anlatıldığına göre, üç lohusa kadın bebeklerini kaybetmelerine rağmen hayatta kalmış, bir kadın ise doğum sırasında ölmüş fakat bebeği sağ kurtulmuştur. Şişlikleri büyüyüp irin toplayanlar, genellikle hastalıktan kurtuluyorlardı; çünkü karbonkülün şiddetinin bu şekilde hafiflediği ve bunun bir iyileşme belirtisi olduğu anlaşılıyordu. Şişlikleri ilk günkü gibi sert kalanlar ise az önce bahsettiğim acılar içinde can veriyordu. Bazılarının dilleri kuruyor, şişlikler nedeniyle konuşmaları bozuluyor, kekeliyor veya dilleri tutulmuş bir şekilde hayatlarını sürdürüyorlardı. Bu hastalık Bizans'ta dört ay sürdü, en şiddetli dönemi ise üç aydı. Başlangıçta ölenlerin sayısı her zamankinden biraz daha fazlaydı, ancak sonra kötülük iyice arttı ve her gün beş bin, hatta bazen on bin veya daha fazla kişi ölür hale geldi ölümlerin sayısı bazen on bine, hatta daha fazlasına ulaştı.

SAYFA 256

Başlangıçta herkes kendi evindeki ölümlerin gömülmesiyle ilgileniyordu; cesetleri ya başkalarının mezarlarına gizlice bırakıyorlar ya da zorla atıyorlardı. Ancak daha sonra her şey tamamen birbirine karıştı. Zira köleler efendisiz kaldı, daha önce çok zengin olanlar hizmetçilerinden yoksun kalarak kimsesiz kaldılar; birçok ev tamamen insansızlaştı. Bu nedenle, bazı tanınmış kişilerin bile günlerce gömülmeden kaldığı görüldü. İmparator, bu durum karşısında saraydaki muhafızlardan ve hazineden para ayırarak Theodoros adında bir görevliyi bu işle ilgilenmesi için atadı. Theodoros, imparatorun emirlerini yerine getiriyor ve sahipsiz cesetleri gömüyordu. Mevcut mezarlar dolduğunda, şehrin etrafındaki her yeri kazarak ölümleri gömmeye başladılar herkes elinden geldiğince ölümleri gömüyordu.

SAYFA 257

Fakat mezar kazıcılar ölenlerin sayısına yetişemeyince, surlardaki kulelere tırmanıp buraların çatılarını açarak cesetleri düzensiz bir şekilde içeri fırlattılar. Kuleleri ağzına kadar cesetle doldurduktan sonra çatılarını tekrar kapattılar. Bu durumdan dolayı

şehre yayılan kötü koku, halkı daha da perişan ediyordu; özellikle rüzgar o yönden estiğinde koku dayanılmaz oluyordu.

O dönemde tüm defin gelenekleri terk edildi. Ölüler artık alışlagelmiş dualarla uğurlanmıyor, her zamanki törenlerle defnedilmiyorlardı. Birinin cesedini şehrin kıyı bölgelerine taşıyıp orada bir tekneye yükleyip uzağa göndermesi yeterli sayılıyordu. Daha önce birbirine düşman olan gruplar bile, nefretlerini bir kenara bırakıp ölümlerin gömülmesi işinde ortak hareket etmeye başladılar. Hayatını utanç verici işlerle geçirenler bile, bu felaket karşısında birdenbire dindarlaştılar ve erdemli bir hayat sürmeye başladılar.

SAYFA 258

İnsanların doğuştan gelen veya uzun süreli eğitimle edindikleri alışkanlıkları değiştirmek kolay değildir, ancak ilahi bir güç onları korkutunca değişebilirler. Ancak bu kişiler hastalıktan kurtulur kurtulmaz ve güvende olduklarını hisseder hissetmez, sanki kötülük başka bir yere taşınmış gibi, zihinlerini yeniden eski kötü hallerine çevirdiler ve eskisinden daha büyük bir ahlaksızlık sergilediler. Bu hastalığın, sanki bir seçim yapıyormuş gibi en kötü insanları bırakıp gittiğini söyleyenler yanılmış olmazdı. Ama bu konular daha sonra netleşecektir.

O günlerde Bizans çarşılarında dolaşan birini görmek neredeyse imkansızdı; sağlıklı olanlar evlerinde oturuyor, ya hastalara bakıyor ya da ölümlerine yas tutuyorlardı. Dışarıda birine rastlanırsa, o da mutlaka bir ceset taşıyordu. Tüm ticaret durmuştu, zanaatkarlar işlerini bırakmıştı.

SAYFA 259

Şehir tam bir kıtlığın eşiğine gelmişti bolluk içindeki şehirde gerçek bir kıtlık baş gösterdi. Ekmek ya da başka temel ihtiyaçları bulmak çok zorlaşmıştı, öyle ki bazı hastalar ihtiyaçlarını karşılayamadıkları için hayatlarını kaybettiler. Kısacası, Bizans'ta pelerinli (resmi giyimli) birini görmek imkansız hale gelmişti; imparator bile hastalandığında (zira onda da bir şişlik çıkmıştı), herkes evinde sıradan kıyafetlerle oturuyordu. Roma topraklarının geri kalanında ve Pers topraklarında da durum aynıydı; hastalık Perslere ve diğer barbar toplumlara da yayılmıştı.

Pers kralı Husrev, Asurlulardan Adarbiganon (Azerbaycan) bölgesine gelmişti; oradan kuzeye, Persarmenlerin (Pers Ermenistanı) bölgesine girmeyi planlıyordu. Orada Perslerin en çok saygı duyduğu büyük bir ateş tapınağı vardır. Magi rahipleri bu sönmeyen ateşi korur ve kehanetlerde bulunurlar. Romalılar bu ateşe Vesta derlerdi. Bizans'tan gönderilen elçiler Konstantianos ve Sergios, Husrev'e ulaştılar onunla bir anlaşmaya varmak için gelmişlerdi.

SAYFA 260

Her iki elçi de yetenekli hatiplerdi. Konstantianos İlliryalı, Sergios ise Mezopotamya'daki Edessa (Urfa) şehrindeydi. Husrev onları bekletirken, yolda Konstantianos hastalandı ve bu süreçte veba Pers ordusuna da bulaştı. Bunun üzerine Nabedes, Persarmenlerin komutanıyken, Valerianos'a (Ermenistan'daki Roma komutanı) bir Hristiyan rahibi elçi olarak gönderdi. Romalıların barış

görüşmelerindeki gecikmesinden şikayet ediyordu. Rahip, Valerianos'la görüştüğünde kendisinin bir Hristiyan olarak Romalılara yakınlık duyduğunu ve Husrev'i barışa ikna etmek için elinden geleni yapacağını söyledi. Ancak rahibin kardeşi gizlice Valerianos'a gelerek Husrev'in büyük zorluk içinde olduğunu, oğlunun isyan ettiğini ve ordusunun veba nedeniyle perişan olduğunu bildirdi; bu yüzden Perslerin barış yapmaya mecbur olduklarını ilettiler.

SAYFA 261

Valerianos bunları duyunca piskoposu hemen geri gönderdi ve elçilerin kısa süre içinde Husrev'in yanına geleceğine söz verdi. Kendisi ise duyduğu sözleri İmparator Iustinianos'a bildirdi. İmparator bunları duyunca hemen harekete geçti; Martinos'a ve diğer komutanlara, vakit kaybetmeden düşman topraklarına girmelerini emretti. Zira düşmanlardan hiçbirinin önlerinde duramayacağını düşünüyordu. Komutanlara tek bir yerde toplanmalarını ve Persarmanlar (Pers Ermenistanı) üzerine hep birlikte yürümelerini emretmişti. Komutanlar bu yazılı emirleri alınca, hepsi kendi birlikleriyle birlikte Ermeni köylerine doğru yola çıktılar.

O sırada Husrev, az önce bahsettiğim salgın hastalık korkusuyla Adarbiganon'dan ayrılmış ve henüz vebanın ulaşmadığı Asur topraklarına tüm ordusuyla çekilmişti. Valerianos, kendi birlikleriyle birlikte Theodosiopolis yakınlarında karargah kurmuştu; Narsès de Ermenileri ve yanındaki bazı Herulileri düzene sokuyordu. Doğu orduları komutanı Martinos ise Ildiger ve Theoktistos ile birlikte Kitharizon kalesine varmış ve karargahını orada kurmuştu (bu kale Theodosiopolis'ten dört günlük mesafededir). Petrus da kısa süre sonra Adolios ve diğer bazı komutanlarla birlikte geldi.

SAYFA 262

Oradaki birliklere Narsès'in kardeşi Isaakios komuta ediyordu. Philemuth ve Beros ise kendilerine bağlı Herulilerle birlikte **Khorzianene** bölgesine gelmişlerdi; burası Martinos'un karargahına pek uzak değildi. İmparatorun yeğeni Iustus, Peranios, Niketas'ın oğlu Ioannes, Domnentiolos ve "Obur" lakaplı Ioannes ise Martyropolis sınırlarına çok yakın olan Phison denilen kale civarında ordugah kurmuşlardı. Roma komutanları kendilerine bağlı birliklerle bu şekilde ordugah kurmuşlardı. Tüm ordu toplandığında yaklaşık otuz bin kişi kadardı. Ancak ne bir araya gelmişlerdi ne de ortak bir plan üzerinde konuşmuşlardı; sadece komutanlar birbirlerine elçiler göndererek saldırı hakkında haberleşiyorlardı. Aniden Petrus, hiç kimseye danışmadan, yanındaki birliklerle hazırlıksız bir şekilde düşman topraklarına daldı. Ertesi gün bunu öğrenen Heruli liderleri Philemuth ve Beros da hemen onu takip ettiler. Martinos ve Valerianos bu saldırıyı öğrenince onlar da hızla harekete geçtiler. Kısa süre sonra düşman topraklarında birbirlerine karıştılar; ancak daha önce belirtildiği gibi diğer ordudan uzakta konaklayan Iustus ve yanındakiler hariç. Onlar saldırıyı çok sonra öğrendiler ve kendi bölgelerinden düşman topraklarına girdilerse de diğer komutanlarla hiçbir şekilde birleşemediler diğerlerinin hepsi doğrudan Dubios'a (Dvin) yöneldiler; yolda ne yağma yapıyorlar ne de Pers topraklarında başka bir tatsızlığa neden oluyorlardı.

SAYFA 263

Dubios, havası ve suları son derece sağlıklı, verimli bir bölgedir; Theodosiopolis'ten sekiz günlük mesafededir. Burası ovalıktır, birbirine yakın çok kalabalık köyler vardır ve pek çok tüccar işleri gereği buralarda oturur. Hindistan'dan, komşu İberia'dan ve hemen hemen tüm Pers halklarından, hatta bazı Romalılardan getirilen mallar burada takas edilir. Hristiyanların önderine Grekçe "Katholikos" derler, zira o bölgedeki tüm kiliselerin başındadır. Dubios'tan yaklaşık yüz yirmi stadia uzaklıkta, Roma topraklarından gidenlerin sağında, sarp ve dik yolları olan, bir dar boğazda yer alan Anglon adında bir köy vardır. Orada Nabèdes, düşmanların yaklaştığını öğrenince tüm ordusuyla birlikte köyün sarp kayalıklarına çekilip mevzi aldı. Köy ise dağın en ucunda yer almaktadır; köyün üzerinde, kayalığın içinde köy ile aynı adı taşıyan güçlü bir kale vardır. Nabèdes, köye giden yolları taşlar ve arabalarla kapatarak erişimi daha da zorlaştırdı.

SAYFA 264

Ön tarafa bir hendek kazdı ve ordusunu oraya yerleştirdi bazı eski evleri (kulübeleri) piyadeler için pusula yeri olarak hazırladı. Tüm Pers ordusu yaklaşık dört bin kişiden oluşuyordu.

Bunlar orada olup biterken, Romalılar Anglon'dan bir günlük mesafedeki bir yere ulaştılar. Yakaladıkları düşman gözcülerinden Nabèdes'in nerede olduğunu sordular. Gözcüler, adamın tüm Pers ordusuyla birlikte Anglon'dan çekildiğini söylediler. Bunu duyan Narsès öfkeleni ve diğer komutanları korkaklık ve kararsızlıkla suçlayarak onlara hakaret etti. Diğerleri de birbirlerine hakaret etmeye başladılar. Bundan sonra savaşı ve tehlikeyi düşünmeden yağmaya odaklandılar. Düzensiz bir şekilde ilerlediler; ne bir parola belirlemişlerdi ne de saf düzenine girmişlerdi. Hizmetliler ve yük taşıyıcılar askerlerle birbirine karışmış, büyük bir ganimet elde etme hırsıyla ilerliyorlardı. Anglon'a yaklaştıklarında gönderdikleri gözcüler dönüp düşman ordusunun savaş düzeninde beklediğini haber verdiler. Komutanlar bu beklenmedik haberle sarsıldılar; ordunun bu dağınıklığıyla geri dönmenin çok utanç verici ve korkakça olacağını düşündüler. Aceleyle orduyu üç kola ayırarak düşmana doğru ilerlediler.

SAYFA 265

Sağ kanatta Petrus, sol kanatta Valerianos merkezde ise Martinos ve yanındakiler yer alıyordu. Düşmana çok yaklaştıklarında, düzensiz bir şekilde bekleyerek sessiz kaldılar. Bunun sebebi, arazinin çok engebeli ve kayalık olması nedeniyle savaş düzeni almanın imkansızlığıydı. Barbarlar da bir süre sessizce bekleyip karşılarındaki düşman gücünü gözlemlədiler; Nabèdes onlara önce saldırmamalarını, eğer düşman saldırırsa ellerinden geldiğince kendilerini savunmalarını emretmişti. İlk olarak Narsès, Heruliler ve yanındaki Romalılarla düşmana saldırdı; bir itişme yaşandı ve önündeki Persleri geri püskürttü. Kaçan barbarlar kaleye doğru koşmaya başladılar. Orada, o dar alanda birbirlerini ezip perişan ettiler. O sırada Narsès adamlarını cesaretlendirerek düşmanın üzerine daha da sert gitti ve diğer Romalılar da işe koyuldu. Ancak daha önce belirtildiği gibi, dar yollardaki kulübelerde pusuya

yatmış olanlar aniden dışarı fırladılar ve hazırlıksız yakaladıkları bazı Herulileri öldürdüler. Narsès'i şakağından vurdular; kardeşi Isaakios, ağır yaralanan Narsès'i savaş alanından çıkardı (Narsès kısa süre sonra öldü, çok yiğit bir adamdı). Bu olay üzerine Roma ordusunda büyük bir karışıklık çıktı ve her şey Nabèdes, Pers ordusunu karşı saldırıya geçirdi.

SAYFA 266

Persler dar yollarda sıkışmış olan kalabalık Roma ordusuna ok yağdırdılar ve birçoğunu kolayca öldürdüler. Özellikle Narsès ile birlikte en ön safta korumasız bir şekilde savaşan Herulileri hedef aldılar. Zira Heruliler ne miğfer ne de zırh kullanırlardı; kendilerini korumak için sadece bir kalkan ve kalın bir ceket (tribon) giyerler, savaşa böyle girerlerdi. Heruli köleleri ise kalkansız savaşa girer; eğer savaşta cesaretlerini kanıtlarlarsa, efendileri onların savaşta kalkan kullanmalarına izin verirdi. Herulilerin geleneği böyledir.

Romalılar düşmanın saldırısına dayanamayarak topluca kaçmaya başladılar; ne cesaretleri kaldı ne de onurlarını düşündüler. Persler onların böyle utanç verici bir şekilde kaçmalarına şaşırıyorlardı ve bunun bir pusu olabileceğinden şüphelendiler. Onları sadece engebeli arazinin sonuna kadar kovaladılar, sonra geri döndüler; çünkü düzlükte az sayıda kişiyle çok sayıda kişiye karşı savaşmaya cesaret edemediler. Ancak Romalılar ve özellikle tüm komutanlar, düşmanın hala peşlerinde olduğunu sanarak daha da hızlı kaçtılar; atlarını kırbaçlayarak ve bağırarak uzaklaştılar, zırhlarını ve silahlarını gürültüyle yere attılar.

SAYFA 267

Zira atların ayakları sayesinde kurtulmayı umuyorlardı. Kısacası kaçış o kadar şiddetliydi ki, atların neredeyse hiçbiri sağ kalmadı; durdukları anda atlar yere yığılıp öldüler. Bu, Romalıların daha önce hiç yaşamadığı kadar büyük bir felaketti. Birçoğu öldürüldü, daha fazlası düşmana esir düştü. Persler o kadar çok silah ve yük hayvanı ele geçirdiler ki, bu işten dolayı çok zenginleştiler. Adolios, kaçarken Persarmenler bölgesindeki bir kalenin yanından geçerken, orada yaşayan bir köylü tarafından başından taşla vurularak öldürüldü. Iustos ve Peranios ise Taraunon (Muş/Taron) bölgesine girip orayı biraz yağmaladıktan sonra hemen geri döndüler.

Ertesi yıl (M.S. 544), Kavad oğlu Husrev dördüncü kez Roma topraklarına girdi ve ordusunu Mezopotamya'ya yöneltti. Husrev bu seferi İmparator Iustinianos'a karşı değil, sadece Hristiyanların ibadet ettiği Tanrı'ya karşı yaptığını söylüyordu. Zira ilk kuşatmada Edessa'dan (Urfa) başarısızlıkla ayrıldığında, Magi rahipleriyle birlikte Hristiyanların Tanrı'sına yenildikleri için büyük bir utanç duymuştu. Bu utancı gidermek için Edessa halkını köleleştireceğine ve şehri bir koyun otlığına çevireceğine dair sarayında yemin etmişti şehri koyunların otladığı bir yer haline getirecekti.

SAYFA 268

Ordusuyla birlikte Edessa yakınlarına geldiğinde, yanındaki Hunlardan bazılarını şehrin surlarına doğru gönderdi. Şehrin hipodromunun üst tarafında bulunan bu

bölgede, çobanların şehre yakın bir yere topladığı koyunları ele geçirmelerini emretti. Çobanlar ise arazinin sarp oluşuna güvenerek düşmanın surlara bu kadar yaklaşmaya cesaret edemeyeceğini sanıyorlardı. Barbarlar koyunlara el koymaya başlayınca çobanlar sert bir direnç gösterdi. Birçok Pers askeri Hunlara yardıma gelince, aralarında göğüs göğüse bir çarpışma başladı; koyun sürüsü ise kendiliğinden çobanlara geri döndü. Hunlardan biri en ön safta savaşıarak Romalıları çok zorluyordu. Bir köylü sapanıyla onun sağ dizine isabetli bir atış yaptı. Adam atından yüzüstü yere düştü; bu durum Romalıların cesaretini artırdı. Sabah başlayan çatışma öğlene kadar sürdü; her iki taraf da üstün geldiğini düşünerek geri çekildi. Romalılar surların içine girdi, barbarlar ise şehirden yedi stadia uzaklıkta konakladılar.

O zaman Husrev, ya bir rüya gördüğü için ya da zihninde Edessa'yı almanın imkansız olduğu fikri uyandırdığı için büyük bir umutsuzluğa kapıldı şehri alamamanın büyük bir utanç yaratacağını anladı.

SAYFA 269

Bu yüzden Edessalılardan büyük miktarda para alıp geri çekilmeye karar verdi. Ertesi gün tercüman Paulos surların yakınına gelerek Romalıların Husrev'e bazı ileri gelenleri elçi olarak göndermesi gerektiğini söyledi. Dört seçkin adam elçi olarak seçilip gönderildi. Pers ordugahına ulaştıklarında kralın meclis üyesi Zaberganes ile karşılaştılar; Zaberganes onları tehditlerle korkutarak barışı mı yoksa savaşı mı tercih ettiklerini sordu. Elçiler, tehlikelerden sakınmak için barışı istediklerini söyleyince, Zaberganes: "O halde bu barışı büyük bir miktar altınla satın almalısınız" dedi. Elçiler, daha önce Husrev Antakya'yı aldığı kadar ödedikleri kadar veremeyeceklerini söyleyince, Zaberganes onlarla alay ederek geri gönderdi ve kurtuluşları için daha iyi düşüncelerini söyledi. Kısa bir süre sonra Husrev onları tekrar çağırttı. Elçiler huzura çıktığında Husrev, daha önce hangi Roma köylerini nasıl yağmaladığını bir bir saydı ve eğer surların içindeki tüm parayı kendisine vermezlerse Edessalıların başına çok daha kötü şeyler geleceğini söyleyerek tehdit etti; ordusunu ancak bu şekilde çekeceğini bildirdi.

SAYFA 270

Elçiler bunları duyunca, Husrev'in barış için kendilerine imkansız şartlar koştüğünü ve tehlikenin boyutunun ancak mücadele sonunda belli olacağını belirttiler. Savaşın, şartlarda anlaşamayanlar için kaçınılmaz olduğunu söylediler. Husrev öfkeyle elçilerin hemen huzurundan ayrılmasını emretti.

Kuşatmanın sekizinci gününde, Husrev şehrin surlarına karşı insan eliyle bir tepe (mancınık rampası) yükseltmek istedi. Çevredeki ağaçları kesip dallarıyla birlikte surların yakınına, ok menzilin dışında kalan kare şeklinde bir yapı kurdular. Ağaçların üzerine büyük miktarda toprak yığıldılar ve derme çatma taşlarla bu yığılı yükselttiler. Tek amaçları bu tepenin bir an önce sur yüksekliğine ulaşmasıydı. Tepenin sarsılmaması için toprağın arasına uzun kalaslar yerleştiriyorlardı. Romalı komutan Petrus (o sırada Martinos ve Peranios da oradaydı), bu çalışmayı engellemek için yanındaki Hunlardan bazılarını saldırıya gönderdi. Hunlar aniden

danışmanlık yaparak senin saltanatın varisi olmanı sağladım. Dolayısıyla Pers krallığına sahip olmanın en büyük amili ben oldum; vatanım için ise şu anki kötülüklerin müsebbibiyim. Zira insanlar çoğu zaman başlarına gelen talihsizlikleri, yine en çok iyilik gördükleri kimseler aracılığıyla kendilerine çekerler. Lakin eğer bu iyiliğin bir hatırası varsa, bize daha fazla kötülük etme; bana bu iyiliğimin karşılığını ver ki ey Kral, bu durum senin zalim görünmene engel olsun." Stephanos bunları söyledi. Khosroes ise, Petrus ve Peranius kendisine teslim edilmedikçe oradan ayrılmayacağını bildirdi; zira onlar, babadan kalma köleler oldukları halde kendilerine karşı durmaya cüret etmişlerdi. Eğer Romalılar bunu yapmak istemezlerse, o zaman ya beş yüz centenaria altın vermeli ya da şehirden güvendikleri bazı kişileri göndermeliydiler ki onlar tüm malları araştırıp bulsunlar. Bulunan altın ve gümüşün tamamını alıp götürecekler, diğer şeyleri ise sahiplerine bırakacaklardı. Khosroes'in bu tekliflerini Romalılar reddetti; zira Edessa'nın güçlkle zapt edileceğine dair bir umudu kalmamıştı. Elçiler ise (çünkü onun talep ettiği her şey imkansız görünüyordu) çaresizlik ve büyük bir kederle şehre geri döndüler şehre girip Khosroes'in sözlerini bildirdiklerinde, bütün şehir feryat ve figanla doldu.

Sayfa 273

Bu sırada kuşatma bendinin (agger) inşası büyük bir hızla yükseliyordu. Romalılar ne yapacaklarını bilemez halde tekrar Khosroes'e elçiler gönderdiler. Elçiler düşman ordugahına varıp aynı taleplerle yalvardıklarında hiçbir cevap alamadılar; aksine hakaret ve büyük bir gürültüyle oradan kovulup şehre döndüler. Bunun üzerine Romalılar, kuşatma bendine karşılık gelen sur kısmına ek binalar yaparak onu yükseltmeye çalıştılar. Ancak Perslerin işi çok daha üstün gelmeye başlayınca bu inşaattan vazgeçtiler. Martinus'u, anlaşma şartlarını dilediği gibi düzenlemesi için ikna ettiler. Martinus düşman ordugahına giderek bazı Pers önderleriyle görüştü. Onlar ise Martinus'u kandırarak krallarının barış istediğini, ancak Romalı imparatoru Khosroes'in inadından vazgeçip barış yapmaya ikna etmenin imkansız olduğunu söylediler.

Sayfa 274

Oysa Belisarius, Martinus'tan güç ve itibar bakımından çok daha üstün olduğu halde, kısa süre önce Pers kralını Romalıların ortasındaiken oradan ayrılıp gitmeye ikna etmiş ve yakında elçiler göndereceğine söz vermişti Bizans'tan elçilerin geleceğini ve barışın kesinleşeceğini söylemişlerdi; fakat vaat edilenlerin hiçbirini yapmamışlardı çünkü Iustinianus'un iradesine karşı gelmek imkansızdı. 27. Bu sırada Romalılar şunu yaptılar: Şehirden düşman bendine doğru yer altından bir tünel kazdılar ve kazıcılara, tam bendin orta yerinin altına varana dek işi bırakmamalarını emrettiler; niyetleri bendi oradan ateşe vermektir. Tünel bendin tam altına ulaştığında yukarıdan Perslerin gürültüsü duyuldu. Persler durumu fark edince onlar da yukarıdan aşağıya doğru kazmaya başladılar; niyetleri tüneli kazan Romalıları yakalamaktı. Bunu anlayan Romalılar o kısmı hemen terk ettiler; boşalan yeri toprakla doldurup, bendin en ucuna, sura yakın olan kısımdaki boşluğa ağaç ve taşları yığarak küçük bir oda gibi bir yer hazırladılar. Buraya kolayca tutuşabilen ağaç gövdeleri doldurdular,

üzerlerine sedir yağı, kükürt ve zift dökerek ateşe hazırladılar. Pers önderleri Martinus ile görüşürken Romalılar bu hazırlıkları yapmaktaydı. Bendin inşası artık sona ermişti ve surların yüksekliğini bir hayli aşmıştı Martinus'u kesin bir dille geri göndererek anlaşmayı reddettiler ve bundan sonra işin savaşa kaldığını bildirdiler.

Sayfa 275

Bunun üzerine Romalılar, bu iş için hazırlanan ağaç gövdelerini hemen yaktılar. Ateş bendin bir kısmını yakmış olsa da henüz her yerine tam olarak nüfuz edememişti çünkü ağaçlar yanıp bitmekteydi. Bu yüzden tünele sürekli yeni odunlar atıyorlar, hiçbir anı boş geçirmiyorlardı. Ateş bendin her yerine sirayet edince, geceleyin tüm bendin üzerinden dumanlar yükseldiği görülmeye başlandı. Romalılar, Perslerin durumu hemen fark etmesini istemedikleri için şöyle bir hileye başvurdular: Küçük kaplara kor ateşler doldurdular; bunları ve ateşli okları bendin her yerine attılar. Nöbetçi Persler bunları gördükçe büyük bir gayretle söndürüyor ve dumanın bu küçük ateşlerden çıktığını sanıyorlardı. Ancak kötülük iyice artınca Persler büyük gruplar halinde yardıma koştular; Romalılar ise surlardan üzerlerine ok atarak birçoğunu öldürdüler. Gün doğarken bizzat Khosroes oraya geldi ve ordunun büyük bir kısmıyla bende çıktı; dumanın asıl sebebinin ilk o fark etti. Yangının aşağıdan kaynaklandığını ve düşmanın ok atmadığı yerden geldiğini anlayınca tüm ordusuna hızla yardıma gelmelerini emretti. Romalılar ise cesaretle onlara laf atıp hakaret ediyorlardı.

Sayfa 276

Barbarların bir kısmı toprak, bir kısmı ise dumanın sızdığı yerlere su döküyorlardı; böylece bu beladan kurtulacaklarını umuyorlardı ancak hiçbir faydası olmuyordu. Zira toprak dökülen yerden duman, doğası gereği bastırılıyor ama hemen başka bir yerden tekrar yükseliyordu. Su ise ateşi söndürmek şöyle dursun, döküldüğü yerlerde zift ve kükürdü daha da azdırıyor, ateşi iyice körüklüyordu. Ateş içeride ilerlemeye devam ediyordu; zira toprağın altında suya ulaşamıyor, yukarıdan dökülen su ise alevleri dindirmeye yetmiyordu. İkinci vaktine doğru duman o kadar arttı ki Carrhae (Harran) halkı ve daha uzaktakiler bile bunu açıkça görebiliyordu. Birçok Pers ve Romalı bendin üzerine çıkınca orada şiddetli bir mücadele başladı ve Romalılar üstün geldi. O sırada alevler bendin üzerinden gürültüyle yükseldi ve Persler artık bu işten vazgeçtiler. Bundan altı gün sonra, sabaha karşı, surun bir kısmına (Castellum denilen yere) gizlice merdiven dayadılar. Oradaki Romalı muhafızlar derin bir uykudaydı; zira gece bitmek üzereydi. Persler sessizce merdivenleri duvara dayayıp tırmanmaya başladılar.

Sayfa 277

Ancak Romalılardan bir çiftçi tesadüfen uyanıktı adam büyük bir feryat ve gürültüyle herkesi uyandırdı. Şiddetli bir çarpışma yaşandı; Persler yenilerek merdivenleri orada bırakıp ordugaha çekildiler. Romalılar ise merdivenleri yukarı çektiler. Khosroes öğle vaktine doğru ordusunun büyük bir kısmını "Büyük Kapı" denilen yere, şehri kuşatmak için gönderdi. Onları karşılayanlar sadece askerler değil, çiftçiler ve halktan kişilerdi; büyük bir mücadeleyle barbarları geri püskürttüler.

Persler kaçarken Khosroes'in tercümanı Paulos, Romalıların arasına gelerek barış elçisi Rhecinarius'un Bizans'tan geldiğini bildirdi; bunun üzerine her iki taraf da dağıldı. Aslında Rhecinarius birkaç gün önce Pers ordugahına varmıştı. Fakat Persler, surlardaki planlarının sonucunu bekledikleri için bunu Romalılardan gizlemişlerdi. Eğer planları başarılı olsaydı anlaşmaya yanaşmayacaklar, başarısız olunca da barışa razı olacaktı. Rhecinarius şehre girince Persler, Khosroes'in barış şartlarının hemen kabul edilmesini istediler. Romalılar ise elçilerin üç gün sonra gönderileceğini söylediler; zira komutan Martinus o sırada hastaydı Khosroes, kendisine söylenenlerin doğru olmadığını sezerek tekrar savaş düzeni aldı.

Sayfa 278

O sırada bende çok miktarda tuğla yığdı. İki gün sonra tüm ordusuyla surlara saldırmak üzere geldi. Her kapıya bir önder ve bir kıta asker yerleştirerek şehri kuşattı, merdivenler ve makineler getirdi. **Perslerin arkasına Sarakenosları (Arapları) yerleştirdi;** amacı onların surlara saldırması değil, şehir düşerse kaçanları ađ gibi yakalamalarıydı. Khosroes ordusunu bu niyetle dizdi. Sabahleyin başlayan savaşta başlangıçta Persler üstün geliyordu; zira Romalıların çoğu hazırlıksız yakalanmıştı. Ancak çatışma ilerledikçe şehirde büyük bir telaş ve gürültü koptu; kadınlar ve çocuklar da dahil herkes surlara çıktı. Gençler askerlerle birlikte düşmana karşı koyuyor, çiftçiler harikalar yaratıyordu. Çocuklar ve kadınlar, yaşlılarla birlikte taş topluyor ve savaşanlara yardım ediyorlardı. Bazıları ise büyük kazanlarda yağ ısıtıp surun her yerine dağıtıyor ve kaynar yağ düşmanın üzerine döküyorlardı düşmanların üzerine dökerek surlara yaklaşanları perişan ediyorlardı.

Sayfa 279

Persler artık silahlarını bırakıp krallarına bu zahmete daha fazla dayanamayacaklarını söylediler. Khosroes büyük bir öfkeyle herkesi tekrar savaşa sürdü. Onlar da büyük bir gürültüyle kuleleri ve diğer makineleri surlara yaklaştırdılar, merdivenleri dayadılar; sanki şehri bir hamlede alacaklarmış gibiydiler. Ancak Romalılar her yönden karşılık verip barbarları geri püskürttüler; Khosroes'le alay ederek onu geri çekilmeye zorladılar. Sadece Azarethes, yanındakilerle birlikte "Soina" kapısı yakınlarında, "Tripurgia" denilen yerde savaşa devam ediyordu. Oradaki Romalılar onlara karşı koymakta zorlanıyorlardı; barbarlar dış suru (proteichisma) birçok yerden delmiş ve ana sura dayanmışlardı. Ancak Peranius, emrindeki askerler ve bazı Edessalılarla birlikte bir huruç hareketi yaparak Persleri oradan söküp attı. Sabah başlayan bu büyük kuşatma akşam vaktinde sona erdi. O gece her iki taraf da sessizce bekledi; Persler tünellerden korkuyor, Romalılar ise ertesi günkü savaşa hazırlanmak için taş topluyorlardı hazırlıklarını tamamlamış, ertesi gün surlarda tekrar çarpışmaya hazırlanmışlardı.

Sayfa 280

Ertesi gün ise barbarlardan hiç kimse surlara yaklaşmadı. Bir sonraki gün Khosroes, ordusunun bir kısmına "Barlaas" denilen kapıya saldırmasını emretti; ancak Romalılar onları karşılayıp kısa sürede mağlup ettiler ve Persler ordugahlarına

çekildiler. O sırada Pers tercümanı Paulos surlara gelip Martinus'u görüşmeye çağırdı. Martinus Pers önderleriyle görüştüktan sonra barış sağlandı. Khosroes Edessalılardan beş centenaria altın alarak, Romalılara bir daha zarar vermeyeceğine dair yazılı bir taahhüt bıraktı ve tüm kuşatma düzeneklerini yakarak ordusuyla birlikte geri döndü.

Bu olaylar sırasında iki Romalı komutan vefat etti: İmparatorun yeğeni Iustus ve İberyalı Peranius. Iustus hastalıktan öldü, Peranius ise avlanırken attan düşerek hayatını kaybetti. İmparator onların yerine, kız kardeşinin oğlu olan Marcellus'u ve daha önce Sergius ile birlikte Khosroes'e elçi olarak gönderilen Constantianus'u atadı. Daha sonra İmparator Iustinianus, barış görüşmeleri için Constantianus ve Sergius'u tekrar Khosroes'e gönderdi.

Sayfa 281

Onlar Asurluların elinde tuttuğu, Seleukeia ve Ktesiphon adlı iki kentin bulunduğu yere vardılar. Bu kentler, Philippos oğlu Alexandros'tan sonra Perslere ve oradaki halklara hükmeden Makedonlar tarafından inşa edilmişti. Dicle Nehri bu iki kentin arasından geçer; zira aralarında başka bir arazi yoktur. Khosroes ile burada bir araya gelen elçiler, Lazika topraklarının Romalılara iade edilmesini ve barış şartlarının kalıcı hale getirilmesini talep ettiler. Khosroes ise tarafların birbirine güvenmesinin kolay olmadığını belirterek; eğer önce bir mütareke yapılırsa, bu süre zarfında tarafların birbirine gidip gelerek ihtilafları çözeceğini ve böylece barışın güvenli bir temele oturacağını söyledi. Ayrıca mütareke karşılığında Romalı imparatorların kendisine para vermesi ve Tribunus adındaki hekimi bir süreliğine yanına göndermesi gerektiğini ekledi. Zira bu hekim daha önce Khosroes'i ağır bir hastalıktan kurtarmış, bu yüzden kralın sevgisini ve dostluğunu kazanmıştı. İmparator Iustinianus bu talepleri duyunca, hem Tribunus'u hem de yirmi centenaria altını derhal gönderdi. Böylece Romalılar ile Persler arasında beş yıllık bir mütareke yapılmış oldu.

Sayfa 282

Bu, Iustinianus'un saltanatının on dokuzuncu yılıydı ne Romalılar ne de Persler onlara yardım ediyordu. Alamundaros, Arethas'ın at otlatan oğullarından birini baskınla ele geçirip hemen Aphrodite'ye kurban etti. Bu olaydan sonra Arethas'ın Romalıların çıkarlarını Perslere karşı korumayacağı anlaşıldı. Daha sonra her iki taraf da tüm ordularıyla savaşa tutuştular; Arethas'ın birlikleri düşmanı bozguna uğratarak birçoğunu öldürerek parlak bir zafer kazandı. Hatta Arethas, Alamundaros'un iki oğlunu neredeyse canlı ele geçirecekti ama ellerinden kaçırdı. Sarakenosların << Arapların <Suriye-Irak sınırı> >> arazisi bu durumdayken Khosroes ise buraya kendi tebaasından yerleşimciler yerleştirmeyi planlıyordu. Bu iki adamı her iki iş için de hizmetkar olarak seçmişti. Kolkhis'i ele geçirip mülkiyetini sağlama almanın, Pers krallığına pek çok yönden fayda sağlayacağını düşünüyordu. Zira böylece Iberia da kalıcı olarak güvenlik altına alınacak, Iberialılar bir daha isyan edemeyecekti. Çünkü o dönemde barbarların en bilgeleri, kralları Gurguenes ile birlikte ayaklanıp Romalılara sığınmışlardı (daha önceki kitaplarda anlattığım gibi). Pers tebaası olan

Iberialılar artık kralları tarafından yönetilmiyor, aksine birbirlerine karşı büyük bir şüphe ve güvensizlik duyuyorlardı.

Sayfa 283

Iberialıların bu durumdan hoşnutsuz oldukları da açıktı oldukça güçlüydüler ve kısa süre sonra, ellerine bir fırsat geçer geçmez ayaklanmaya hazırıldılar. Ayrıca Lazika komşusu olan Hunların da yardımıyla Pers hakimiyetinin sarsılmaz olacağına, Persleri Romalıların üzerine göndermenin çok daha kolay ve zahmetsiz olacağına inanıyordu. Zira Kafkasya'da yaşayan barbarlara karşı Lazika'dan daha iyi bir savunma hattı yoktu. Persler, Lazika'yı ellerinde tutarlarsa oradan hiçbir zahmete girmeden hem karadan hem de denizden Karadeniz (Euxeinos Pontos) kıyısındaki yerlere, Kappadokia'ya ve onlara komşu olan Galatia ve Bithynia topraklarına akınlar düzenleyebileceklerini, hatta baskınlarla Bizans'ı bile ele geçirebileceklerini ve kimsenin kendilerine karşı duramayacağını umuyorlardı. İşte bu nedenlerden ötürü Khosroes, Lazika'yı ele geçirmek istiyor ama Lazlara güvenmiyordu. Zira Romalıları oradan çekildiğinden beri Laz halkı Pers hakimiyetinden oldukça rahatsızdı. Perslerin yaşam tarzı son derece sert ve katıydı; yasaları ise herkes için ulaşılmaz ve emirleri tahammül edilemezdi. Lazlar ile Persler arasındaki fikir ve yaşam tarzı farklılıkları çok derindi; zira Lazlar herkesin bildiği üzere en koyu Hristiyanlardılar, Persler ise tam aksine inanç konusunda onlardan tamamen farklıydılar.

Sayfa 284

Ayrıca Lazika'da tuz bulunmuyor, tahıl, şarap ve diğer temel gıdalar da yetişmiyordu Romalıların kıyı bölgelerinden gemilerle her türlü ihtiyaçları getiriliyor, bunlar karşılığında altın değil; deri, köle ve oradaki diğer ürünler takas ediliyordu. Ancak bu ticaret kesilince Lazlar büyük bir sıkıntıya düştüler. Khosroes durumu fark edince, Lazlar bir ayaklanma çıkarmadan önce harekete geçmeye karar verdi. Danışmanlarıyla yaptığı görüşmede, Laz kralı Gubazes'i bir an önce ortadan kaldırmının ve Lazları o topraklardan tamamen sürerek yerlerine Persleri ve diğer milletleri yerleştirmenin en doğru yol olacağına karar verdi. Khosroes bu planı gerçekleştirmek için Isdigunas'ı elçilik bahanesiyle Bizans'a gönderdi. Yanına en seçkin Perslerden oluşan beş yüz kişilik bir grup verdi; onlara Dara şehrine vardıklarında birçok eve yerleşmelerini, geceleyin evleri ateşe vermelerini ve Romalıları yangınla uğraşırken kapıları açıp dışarıda bekleyen Pers ordusunu içeri almalarını emretti. Zira Nisibis valisine, çok sayıda askeri Dara yakınlarında gizlice hazır tutması talimatını vermişti. Böylece Dara'yı zahmetsizce ele geçireceklerini ve şehre kalıcı olarak hakim olacaklarını düşünüyordu.

Sayfa 285

Ancak bu sinsi planlar olan biteni bilen bir Romalı, kısa süre önce Perslere sığınmış olan ve Georgios'a her şeyi anlatan bir adamdı. Georgios o sırada, daha önceki bölümlerde bahsettiğim Sisaura kalesinde kuşatılmış olan Pers garnizonunu Romalıları teslim olmaya ikna etmekle meşguldü. Georgios, Pers sınırında bu elçiyle (Isdigunas) karşılaştığında, ona yaptıklarının bir elçilik göreviyle bağdaşmadığını,

daha önce hiçbir zaman bu kadar çok sayıda Persin bir Roma şehrinde konaklamasına izin verilmediğini söyledi. Bu yüzden elçinin beraberindeki diğer herkesin Ammodios'ta kalması, Isdigunas'ın ise sadece birkaç kişiyle Dara şehrine girmesi gerektiğini bildirdi. Isdigunas bu duruma çok öfkeleni ve bir imparatorluk elçisi olarak kendisine hakaret edildiğini iddia ederek şikayetçi oldu. Ancak Georgios bu öfkeye aldırış etmedi ve şehri Romalılar için kurtararak, Isdigunas'ı yanındaki sadece yirmi kişiyle birlikte şehre kabul etti. Bu girişimi başarısız olan barbar, elçilik bahanesiyle Bizans'a doğru yoluna devam etti. Yanında karısını ve iki kızını da götürüyordu (bu, beraberindeki kalabalığı gizlemek için bir bahaneydi). İmparatorun huzuruna çıktığında mütareke şartları hakkında pek bir şey söylemedi, oysa Romalıların topraklarında on ay kadar vakit geçirmişti. Ancak Khosroes'ten getirdiği hediyeleri ve mektupları imparatora sundu; Khosroes bu mektuplarda Iustinianus'tan kendi sağlığı hakkında bilgi vermesini istiyordu sağlığının en iyi durumda olmasını diliyordu.

Sayfa 286

İmparator Iustinianus, bu Isdigunas'ı gelmiş geçmiş tüm elçiler arasında en büyük nezaket ve onurla karşıladı. Hatta ziyafetlerde onu yanına, kendi sedirine oturttu; bu daha önce hiçbir imparatorun bir elçiye göstermediği bir onurdu. Zira imparatorlar en düşük rütbeli memurlarla bile aynı masaya oturmazlardı. Ancak bu elçiyi her türlü ihtişamla ağırlayıp geri gönderdi; oysa elçi, daha önce söylediğim gibi, görevine dair hiçbir somut sonuç elde edememişti. Khosroes elçinin harcamalarını ve hediyelerini hesapladığında, bunların on centenaria altından fazla tuttuğunu gördü. Khosroes'in Dara şehrine yönelik komplosu işte böyle sona erdi.

Khosroes, Lazika için öncelikle gemi yapımına uygun çok miktarda kereste gönderdi. Hiç kimseye niyetini belli etmeden, bunların Petra surlarını kuşatacak makinelerin yapımı için gönderildiğini söyledi. Daha sonra Perslerin en savaşçı üç yüz adamını seçip, kısa süre önce bahsettiğim Phabrizos komutasında oraya gönderdi. Onlara Gubazes'i mümkün olduğunca gizlice ortadan kaldırmalarını emretti; zira bu olaydan sonra Lazika'ya ulaştırılan bu keresteler aniden bir yıldırım düşmesi sonucu yanıp kül oldu.

Sayfa 287

Bu sırada Phabrizos, üç yüz adamıyla birlikte Lazika'ya ulaştı ve Khosroes'in Gubazes hakkındaki emirlerini yerine getirmek için hazırlıklara başladı. O sırada Kolkhis'in soylularından Pharsanses adında biri bulunuyordu. Bu Pharsanses, Gubazes ile arası bozuk olduğu için kralın kendisine düşmanlık beslediğinden korkuyor ve kralın huzuruna çıkmaya cesaret edemiyordu. Phabrizos durumu öğrenince Pharsanses'i yanına çağırdı ve ona niyetini açıklayarak Gubazes'i nasıl ortadan kaldırabileceklerini danıştı. Birlikte plan yaparak Gubazes'i, imparatorun Lazlarla ilgili aldığı kararları bildirme bahanesiyle Petra şehrine çağırılmaya karar verdiler. Ancak Pharsanses gizlice Gubazes'e olan biteni haber verdi. Bunun üzerine Gubazes, Phabrizos'un yanına gitmedi ve açıkça isyan etti. Phabrizos ise Petra'daki garnizonun güvenliğini sağlamak ve kuşatmaya karşı her türlü hazırlığı yapmak

üzere Perslere talimat verdi; kendisi ise yanındaki üç yüz adamla birlikte hiçbir sonuç alamadan geri döndü. Gubazes durumu İmparator Iustinianus'a bildirerek, Lazların geçmişteki hataları için af diledi ve Med (Pers) boyunduruğundan kurtulmak için var gücüyle savaşıacağını söyleyerek yardım istedi zira tek başlarına Pers gücüne karşı koyamayacaklarını biliyorlardı.

Sayfa 288

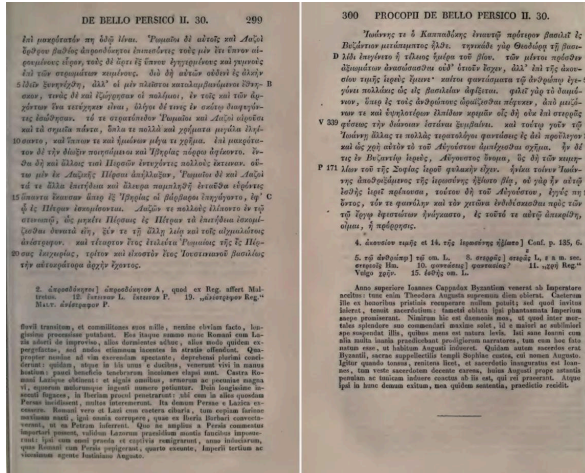
İmparator Iustinianus bu haberi alınca büyük bir sevinçle yedi bin asker ve komutan Dagisthaeus'u, ayrıca bin kişilik Tzani birliğini Lazlara yardıma gönderdi. Kolkhis'e varan bu birlikler, Gubazes ve Lazlarla birlikte Petra kalesi çevresinde ordugah kurarak kuşatmaya başladılar. Oradaki Persler kaleden büyük bir dirençle savunma yapıyorlardı; kuşatma çok uzun sürdü zira Persler kaleye önceden çok miktarda erzak depolamışlardı. Bu durum Khosroes'i endişelendirdi ve Mermeroos komutasında hem süvari hem de piyadelerden oluşan büyük bir orduyu yardıma gönderdi. Gubazes durumu fark edince Dagisthaeus ile birlikte şu kararı aldı: Boas Nehri, Tzanika sınırlarının hemen yakınında, eskiden Pharangion denilen yerde yaşayan Ermenilerin topraklarından doğar. Nehir önce sağa doğru uzun bir yol kat eder; sığ olduğu için üzerinden geçmek kolaydır. Sonra sağ tarafında Iberia sınırlarının olduğu, karşısında ise Kafkas Dağlarının son bulunduğu yere varır. Burada Alania, Abasgia gibi birçok millet yaşar; bunlar kadimden beri Hristiyan ve Romalı dostudurlar. Ayrıca Zekhoi ve Hunların Sabiri kolu da orada bulunur. Bu nehir Kafkasya ve Iberia sınırlarının birleştiği yere ulaştığında, diğer suların da katılmasıyla iyice büyür ve Boas olan adı Phasis (Rion) olarak değişir.

Sayfa 289

Buradan itibaren gemi ulaşımına uygun hale gelerek Karadeniz'e dökülür; nehrin her iki kıyısı da Lazika toprağıdır. Ancak nehrin sağ tarafında kalan bölge Iberia sınırlarına kadar tamamen meskundur. Lazların tüm köyleri, kadim kentleri ve kaleleri burada bulunur; en güçlü kent olan Archaeopolis, Sebastopolis, Pitiunt kalesi, Skanda ve Sarapanis kaleleri buradadır. Rhodopolis ve Mokheresis gibi önemli şehirler de bu bölgededir. Nehrin sol tarafındaki Lazika toprakları ise Karadeniz kıyısındaki bir günlük yol mesafesine kadar tamamen ıssızdır; buraya "Pontosluların ıssız arazisi" derler. İşte İmparator Iustinianus, kendi döneminde Petra şehrini burada, daha önce kimsenin yaşamadığı bu ıssız yerde inşa ettirmişti. Daha önceki bölümlerde bahsettiğim, "monopol" (tekel) sistemini kurarak Lazların ayaklanmasına neden olan Ioannes (Tzibos) bu şehri kurmuştu. Petra şehrinden güneye doğru gidildiğinde hemen Romalıların sınırları başlar; buralar Rhizaion (Rize), Athenai (Pazar) ve Trapezunt'a (Trabzon) kadar uzanan kalabalık yerleşim yerleridir. Lazlar, Khosroes'i Petra'ya getirdiklerinde Phasis'i sağlarına alıp Boas Nehri'ni geçerek Pers topraklarına girmişlerdi.

Sayfa 290

Bu yolu seçmelerinin nedeni, hem zaman kazanmak hem de Phasis Nehri'ni geçme zahmetinden kurtulmaktır; zira kendi ülkelerini Perslere tam olarak tanıtmak

SAYFA 291

Ayrıca devletin kendisine on yıllık maaş borcu olduğunu; çünkü on yıl önce sarayda silentiarius (saray muhafızı) rütbesindeyken buradan ayrılıp Kolkhis ülkesine geldiğinden beri kendisine hiçbir ödeme yapılmadığını söylüyordu. İmparator Justinianus bu talebi yerine getirmeyi düşünüyordu ancak araya giren bazı meşguliyetler nedeniyle parayı uygun zamanda gönderemedi. Gubazes bu durumdaydı.

Dagisthaeus ise (genç bir adam olduğundan ve Pers savaşı yürütmekte yeterli tecrübesi bulunmadığından) mevcut durumu düzgün yönetemiyordu. Ordusunun büyük bir kısmını dar geçitlere yerleştirmesi gerekirken —ki düşman az sayıdayken kendisinin de orada bulunması yerinde olurdu— sanki önemsiz bir iş yapıyormuş gibi oraya sadece yüz adam gönderdi. Kendisi tüm ordusuyla Petra'yı kuşatmasına rağmen, düşman sayısı az olmasına rağmen hiçbir sonuç elde edemedi. Başlangıçta Persler bin beş yüz kişiden fazla değildi. Romalılar ve Lazlar uzun süre surlarda savaşıp üzerlerine mermi yağdırdılar; bildiğimiz en üstün cesareti gösterdiler, ancak pek çoğu öldü ve hayatta kalanlar oldukça azaldı. Persler çaresizlik ve yokluk içine düşerek sessizce beklediler. Romalılar ise surun yanında, dar bir alanda bir lağım (tünel) kazmışlardı bu bölgedeki sur duvarı hemen çöktü.

SAYFA 292

Ancak tesadüfen bu alanın içinde surdan hiç de uzak olmayan bir bina vardı ki yıkılan kısmın tamamını boydan boya kapatıyordu. Böylece kuşatılanlar, sur yerine bu binanın arkasında güvene kavuştular ve durumları hiç de kötüleşmedi. Bu durum Romalıları büyük bir şaşkınlığa uğrattı. Persler, aynı şeyi başka yerlerde de yapabileceklerini bildiklerinden şehri kolayca savunabileceklerine dair çok daha büyük bir umuda kapıldılar. Bu nedenle Dagisthaeus, olanları imparatora bildirdi ve sanki zafer avucundaymış gibi kendisine zafer ödülleri hazırlanmasını talep etti; yani kendisinin ve kardeşinin imparator tarafından takdim edilecek makamlarla onurlandırılması gerektiğini ima ediyordu. Oysa Petra'nın ele geçirilmesi çok geçmeden mümkün olacaktı. Romalılar ve Tzanlar, beklenmedik şekilde çok sert bir savunma yapan Perslere karşı surlarda savaşmaya devam ettiler, gerçi Perslerin sayısı oldukça azalmıştı. Romalılar sur savaşıyla bir sonuç alamayınca tekrar tünel

kazmaya yöneldiler. Bu işte o kadar ilerlediler ki surun temelleri artık toprakta değil, büyük ölçüde boşlukta asılı duruyordu ve her an çökecek gibi görünüyordu. Eğer Dagisthaeus hemen temellere ateş verdirtseydi, sanırım şehri derhal ele geçirebilirlerdi; ancak o, imparatorun beklediği ödül umuduyla sessizce beklemeyi ve zaman kaybetmeyi tercih etti. Romalı ordugahında işler bu minvalde ilerliyordu. Mermeroos, Iberia dağlarını tüm Pers ordusuyla aşarak ilerledi ve sağ yanında Phasis nehrini tutarak ilerliyordu.

SAYFA 293

Lazika'nın iç bölgelerinden geçmeyi hiç istemiyordu; çünkü buralarda bir engelle karşılaşmaktan çekiniyordu. Petra kalesine ulaşıp oradaki Persleri kurtarmaya can atıyordu; zira surun bir kısmının aniden çöktüğünü haber almıştı. İştildiğine göre, elli gönüllü adam şehirde toplanıp İmparator Iustinianus'u muzaffer ilan etmişlerdi.

Bunların başında İoannes adında, Thomas'ın oğlu, aslen Ermeni olan ve lakabı "Guzi" olan bir genç bulunuyordu. Bu Thomas, imparatorun emriyle Lazika'daki pek çok tahkimatı inşa etmiş ve oradaki askerlere komuta etmişti; imparatora sadık ve akıllı bir adam olarak tanınırdı. Bu İoannes, Perslerle göğüs göğüse çarpışırken yaralanınca hemen yanındakilerle birlikte ordugaha çekildi; çünkü Roma ordusundan başka hiç kimse yardıma gelmemişti. Mirranes (Mir-Ranes) adında, Petra garnizonunun başında bulunan bir Pers ise, şehirden endişe ederek tüm Perslere nöbet yerlerini titizlikle tutmalarını emretti. Kendisi de Dagisthaeus'a elçiler göndererek aldatıcı sözler söyledi; hiçbir zorluk çıkarmadan şehri kısa süre içinde teslim edeceğini vaat etti. Bu yolla Romalıları oyalayarak ordunun şehre hemen girmesini engelledi.

Mermeroos ve adamları dar geçitlere ulaştığında, orada sayıları yaklaşık yüz kadar olan bir Roma karakoluyla karşılaştılar; Romalılar direndiler ve girişi korumaya çalıştılar deneyenleri geri püskürttüler.

SAYFA 294

Ancak Persler hiçbir yerden geri çekilmiyor, ölenlerin yerini hemen başkaları alıyor ve tüm güçleriyle girişi zorluyorlardı. Perslerden binden fazla kişi öldü; Romalılar ise üzerlerine saldıran kalabalığın baskısına dayanamayıp bitap düşerek geri çekildiler ve oradaki dağların zirvelerine tırmanarak kurtuldular. Dagisthaeus bunları öğrenince kuşatmayı hemen kaldırdı ve orduya hiçbir emir vermeden Phasis nehrine doğru kaçtı. Tüm Romalılar da ordugahtaki eşyalarını bırakarak onu takip ettiler. Persler bunu görünce kapıları açtılar, dışarı fırlayıp düşman çadırlarına yöneldiler ve sanki ordugahı yağmalıyorlarmış gibi davrandılar. Tzanlar (zaten Dagisthaeus'u takip etmemişlerdi) koşarak yardıma geldiler ve hiç zorlanmadan pek çok düşmanı öldürdüler. Persler kaçarak surların içine çekildiler; Tzanlar ise Roma ordugahını yağmalayıp doğrudan Rhizaeum'a gittiler. Oradan da Atina (Pazar) üzerinden Trabzonluların yanına, evlerine döndüler.

Mermeroos ve Pers ordusu, Dagisthaeus'un gidişinden dokuz gün sonra oraya ulaştı.

SAYFA 295

Pers garnizonundan geriye kalanlardan üç yüz elli kişiyi yaralı ve savaşamaz halde, sadece elli kûsur kişiyi ise sağlam buldular; diğçerlerinin tamamı ölmüştü cesetlerini surların dışına fırlatmadılar, aksine cesetlerin yaydığı pis kokudan boğulma derecesine gelmelerine rağmen, düşmana kuşatmaya devam etme şevki vermemek için (çoğunun öldüğü anlaşılmasın diye) inanılmaz bir dirençle buna katlandılar. Mermeroos, Roma devletinin içine düştüğü bu zayıflığa gülerek ve ağlanacak bir durum olduğunu söyleyerek alay etti; zira yüz elli tahkimatsız Persi hiçbir kuşatma yöntemiyle ele geçirememişlerdi. Hemen yıkılan surları onarmaya koyuldu. Ancak elinde ne kireç ne de inşaat için gereken diğçer malzemeler olduğundan şöyle bir yöntem düşündü: Perslerin Kolkhis'e yiyecek taşıdığı keten çuvalları kumla doldurup taş yerine surun yıkılan kısmına yerleştirdi. Bu çuvallar üzerlerine atılan mermilere karşı bir duvar görevi gördü. Savaşabilecek üç bin adamı orada bıraktı ve şehre kısa süre yetecek kadar erzak ayırdı; kendisi ise ordunun geri kalanıyla geri çekildi. Çünkü ne geldiği yoldan geri dönecek erzaka sahipti ne de Petra'da bir şey bırakmıştı; beraberinde getirdiği tüm erzakı orada tüketmişti. Iberia'dan getirdiği ordunun geçtiği dağ yollarından başka bir yoldan gitmeyi planlıyordu; böylece yerleşim yerlerini yağmalayarak geçimlerini sağlayabileceklerdi. Bu yolculuk sırasında Lazların ileri gelenlerinden Phoubelis adında biri, Persleri konakladıkları sırada pusuya düşürdü.

SAYFA 296

Yanındaki iki bin Romalı ile birlikte, atlarını otlatan bir grup Persi baskınla öldürdü, atları ele geçirdi ve hızla geri çekildi. Böylece Mermeroos, Pers ordusuyla oradan ayrıldı.

Gubazes, Petra'da ve dar geçitlerde Romalıların başına gelenleri öğrenince hiç korkmadı ve bu geçitlerdeki korumayı da bırakmadı; aksine tüm umudunu buraya bağlamıştı. Biliyordu ki Romalıları Phasis nehrinin ötesine püskürtseler bile Persler dar geçitleri geçip Petra'ya ulaşmayı başarsalar dahi Lazların ülkesine hiçbir zarar veremezlerdi; zira Phasis nehrini geçmek için hiçbir yolları ve gemileri yoktu. Bu nehir o derinliğe göre oldukça geniştir ve çok uzun bir mesafe boyunca akar. Akıntısı o kadar güçlüdür ki denize döküldüğü yerde bile denize karışmadan tek başına uzun süre akar. Öyle ki o bölgede seyreden gemiciler, açık denizde bile tatlı su çekebilirler. Lazlar nehir boyunca pek çok karakol kurmuşlardır ki düşman gemilerle karşı kıyıya geçip ülkeye girmesin. İmparator Iustinianus, Sabir kavmine kararlaştırılan parayı gönderdi, Gubazes ve Lazlara da para desteği sağladı ve diğçerlerine hediyeler verdi.

SAYFA 297

Çok daha önce Lazika'ya gönderilen ancak henüz oraya ulaşmamış olan hatırı sayılır başka bir ordu da vardı. Bu ordunun başında Trakyalı, savaş konusunda zeki ve yetenekli bir adam olan Rhecithangus bulunuyordu. Durum böyleydi.

Mermeroos, daha önce de belirtildiği gibi dağlardayken Petra'yı erzakla doldurmaya can atıyordu. Oradaki üç bin kişilik garnizona beraberinde getirdiği yiyeceklerin yeteceğini sanıyordu; ancak bu erzak o kadar büyük bir orduya (ki otuz bin kişiden az değildi) ancak birkaç gün yettiği için Petra'ya önemli bir şey gönderemedi.

Durumu değerlendirince Kolkhis topraklarından tamamen çekilmenin, orada az sayıda adam bırakıp onlara da kıt kanaat yetecek erzak vermenin daha iyi olacağına karar verdi. Üç yönetici ve Phabrizus'u başlarına atayarak beş bin adamı orada bıraktı; düşman ortalıkta görünmediği için daha fazlasını bırakmaya gerek duymadı. Kendisi ordunun geri kalanıyla Pers-Ermenistanı'na giderek Doubios (Dvin) denilen bölgede istirahate çekildi.

O beş bin kişi, Lazika'nın sınırlarına yaklaşınca hep birlikte Phasis nehri kıyısında ordugah kurdular ve küçük gruplar halinde etrafı yağmalamaya başladılar.

SAYFA 298

Gubazes bunu fark edince Dagisthaeus'a haber gönderip acele yardıma gelmesini, düşmana büyük bir darbe indirme fırsatı doğduğunu bildirdi. Dagisthaeus tüm Roma ordusuyla yola çıktı, Phasis'i soluna alarak ilerledi ve Lazların nehrin karşı kıyısında konakladığı yere ulaştı. Phasis nehrinin o kısmında, ne Romalıların ne de Perslerin bilmediği sığ bir geçit vardı; Lazlar ise burayı bildikleri için aniden karşıya geçip Roma ordusuna katıldılar. Persler, bir zarar gelmesin diye en seçkin bin kişiyi ordugahı korumak için göndermişlerdi. Bunlardan iki öncü gözcü, beklenmedik şekilde düşmanla karşılaşınca geri dönüp durumu haber verdiler. Romalılar ve Lazlar aniden Perslerin üzerine atıldılar; hiç kimse kaçamadı, çoğu öldürüldü, bir kısmı ise Gubazes ve Dagisthaeus tarafından esir alındı. Böylece Pers ordusunun büyüklüğünü ve gidecekleri yolun mesafesini öğrendiler. Tüm orduyla birlikte Perslerin üzerine yürüdüler; sayıları yaklaşık on dört bin kişiydi. Persler ise bir düşman saldırısı beklemedikleri için derin bir uykudaydılar; nehrin geçilemez olduğunu ve bin kişilik korumanın yeterli olduğunu sanıyorlardı çünkü yolun çok uzun olduğunu düşünüyorlardı.

SAYFA 299

Romalılar ve Lazlar şafak vakti aniden bastırınca onları uykuda yakaladılar; bazıları daha yeni uyanmıştı ve yataklarında çıplaktılar. Bu yüzden hiçbir direnç gösteremediler; çoğu yerinde öldürüldü, bazıları esir alındı ki aralarında komutanlardan biri de vardı. Çok azı karanlıktan faydalanarak kaçabildi. Romalılar ve Lazlar ordugahı ele geçirdiler; tüm sancakları, pek çok silahı ve büyük miktarda parayı aldılar. Ayrıca çok sayıda at ve katır ele geçirdiler. Takibe devam ederek Iberia içlerine kadar ilerlediler. Orada rastladıkları bazı Pers birliklerini de öldürdüler. Böylece Persler Lazika'dan uzaklaştırılmış oldu. Romalılar ve Lazlar, barbarların Iberia'dan Petra'ya götürmek üzere getirdikleri büyük miktardaki erzak ve unu orada bulunca hepsini yaktılar. Lazlardan pek çoğu, Perslerin Petra'ya bir daha erzak sokamaması için dar geçitlerde kaldı; diğerleri ise ganimet ve esirlerle birlikte geri döndüler. Romalılar ve Persler arasındaki ateşkesin dördüncü yılı, İmparator Iustinianus'un saltanatının ise yirmi üçüncü yılı sona eriyordu.

SAYFA 300

Kappadokyalı İoannes bir yıl önce imparator tarafından Bizans'a (İstanbul) geri çağırılmıştı. O sırada İmparatoriçe Theodora hayatını kaybetmişti. İoannes eski

makamlarını geri kazanamadı ancak istemeyerek de olsa rahiplik payesini korudu; her ne kadar sık sık imparator olacağına dair rüyalar görse de. Zira şeytani güçler insanları büyük ve yüksek umutlarla kandırmayı sever, ancak bu umutların sağlam bir temeli olmaz. İoannes'e de bu tür pek çok kehanet uydurulmuştu; sanki bir gün imparatorluk harmanisi giyecekmiş gibi. Bizans'ta Ayasofya kilisesinin kutsal eşyalarından sorumlu Augustus adında bir rahip vardı. İoannes zorla rahipliğe kabul edildiğinde (çünkü üzerinde rahipliğe uygun bir giysi yoktu), orada bulunan Augustus'un üzerindeki pelerin ve tuniği çıkarması ve İoannes'e giydirmesi emredilmişti. Sanırım kehanet bu şekilde gerçekleşmişti.

Bölüm sonu

Türkçeye çeviren:İbrahim Şimşek